

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÇEVİRİBİLİM ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**AKADEMİK ÇEVİRİ EĞİTİMİNDE MAKİNE
ÇEVİRİSİ KULLANIMININ ÖĞRENCİLERİN
ÇEVİRİ EDİNCİ AÇISINDAN
DEĞERLENDİRİLMESİNE İLİŞKİN BİR
UYGULAMA**

Süheyla KORKMAZ

2501200127

TEZ DANIŞMANI

Dr. Öğretim Üyesi Tuba AYIK AKÇA

İSTANBUL – 2025

ÖZ
AKADEMİK ÇEVİRİ EĞİTİMİNDE MAKİNE ÇEVİRİSİ
KULLANIMININ ÖĞRENCİLERİN ÇEVİRİ EDİNCİ
AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİNE İLİŞKİN BİR
UYGULAMA

SÜHEYLA KORKMAZ

Akademik çeviri eğitiminde makine çevirisi (MÇ) kullanımı ile çeviri edincinin gelişimi arasında herhangi bir ilişki olup olmadığının incelenmesi amacıyla hazırlanan bu tez çalışması, lisans düzeyinde çeviri eğitimi alan bir grup ikinci sınıf öğrencisi üzerinde yapılan deneysel araştırmaya dayanmaktadır. Çalışmanın ilk iki bölümünde, araştırmanın alt yapısını oluşturan çeviri alt edinçleri ve MÇ hakkında teorik bilgiler verilmiş ve konuyla ilgili daha önce yapılan çalışmalara değinilmiştir. Son bölümünde ise uygulama kısmına yer verilmiştir. İki oturumda gerçekleştirilen söz konusu uygulamanın ilk oturumunda, bir grup öğrenci MÇ kullanarak, diğeri ise kullanmaksızın bilgisayar ortamında çeviri yapmış ve ardından kendilerine link üzerinden iletilen açık uçlu soruları yanıtlamaları istenmiştir. Söz konusu sorularla, öğrencilerin çeşitli çeviri alt edinçleriyle ilgili eğilimleri değerlendirilmeye çalışılmıştır. İkinci oturumda taraflar ve kaynak metin değiştirilerek aynı uygulama tekrarlanmıştır. Uygulamanın sonunda, öğrencilerin sorulara verdikleri yanıtlar betimsel analiz yöntemiyle analiz edilmiştir. Analizde, **metin edinci, stratejik edinç, konu edinci, dil edinci, kültür edinci, çeviri sorunları çözme edinci ve araştırma edinci** gibi alt edinçler değerlendirilmiştir. Söz konusu değerlendirme sonucunda, çeviri eğitiminde MÇ kullanımının, öğrencilerin stratejik edinç, sorun çözme edinci ve araştırma edincinin gelişimini etkileyebileceği gözlenmiştir. Bununla birlikte, belirtilen diğer edinç türleri ile makine çevirisi arasında ilişki gözlenmemiştir. Böylelikle, “Çeviri eğitiminde makine çevirisi kullanımı, öğrencilerin çeviri edinci kazanma sürecini etkileyebilir.” hipotezinin, stratejik edinç, sorun çözme edinci ve araştırma edinci açısından doğrulandığı söylenebilir.

Anahtar sözcükler: çeviri edinci, MÇ, problem çözme edinci, araştırma edinci ve çeviri eğitimi

ABSTRACT

A STUDY ON EXAMINING THE INTEGRATION OF MACHINE TRANSLATION INTO TRANSLATOR TRAINING IN TERMS OF TRANSLATION COMPETENCE

SÜHEYLA KORKMAZ

This experimental study conducted with the second-year students of translation studies aims at examining any possible association between integration of MT into translator training and development of translation competence. The first two parts include information about the sub-competences of translation and MT and the final part explains the experiment conducted in two sessions via computers. In the first session, there are two groups of students, one of which translates the provided text with MT, and the other group does without MT. Thereafter, they are asked via a link to answer some questions on observing their tendencies in association with various sub-competences of translation. The second session is repeated by exchanging the parties with a different source text. At the end, the answers are interpreted using descriptive analysis based on sub-competences such as **textual competence, strategic competence, domain competence, language competence, problem-solving competence and research competence**. It is observed that integration of machine translation into translator training may affect development of strategic competence, problem-solving competence and research competence. However, no association is observed between the other relevant sub-competences and MT. Therefore, it may be inferred that the hypothesis of the study, inclusion of MT in translator training can affect the development of students' translation competence, is confirmed in terms of strategic competence, problem solving competence and research competence.

Key words: translation competence, MT, problem-solving competence, research competence and translation training

ÖNSÖZ

Çeviri alanındaki teknolojik gelişmeler ilk aşamada her ne kadar doğrudan sektör üzerinde etkili olsa da zamanla sektörün çevirmenlerden beklentilerinin değişmesi ve akademinin bu beklentileri karşılamak istemesi sonucunda, çeviri eğitimine de yansımıştır. Özellikle son yıllarda makine çevirisinin kalitesinin iyileşmesi ve kullanımının giderek yaygınlaşması sonucu, makine çevirisinin çeviri eğitimine nasıl dâhil edilebileceğine ilişkin çalışmalar yapılmaktadır. Çeviri eğitimi açısından önemli araştırma konularından bir diğeri de çeviri edincidir. Bu çalışma kapsamında da sektör açısından önemi yadsınamayacak makine çevirisinin çeviri eğitimine dâhil edilmesinin çeviri edinci üzerine etkisinin olup olmayacağı konusu ele alınmıştır. İlk iki bölümde konuyla ilgili teorik bilgiler verilmesinin ardından, son bölümde çalışmaya konu olan uygulamanın sonuçlarına yer verilmiştir.

Deneysel bir çalışmaya dayanan bu tezin her aşamasında pozitif enerjisi ve zihin açıcı öneriyle destek olan ve yaşadığım zorluklara rağmen motivasyonumu kaybetmememi sağlayan tez danışmanım, değerli hocam Dr. Öğretim Üyesi Tuba AYIK AKÇA'ya;

Kendisinden aldığım dersle bu konuyu seçmemde ilham kaynağı olan, lisans döneminden beri öğrettikleriyle yolumu aydınlatan çok değerli hocam Prof. Dr. Alev BULUT'a;

Tez çalışmamın uygulama sürecine uygun koşulların sağlanmasında verdiği destek için İstanbul Aydın Üniversitesi İngilizce Mütercim ve Tercümanlık Bölüm Başkanı Dr. Öğretim Üyesi İlkin BAŞAR'a;

Tezimin uygulama aşamasında gözetmenlik yaparak çalışmamın tamamlanmasına çok önemli bir katkıda bulunan değerli çalışma arkadaşlarım Dr. Öğretim Üyesi Ayşe Sırma YALÇINDAĞ'a ve Arş. Gör. Buşra KAYA'ya;

Katılımın gönüllülük esasına dayalı olduğu uygulamaya katılıp tezimi yazabilmemi sağlayan sevgili öğrencilerime;

Her zaman yanımda olan ve bu zorlu süreci kolay atlatmam için ellerinden geleni yapan canımdan çok sevdiğim aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Süheyla KORKMAZ

İSTANBUL, 2025

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	ii
ABSTRACT.....	iv
ÖNSÖZ	iv
TABLolar LİSTESİ.....	viii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	x
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xi

BİRİNCİ BÖLÜM

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE ÇEVİRİ VE ÇEVİRİ EDİNCİ

1.1. Çeviri ve Edinç Kavramlarına Genel Bakış	6
1.2. Geçmişten Günümüze Çeviri ve Çevirmenlik	7
1.3. Çeviri Edinci	9
1.3.1. Çeviri Edinci Modelleri.....	13
1.3.1.1. EMT Çeviri Edinci Modeli	13
1.3.1.2. Bireysel Çeviri Edinci Modelleri	17
1.3.1.2.1. Neubert'in Çeviri Edinci Modeli.....	17
1.3.1.2.2. Schäffner'in Çeviri Edinci Modeli	19
1.3.1.2.3. Presas'ın Çeviri Edinci Modeli	21
1.3.1.2.4. Orozco'nun Çeviri Edinci Modeli	22
1.3.1.2.5. Yazıcı'nın Çeviri Edinci Modeli	23
1.3.1.2.6. Kiraly'nin Çeviri Edinci Modeli	25
1.3.1.3. Grup Araştırmalarına Dayalı Çeviri Edinci Modelleri.....	26
1.3.1.3.1. PACTE'nin Çeviri Edinci Modeli.....	26
1.3.1.3.2. Transcomp Çeviri Edinci Modeli	31
1.4. Çeviri Eğitiminde ve Çeviri Değerlendirmede Çeviri Edincinin Yeri.....	33
1.5. Türkiye'de Çeviri Edinci Araştırmaları	39

İKİNCİ BÖLÜM

ÇEVİRİ EĞİTİMİNDE MAKİNE ÇEVİRİSİNİN YERİ

2.1. Makine Çevirisi ve Türleri	42
2.1.1. Kural Tabanlı Makine Çevirisi.....	44
2.1.2. İstatistiksel Makine Çevirisi	44
2.1.3. Nöral Makine Çevirisi	45

2.2. Makine Çevirisi ve Çevirmenlik	46
2.3. Makine Çevirisinin Çeviri Eğitimindeki Yeri	49
2.3.1. Öğrencilerin Makine Çevirisine Karşı Tutumu	52
2.3.2. Akademisyenlerin Makine Çevirisine Karşı Tutumu.....	55
2.3.3. Makine Çevirisi Eğitimine İlişkin Öneriler	56
2.4. Makine Çevirisi ve Çeviri Edinci İlişkisi	61
2.5. Makine Çevirisi ve İnsan Çevirmen Etkileşimi	65

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

UYGULAMA

3.1. Araştırmanın Konusu ve Amacı.....	68
3.2. Örneklem	69
3.3. Araştırmanın Hipotezi	69
3.4. Sınırlılıklar	70
3.5. Araştırmanın Yöntemi.....	70
3.6. Verilerin Toplanması	71
3.7. Araştırma Soruları	71
3.8. Verilerin Analizi.....	73
3.8.1. 1. Sorunun Analizi	73
3.8.2. 2. Sorunun Analizi	86
3.8.3. 3. Sorunun Analizi	99
3.8.4. 4. Sorunun Analizi	123
3.8.5. 5. Sorunun Analizi	149
3.8.6. 6. Sorunun Analizi	153
3.8.7. 7. Sorunun Analizi	158
SONUÇ	163
KAYNAKÇA	169

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 3.1: 1. Oturumdaki 1. Sorunun Yanıtları	73
Tablo 3.2: 2. Oturumdaki 1. Sorunun Yanıtları	78
Tablo 3.3: 1. oturumda MÇ kullanmayanların 1. soruya yanıtlarının MÇ kullandıkları 2. oturumda aynı soruya verdikleri yanıtlarla karşılaştırılması	82
Tablo 3.4: 1. oturumda MÇ kullananların 1. soruya yanıtlarının MÇ kullanmadıkları 2. oturumda aynı soruya verdikleri yanıtlarla karşılaştırılması	84
Tablo 3.5: 1. Oturumdaki 2. Sorunun Yanıtları	86
Tablo 3.6: 2. Oturumdaki 2. Sorunun Yanıtları	90
Tablo 3.7: 1. oturumda MÇ kullanmayanların 2. soruya yanıtlarının MÇ kullandıkları 2. oturumda aynı soruya verdikleri yanıtlarla karşılaştırılması	93
Tablo 3.8: 1. oturumda MÇ kullananların 2. soruya yanıtlarının MÇ kullanmadıkları 2. oturumda aynı soruya verdikleri yanıtlarla karşılaştırılması	96
Tablo 3.9: 1. Oturumdaki 3. Sorunun Yanıtları	99
Tablo 3.10: 1. Oturumdaki Katılımcıların MÇ dışında yararlandıkları kaynak ve yöntemler	105
Tablo 3.11: 2. Oturumdaki 3. Sorunun Yanıtları	108
Tablo 3.12: 2. Oturumdaki Katılımcıların MÇ dışında yararlandıkları kaynak ve yöntemler	112
Tablo 3.13: 1. oturumda MÇ kullanmayanların 3. soruya yanıtlarının MÇ kullandıkları 2. oturumda aynı soruya verdikleri yanıtlarla karşılaştırılması	113
Tablo 3.14: 1. oturumda MÇ kullananların 3. soruya yanıtlarının MÇ kullanmadıkları 2. oturumda aynı soruya verdikleri yanıtlarla karşılaştırılması	120
Tablo 3.15: 1. Oturumdaki 4. Sorunun Yanıtları	123
Tablo 3.16: Katılımcıların Yanıtlarının Sorunlar ve Araştırma Yöntemlerine Göre Sınıflandırılması	129

Tablo 3.17: 2. Oturumdaki 4. Sorunun Yanıtları	132
Tablo 3.18: Katılımcıların Yanıtlarının Sorunlar ve Araştırma Yöntemlerine Göre Sınıflandırılması	137
Tablo 3.19: 1. oturumda MÇ kullanmayanların 4. soruya yanıtlarının MÇ kullandıkları 2. oturumda aynı soruya verdikleri yanıtlarla karşılaştırılması	138
Tablo 3.20: 1. oturumda MÇ kullananların 4. soruya yanıtlarının MÇ kullanmadıkları 2. oturumda aynı soruya verdikleri yanıtlarla karşılaştırılması	146
Tablo 3.21: 1. ve 2. oturumdaki 5. sorunun yanıtları	149
Tablo 3.22: 1. ve 2. oturumlardaki 6. sorunun yanıtları	153
Tablo 3.23: 1. ve 2. oturumlardaki 7. sorunun yanıtları	158

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1: EMT Edinç Çerçevesi-Beş Temel Edinç Alanı.....	15
Şekil 1.2: Orozco Çeviri Edinci Modeli.....	22
Şekil 1.3: PACTE'nin (2003) Çeviri Edinci Modeli.....	27
Şekil 1.4: Göpferich'in Çeviri Edinci Modeli	31

KISALTMALAR LİSTESİ

EMT	: European Masters in Translation
MÇ	: Makine Çevirisi
MT	: Machine Translation
MÇSD	: Makine Çevirisi Sonrası Düzeltme
M	: Uygulamada Makine Çevirisi Kullanan
H	: Uygulamada Makine Çevirisi Kullanmayan
PM	: Paralel Metin
BY	: Bireysel Yöntem
DY	: Diğer Yöntemler
S	: Sözlük
A.e.	: Aynı eser
A.g.e.	: Adı geçen eser

GİRİŞ

Tarihi çok eskilere dayanan çevirmenlik mesleği, zaman içinde büyük değişimlere tanıklık etmiştir. Sosyo-kültürel ve teknolojik anlamda yaşanan gelişmeler, çevirmenlik mesleğini ve çevirmen profilini etkilemektedir. Özellikle son yıllarda yaşanan teknolojik gelişmeler, her alanda olduğu gibi çeviri alanında da çok önemli değişikliklere yol açmıştır. Makine çevirisinin ve yapay zekânın gelişimiyle hız kazanan ve mesleğin tüm paydaşlarını etkileyen gelişmeler, sektör-akademi iş birliği çerçevesinde, çeviri eğitiminden beklentileri de yeniden şekillendirmektedir.

Makine çevirisi kullanımının yaygınlaşmasının, sektörün çevirmenden ve dolayısıyla akademiden beklentilerini önemli ölçüde değiştirmesi nedeniyle, bu araştırmanın makine çevirisine yönelik olması planlanmıştır. Ayrıca her ne kadar öğrenmelerini olumsuz etkileyebileceği kaygısıyla, öğrencilerin derslerde makine çevirisi kullanımı akademisyenler tarafından kısıtlansa da ders dışında çeviri yaparken kullandıklarının bilinmesi, bu tez konusunun seçiminde etkili olmuştur. Bu çerçevede, araştırma kapsamında makine çevirisi ile çeviri edinci arasında ilişki olup olmadığının değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

Araştırma, yazarın ders verdiği İstanbul Aydın Üniversitesi İngilizce Mütercim ve Tercümanlık Bölümü 2. Sınıf öğrencileri üzerinde gerçekleştirilmiştir. Birinci sınıfta aldıkları çeviriye giriş dersi ve 2. sınıfın başından itibaren almaya başladıkları seçmeli çeviri dersleriyle birlikte tanıştıkları çeviri sürecinin henüz başında olmaları ve akademik anlamda makine çevirisi eğitimi almamış olmaları nedeniyle bu grubun daha uygun olacağı düşünülmüştür. Araştırma insanların katılımıyla gerçekleştirileceğinden dolayı İÜ Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırmaları Etik Kurulundan onay alınmıştır.

Araştırma kapsamında, “çeviri eğitiminde makine çevirisi kullanımı, öğrencilerin çeviri edinci kazanma sürecini etkileyebilir.” hipotezi test edilmiştir. Bu amaçla, üniversitede bilgisayarlı sınıf ortamında iki oturumdan oluşan bir uygulama

yapılmıştır. Her iki oturumda da öğrencilerden, kendilerine verilecek İngilizce metni Türkçeye çevirmeleri ve ardından link üzerinden iletilecek olan çeviri sürecine ilişkin soruları yanıtlamaları istenmiştir. Çeviri sırasında gruplardan birinin makine çevirisi kullanması, diğerinin ise hiçbir şekilde makine çevirisi kullanmadan çeviri yapması gerektiği belirtilmiştir. Her iki grupta da internet üzerinden araştırma yapmak serbest bırakılmıştır ve süreç boyunca yararlandıkları bütün kaynakları not etmeleri istenmiştir. Uygulamada normal performanslarını yansıtabilmeleri için mümkün olduğunca doğal bir ortam oluşturulmaya çalışılmıştır. Araştırmanın kurallarına uyumun sağlanabilmesi için gözetmen desteği alınmıştır.

Araştırmanın iki oturumda gerçekleştirilen uygulamasının ilk oturumu, 17'si makine çevirisi kullanmayan, 13'ü ise kullanan toplam 30 öğrenci ile tamamlanmıştır. İkinci oturumda ise katılımcı sayısı 22'ye düşmüş olup; bu katılımcılardan 15'i makine çevirisi kullanan, 7'si ise kullanmayan grupta yer almıştır.

Araştırmada kullanılacak metinler seçilirken, öğrencilerin belirli düzeyde bilgi sahibi oldukları ve içeriği nedeniyle çeşitli araştırmalar yapılmasını gerektirecek nitelikte metinler olmasına dikkat edilmiştir. Bu bağlamda, ilgili dönem içinde seçmeli ders olarak aldıkları Ticari Çeviri alanından metinler seçilmiştir.

Ayrıntıları yukarıda belirtilen araştırma çerçevesinde yazılan bu tez üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde çevirinin tarihi ve çeviri edinci konusu ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Uygulama bölümünde, verilerin analizinde ve sonuçların değerlendirilmesinde kullanılacak olan çeşitli çeviri edinci modellerine ve yaklaşımlarına yer verilmiştir. Ayrıca bu alanda yapılan araştırmalardan söz edilmiştir.

İkinci bölümde, çeviri eğitiminde makine çevirisinin yeri; makine çevirisinin türleri, çeviri edinci ile ilişkisi ve öğrencilerin ve akademisyenlerin makine çevirisine karşı tutumları gibi çeşitli alt başlıklarla ele alınmıştır. Bu bağlamda, çeşitli akademik çalışmalara yer verilmiştir.

Tezin son bölümünde ise belirtilen araştırma sürecine ve verilerin analizine ayrıntılı olarak yer verilmiştir. Öğrencilerin çeviriye tamamladıktan sonra kendilerine yöneltilen sorulara verdikleri yanıtlardan derlenen veriler betimsel analiz yöntemiyle analiz edilerek, çeviri edinci ile akademik çeviri eğitiminde makine çevirisi kullanımı arasında herhangi bir ilişki olup olmadığı değerlendirilmeye çalışılmıştır. Veriler, **stratejik edinc, konu edinci, dil edinci, kültür edinci, çeviri sorunları çözme edinci ve araştırma edinci** açısından analiz edilmiştir. Öğrencilerin yanıtlarından oluşan veriler metne olduğu gibi eklenmiş olup herhangi bir değişiklik veya düzeltme yapılmamıştır. Öğrencilerin her bir soruya verdikleri yanıtlar, yukarıda belirtilen alt edinçler çerçevesinde analiz edilmiştir. Araştırmanın ilk dört sorusu her iki gruba da yönelikken, geri kalan üç sorusu ise yalnızca makine çevirisi kullanan gruba yöneliktir. Bu nedenle, yanıtlar analiz edilirken, her bir oturumda makine çevirisi kullananların ve kullanmayanların yanıtlarının yanı sıra her katılımcının makine çevirisi kullandığı ve kullanmadığı oturumlardaki yanıtları da karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir. Bu çerçevede, analiz bölümünde yer verilen karşılaştırmalar üzerinden genel bir sonuca ulaşılmaya çalışılmıştır.

Bu araştırma sınırlı sayıda katılımcı ile gerçekleştirilmiştir. Her iki oturumda da gruplardaki katılımcı sayılarının eşit olması amaçlansa da gönüllülük esasına dayalı çalışmanın ikinci oturumuna beklenen katılım sağlanamamıştır. Bu nedenle, gruplar arasında karşılaştırma yapılırken, bu sayısal fark göz önünde bulundurulmuştur.

Uygulamanın her iki oturumunda da makine çevirisi kullanmayan grup tarafından dört, kullanan grup tarafından ise toplam yedi soru yanıtlanmıştır. Söz konusu araştırma soruları aşağıda belirtildiği gibidir:

Makine çevirisi kullanmayan katılımcıların cevapladıkları sorular

1. Çeviriye başlamadan önce metni okuyup analiz ettiniz mi? Yanıtınız evet ise, bunu yaparken nelere dikkat ettiniz?

2. Doğrudan çeviriye mi başladınız, yoksa nasıl bir çeviri yapmanız gerektiği üzerine düşünüp belirli kararlar almayı ya da yöntemler belirlemeyi mi tercih ettiniz? Karar almayı ya da yöntem belirlemeyi tercih ettiyseniz, ilgili kararları veya yöntemleri belirtiniz.
3. Çeviride hangi bölümlerde, neden zorlandınız? Sorunu/sorunları çözebilmek için ne yaptınız?
4. Anlamını bilmediğiniz kelime veya ifadeler oldu mu? Olduysa, bunların anlamını bulabilmek için nasıl bir yol izlediniz? İlgili kelime veya ifadeleri belirterek, bunların çevirisiyle ilgili kararlarınızı nasıl verdiğinizi açıklayınız (Yaptığınız araştırmaları, yararlandığınız kaynakları vb. belirtiniz).

Makine çevirisi kullanan katılımcıların cevapladıkları sorular

1. Çeviriye başlamadan önce metni okuyup analiz ettiniz mi? Yanıtınız evet ise, bunu yaparken nelere dikkat ettiniz?
2. Doğrudan çeviriye mi başladınız, yoksa nasıl bir çeviri yapmanız gerektiği üzerine düşünüp belirli kararlar almayı ya da yöntemler belirlemeyi mi tercih ettiniz? Karar almayı ya da yöntem belirlemeyi tercih ettiyseniz, ilgili kararları veya yöntemleri belirtiniz.
3. Çeviride hangi bölümlerde, neden zorlandınız? Sorunu/sorunları çözebilmek için ne yaptınız?
4. Anlamını bilmediğiniz kelime veya ifadeler oldu mu? Olduysa, bunların anlamını bulabilmek için nasıl bir yol izlediniz? İlgili kelime veya ifadeleri belirterek, bunların çevirisiyle ilgili kararlarınızı nasıl verdiğinizi açıklayınız (Yaptığınız araştırmaları, yararlandığınız kaynakları vb. belirtiniz).
5. Hangi makine çevirisini/çevirilerini kullandınız, neden?

6. Makine çevirisini nasıl kullandınız (sözlük olarak, metnin tamamını ya da bir kısmını evirterek)? Neden böyle bir kullanımı tercih ettiniz?
7. Makine evirisi yoluyla elde ettiğiniz metin üzerinde değişiklik yaptınız mı? Neleri, neden değiştirdiniz?

BİRİNCİ BÖLÜM

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE ÇEVİRİ VE ÇEVİRİ EDİNCİ

Tezin bu bölümünde, değişkenlerden biri olan çeviri edinci konusu ayrıntılı olarak ele alınacaktır. Çeviri ve edinç kavramlarının tanımlanmasının ardından, geçmişte ve günümüzde çeviri ve çevirmenlik kavramları üzerinde durulacaktır. Konu hakkında gerekli arka plan bilgisinin sağlanabilmesi ve uygulamada elde edilen verilerin analizinde yol gösterici olması açısından, çeşitli çeviri edinci modellerine yer verilecektir. Tez konusunun temeli çeviri eğitime dayalı olduğundan, çeviri eğitimi ve çeviri edinci konularının yanı sıra Türkiye’de yapılan çeviri edinci araştırmalarına da değinilecektir.

1.1. Çeviri ve Edinç Kavramlarına Genel Bakış

Çevirinin tarihi neredeyse insanlık tarihi kadar eskidir. Her ne kadar alaylı olarak nitelendirilen farklı alanlara mensup kişiler tarafından da yapılabilse de yıllardır eğitimi verilen bilimsel bir alana dönüşmüş durumdadır. Son yıllarda üniversitelerdeki çeviribilim bölümlerinin sayısının artmasıyla birlikte, günümüzde neredeyse bütün üniversitelerde mütercim ve tercümanlık veya çeviribilim adı altında kurulan bölümlerde çeviri eğitimi verilmektedir. Bu bölümlerde, dil ve kültür odaklı çeşitli derslerin yanı sıra çeviri yapılabilecek özel alanlara yönelik konu veya alan bilgisine yer verilmekte ve ilgili alanlarda çeviri uygulamaları yaptırılmaktadır.

Son yıllardaki önemli teknolojik gelişmelerin beraberinde getirdiği hızlı değişim, çeviri sektörünü ve eğitimini de etkilemiştir. 1960’lı yılların başından itibaren kuramsal bir boyut kazanmaya başlayan çeviri, geçmişte olduğu gibi günümüzde de iletişim ihtiyacının karşılanmasında önemli bir rol oynamaktadır. Özellikle 1980’lerden itibaren yaşanan değişimle birlikte, çeviri ediminin kendisi yerine çevirmenler ilgi odağı olmaya başlamıştır. Bu çerçevede, çevirmenlerin çeviri sürecindeki tutumlarının incelenmesine yönelik araştırmalar yapılmaya başlanmıştır. Tüm bu çalışmalar ve beklentiler, sektörün ihtiyacını karşılayacak çevirmenlerin

niteliklerinin neler olabileceği ve bu çevirmenlerin iyi bir şekilde yetiştirilmesi için neler yapılabileceği açısından, üniversitelerde verilen çeviri eğitiminin sorgulanmasına ve bu alanda araştırmalara başlanmasına yol açmıştır. Özellikle, çeviri edinci araştırılan konular arasındadır (Durukan, 2018:165).

Teknolojik gelişmelerin, sektör paydaşlarının ihtiyaçlarında önemli değişimlere yol açması, çevirmenden ve çeviri hizmetinden beklentileri de değiştirmiştir. Bu durumda, söz konusu farklılaşmaya uygun nitelikte çevirmen ihtiyacı doğmuştur. Tüm bu gelişmelere kayıtsız kalmayıp sektörün beklentilerine uygun çevirmen yetiştirmek isteyen İngilizce Mütercim ve Tercümanlık bölümlerinin ders içeriklerinde çeşitli güncellemeler yapılmıştır. Programlara bilgisayar destekli çeviri araçlarının öğretilmesine yönelik derslerin eklenmesi buna örnek verilebilir.

Üniversitelerin Çeviribilim veya Mütercim ve Tercümanlık bölümlerinde doğrudan ders olarak veya derslerin öğrenme çıktılarından biri olarak edinç kavramına mutlaka yer verildiği görülmektedir. Bu çerçevede, edincin çeviri eğitiminin temel unsurlarından olduğu belirtilebilir. Edinç alanında yapılan çalışmalarda, kavrama yönelik farklı tanımlar geliştirilmiş ve çeşitli sınıflandırmalar yapılmıştır. Çalışmanın bu bölümünde, söz konusu tanım ve sınıflamalara yer verilecektir. Edinç konusunun içeriğine ışık tutması açısından, öncesinde çeşitli çeviri tanımlarına değinilecektir.

1.2. Geçmişten Günümüze Çeviri ve Çevirmenlik

Geçmiş neredeyse dilin var oluşuna kadar uzanan çeviri; TDK'nın internet sitesindeki Güncel Türkçe Sözlükte (2024), “bir dilden başka bir dile aktarma, çevirme; tercüme” şeklinde tanımlanmaktadır. Yalnızca diller arası aktarıma dayandırılan bu tanımın, çevirinin karmaşıklığından uzak, basit bir mekanik süreç olduğu izlenimini uyandırdığı söylenebilir. Oysa çeviri, çeşitli bileşenlerden ve paydaşlardan oluşan oldukça karmaşık bir süreçtir. Bu karmaşık yapısı, sektöre ve akademiye de yansımaktadır. Bu nedenle, çevirmenlerin ve sektörün beklentileri ve buna paralel olarak çeviri eğitiminin nasıl olması gerektiği gibi konularda çeşitli araştırmalar

yapılmaktadır. Tüm bu beklentiler ve araştırmalar, birçok alanda olduğu gibi, bilimsel ve teknolojik gelişmelerden etkilenmektedir. Bu çerçevede, çeviri ve çevirmen tanımının da zaman içinde evrildiğinden söz edilebilir. şahin (2013:3), geleneksel çeviriyi şöyle tanımlamaktadır: “Geleneksel çeviri deyince aklımıza, çalışma masasında, varsa sözlükleriyle ve ansiklopedik kaynaklarıyla çalışan ve gerektiğinde ve fırsat buldukça çevresine belirli konularda danışan, kağıt-kalem kullanarak çevirisini tamamlayan bir çevirmen gelebilir.”

Liddicoat’a (2016:347)¹ göre ise çeviri; bir dilde yazılan bir metnin, o dili bilmeyen bir kitlenin anlayabilmesi için, onların dilinde yeniden yazılmasıdır. Bu bağlamda, metnin yalnızca hedef dile aktarılmasının yeterli olmadığını dile getiren Liddicoat, metnin amacı çerçevesinde, çevirmenin ancak hedef kitlenin kültürünü de göz önünde bulundurarak anlamı doğru bir şekilde aktarabileceğini, aksi takdirde anlamın dilsel ve kültürel sınırların ötesine geçemeyeceğini ifade etmektedir.

Liddicoat’ın tanımından, çevirinin yalnızca dil odaklı bir kavram olmadığı, kültürel unsurların ve çevirmenin bu konudaki yetkinliğinin de önemli olduğu sonucu çıkarılabilir. Bu bağlamda, nitelikli bir çevirmenin, yalnızca kaynak ve erek dili iyi bilmesinin yeterli olmadığı, aynı zamanda her iki kültüre de hâkim olmasının gerektiği ifade edilebilir.

Teknolojinin gelişmesi, her alanda olduğu gibi, çeviri alanında da akademi ve sektör açısından beklentilerin değışmesine yol açmıştır. European Masters in Translation (EMT) Kurulunun 2022 yılına ait raporunda (EMT, 2022a:20) , makine çevirisinin kalitesinin giderek artmasının yanı sıra yapay zekâ alanındaki önemli gelişmelerin, üniversitelerin çeviri bölümlerinde verilen eğitimi ve değerlendirme sistemlerini de etkileyeceğine vurgu yapılırken, kaliteli çeviri yapılabilmesi için halen insan çevirmenlerin kilit konumda olduğuna dikkat çekilmektedir. Kurulun 2023 yılına ait raporunda (EMT, 2024:25) ise gelişmelere paralel olarak çevirmenlik mesleğinin sürekli bir evrim içinde olduğu belirtilirken, sektörün nitelikli çevirmen

¹ Aksi belirtilmedikçe, bu araştırma kapsamındaki tüm çeviriler yazar tarafından yapılmıştır.

ihtiyacının karşılanabilmesi için hem akademisyenlerin hem de çevirmenlerin kalitesinin artırılması için sektör-akademi işbirliğinin önemi vurgulanmaktadır.

EMT'nin yukarıda belirtilen yıllık raporlarında, makine çevirisinin kalitesindeki artış ve yapay zekânın çeviri yapması gibi teknolojik gelişmelerin, çevirinin mekanikleşmesine önemli katkıları olduğu belirtilmekle birlikte, nitelikli çeviri için insan çevirmene ihtiyacın önemine de dikkat çekildiği görülmektedir. Bu bağlamda, teknolojinin insan çevirmen faktörünü ortadan kaldırmayacağı, ancak insan çevirmenin de teknolojik gelişmelerin çeviri sektöründe yol açtığı büyük değişime uyum sağlayabilecek nitelikte olmasının ve bu konuda akademinin gerekli desteği sağlamasının çok önemli olduğu ifade edilebilir.

Literatürdeki çevirmen tanımlarına ek olarak, standart nitelikte olması ve çevirmenden beklenen özelliklere belirli ölçüde ışık tutması açısından, Mesleki Yeterlilik Kurumunun (2020:8) çevirmen tanımına da aşağıda yer verilmiştir:

Çevirmen (Seviye 6), ilgili mevzuat veya sözleşme, İSG önlemleri, kalite standartları ve hizmet prosedürleri çerçevesinde çeviri süreçlerinin iş organizasyonu ile hazırlık faaliyetlerini gerçekleştiren; sözlü çeviri, işaret dili çevirisi veya görsel-işitsel çeviri de dâhil olmak üzere yazılı çeviri faaliyetlerini yürüten ve bireysel mesleki gelişimini sağlayan nitelikli kişidir.

1.3.Çeviri Edinci

Bilindiği üzere çeviri işlemi, süreç ve sonuç açısından yalnızca metin, çevirmen ve çeviriden ibaret değildir. Bunların yanı sıra, çeviri ihtiyacını doğuran koşullar, çeviriden faydalananacak olan kişi veya kişiler, başka bir ifadeyle hedef kitle ve tüm bu unsurların bilimsel bir çerçevede ele alındığı akademi dünyası gibi çeşitli paydaşlardan da söz edilebilir. Her alanda olduğu gibi, ihtiyaçlar ve teknolojik gelişmeler çerçevesinde şekillenen nitel ve nicel beklentiler, çeviri alanında da önemli değişikliklerin ve dolayısıyla farklı bakış açılarının ortaya çıkmasına yol açmıştır. Konu bu hususlar çerçevesinde ele alınacaktır.

Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde alt bileşenlerine ayrıntılarıyla yer verilecek olan edinç kavramı, ISO 17100:2015 (en) Çeviri Hizmetleri Standardında (ISO, 2015); “bilgi, deneyim ve becerileri, istenilen sonuçları elde etmek için kullanma kabiliyeti” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu tanım yalnızca edinç kavramı için yapılmış olup, çeviri edincinden doğrudan söz edilmese de çeviri sürecine ilişkin bir Standart kapsamında yer aldığından dolayı, çeviri edincinin tanımlandığı düşünülebilir. Bu çerçevede ilgili tanım üzerinden yapılacak bir değerlendirmede, çeviri edinci için belirli bilgi, deneyim ve becerilerle birlikte, bunların sergilenebileceği bir bağlam ve amacın var olması gerekliliğinden de söz edilebilir. Bu tanım, çeviri edincini salt bir kavram olarak tanımlamak yerine bütüncül bir yaklaşım sergileyerek çeşitli alt edinçlerle birlikte ele alan çalışmaları destekler niteliktedir.

Pym’in (2003:481-482), teknoloji çağında değişen çeviri edinci tanımını ele aldığı makalesi, ISO 17100:2015 Çeviri Hizmetleri Standardındaki edinç tanımıyla örtüşmektedir. Pym, söz konusu makalede; çeşitli teknolojik olanak ve kaynaklardan yararlanarak işledikleri “İleri Çeviri” dersinde, öğrencilerin gerçek anlamda çeviri yapmadıklarından yakındıklarını, kendisinin ise aksine, faydalı birçok şey öğrendiklerini dile getirdiğini belirtmekte olup, kendisinin ve öğrencilerinin çevirinin ne olduğu ve nasıl öğretilmesi gerektiği konusunda fikir ayrılığına düştüğünü dile getirmektedir. Öğrenciler iki dil arasında çeviri yapmayı beklerken kendisi ise onlara sektörün beklentileri çerçevesinde bir eğitim vermek istemektedir. Bu bağlamda, aslında çeviri edincinin doğası konusunda anlaşılmadıklarını ifade etmektedir.

Yukarıdaki paragrafta belirtilen makalede dile getirilen, sektörün beklentileri çerçevesinde eğitim verme yaklaşımının, ilgili S ISO 17100:2015 Çeviri Hizmetleri Standardındaki edinç tanımında geçen, “...istenilen sonuçları elde etmek için...” ifadesiyle benzerlik gösterdiği ifade edilebilir. Çünkü burada “istenilen sonuç”, sektörün beklentilerinin karşılanmasıdır. Ancak, farklı çeviri eğitimi yaklaşımları olabileceğinden dolayı, akademik açıdan “istenilen sonuç” farklılık gösterebileceği gibi, sektörün beklentileri ile akademinin beklentileri arasında da uyumsuzlukların olabileceği düşünülebilir.

Edinç kavramının farklı tanımlarından söz edilirken, Wills (1976'dan aktaran Pym, 2003:482)'in, konuyla ilgili dört farklı yaklaşımına da değinilmesi yerinde olabilir. Birinci yaklaşımda, mesleki yeterliliklerin edinç kavramı ile karıştırılmaması gerektiğinden söz edildiğini belirten Pym (A.e), bu görüşü desteklemektedir. Bu bağlamda, her ne kadar teknolojik gelişmeler ve talepler çerçevesinde evrilen yeterliliklerin bilimin genellemelerinin ötesine geçeceğinden söz etse de çevirmenlerin edinçlerine göre istihdam edilecekleri gerçeğinin göz ardı edilemeyeceğini dile getirmektedir. İkinci yaklaşımda; her biri için iki alt kategorinin olduğu sekiz edinçten söz etmekte ve bu toplamda on altı kategoriye karşılık gelmektedir. Pym (A.e.), bu kategorilerin seçiminin belirli bir gerekçeye dayandırılmadığını ve dolayısıyla bu sayının ihtiyaca göre yükseltilebileceğini veya düşürülebileceğini savunmaktadır. Üçüncü yaklaşımda; çeviri edincinin, birbirlerini tamamlayıcı nitelikte olan kaynak ve erek dil alt edinçlerinin birleşiminden ibaret olduğu öne sürülmektedir. Dördüncü yaklaşımda ise, okuma, yazma, dinleme ve konuşmadan oluşan dört temel dil beceresinden soyutlanan çeviri edinci, "süperedinç" kavramına dönüşmektedir. Wills'in bu çok bileşenli edinç yaklaşımı, günümüze kadar yürütülen birçok edinç araştırmasında da gözlenmektedir. Edinç, çeşitli alt bileşenlerden oluşan bir kavram olarak ele alınmakta olup; yalnızca belirli edinçlere odaklanan çalışmalar da bulunmaktadır.

Tanış Polat (2021:160), çeviri edincine yönelik ölçek geliştirmeyi amaçladığı çalışmasında, akademik çeviri eğitiminde çeviri edinci ile dil edinci arasında net bir ayırım yapılmadığını, çeviri edincinin gelişmesi için dil edincinin gelişmiş olmasının yeterli olduğunun düşünüldüğünü ve öğrencilerin de aynı şekilde dil bilgilerini geliştirmeleri durumunda iyi çeviri yapabilecekleri yanılgısına düştüklerini ifade etmektedir. Bu tutumun, öğrencilere çevirtilecek metinlerin seçimini de etkileyerek, çeviri edincini tam anlamıyla ölçebilecek metinlerin seçilememesine neden olduğunu belirten Tanış Polat, aynı çalışmada, edinci şöyle tanımlamaktadır: "Çeviri edinci, duruma göre etkin ve yerinde kararlar alarak, bütüncül bir yaklaşımla çeviri yapabilmek amacıyla edinilen bilgi ve becerilerin tümüdür". Yalnızca dil edincinin geliştirilmesinin çeviri edincinin geliştirilmesi için yeterli olmadığını, çeviri edincini geliştirmek için başka bileşenlerin de dikkate alınması gerektiğini vurgulayarak, çeviri

eğitiminin tüm bu bileşenleri ölçebilecek şekilde planlanması ve çeviri edincinin tam anlamıyla ölçülebilmesi için gerekli çalışmaların yapılması yönünde tavsiyelerde bulunmaktadır.

Kaliteli çeviri hizmeti sağlanmasına ilişkin gerekliliklerin belirlenmesi amacıyla hazırlanan EN15038 sayılı Avrupa Standardı (CEN, 2006:7) kapsamında da çeviri edinci konusuna yer verilmektedir. Burada, çeviri edincinin birbirini tamamlayan alt edinçlerden oluşan bütüncül bir kavram olarak değil, çevirmenlerin sahip olması gereken asgari edinçlerden biri olarak ele alındığı görülmektedir. Bu bağlamda beş edinçten söz edilmektedir:

- **Çeviri edinci:** metinleri, Standartta çeviri hizmeti sağlayıcısı olarak anılan tarafın, müşteri ile yapacağı telif hakkı, yükümlülük, uyuşmazlıkların çözümü, gizlilik gibi hususları içeren anlaşmaya ve erek dilin kurallarına uygun bir şekilde çevirebilme kabiliyetini ifade etmektedir.
- **Kaynak dilde ve erek dilde dil ve metin edinci:** kaynak dilin anlaşılabilmesi ve erek dile hâkim olunmasının yanı sıra çeşitli özel alanlara ait metinlerin geleneklerinin bilinmesini ve erek dilde metin üretirken bu bilgilerden yararlanabilme becerisinin sergilenmesini içerir.
- **Araştırma edinci, bilgiyi edinme ve işleme:** başarılı bir çeviri için gereken dil ve alan bilgisinin edinilebilmesi amacıyla araştırma yapabilmeyi ve bu araştırmaları yaparken uygun yöntem ve araçlardan yararlanabilmeyi içerir.
- **Kültür edinci:** gerek kaynak gerekse erek kültürün yerel öğelerinin ve değerlerinin anlaşılıp, edinilen bilgilerin bu iki kültür arasındaki aktarım sürecinde başarılı bir şekilde kullanılabilmesini ifade eder.
- **Teknik edinç:** çeviri projelerinin başarılı bir şekilde tamamlanması ve ilgili belge ve verilerin uygun bir şekilde saklanıp imha edilmesi için gereken

ekipman, uygun yazılım ve donanımlar ve ilgili bilgi kaynakları gibi çeşitli teknik kaynakların etkin kullanımı yoluyla, çeviri sürecinin hazırlık aşamasından teslim sürecine kadar başarılı bir şekilde tamamlanabilmesini ifade eder.

Yukarıda belirtilen Standart kapsamındaki çevirmen edinçlerinin bir kısmının, bu çalışmanın devamında değinilecek olan çok bileşenli edinç modellerinde de yer aldığı görülmektedir.

1.3.1. Çeviri Edinci Modelleri

Literatürdeki çeviri edinci araştırmalarında farklı yaklaşımların sergilendiği görülmektedir. Örneğin; 1990'lı yıllarda edincin yalnızca belli yönlerine odaklanan kısmi edinç araştırmaları, zamanla yerini bütüncül araştırmalara bırakmıştır. Böylece çeviri edincinin, dil edincinin gelişmiş şekli olduğu yanılgısının aksine, çeviri edincinin farklı alt edinçlerden oluşan bir bütün olduğunun ve dil edincinin bu bütüncül yapının yalnızca bir parçasından ibaret olduğunun ifade edilmesi mümkün olmuştur (Eser, 2015:9). 2000'li yılların başından itibaren yapılan bütüncül çeviri araştırmalarında ise bireysel araştırmalar ve araştırma projeleri olmak üzere iki farklı tür görülmektedir (A.e., s.17). Çalışmanın bu bölümünde öncelikle EMT Çeviri Modeline yer verilecek olup, ardından bireysel ve grup çalışması niteliğindeki edinç modellerine değinilecektir.

1.3.1.1.EMT Çeviri Edinci Modeli

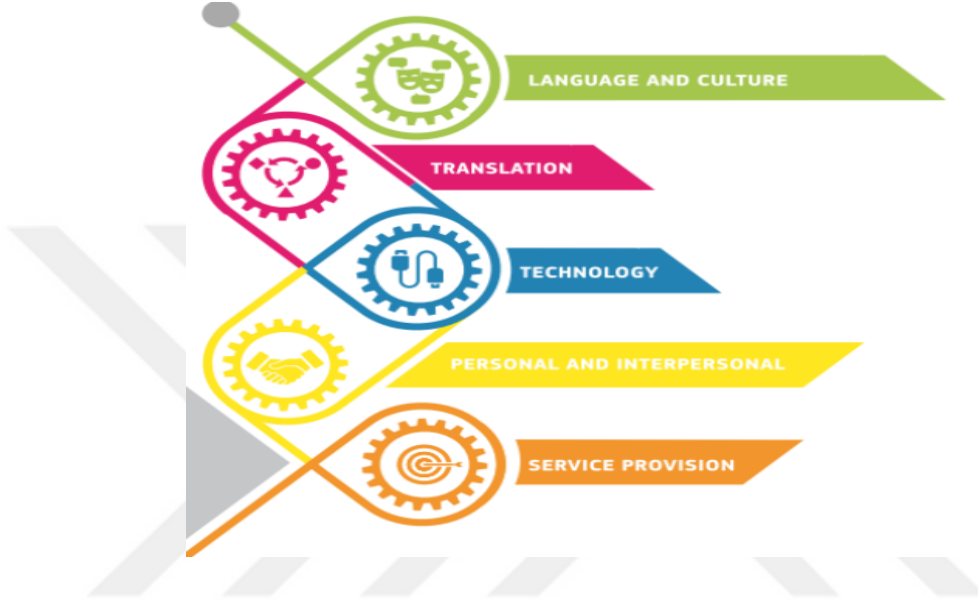
“Avrupa Komisyonu ile yüksek lisans programı bulunan yükseköğrenim kurumları arasında bir ortaklık projesi” (Commission, t.y.) şeklinde tanımlanan EMT (European Master's in Translation), yazılı çeviri yüksek lisans programlarına yönelik bir kalite etiketidir. Bu program çerçevesinde belirlenen kalite standartlarına ve sektörün ihtiyaçlarına uygun eğitim veren programlar EMT ağına üye olurlar. Ağın,

niteliklerin kalitelendirilmesi, ilgili programın görünürlük kazanması, iş birliği bağlantılarının kurulması ve çevirmenlik mesleğinin statüsünün güçlendirilmesi gibi amaçlarının gerçekleştirilmesi için, EMT üyeleri düzenli toplantılar yaparak, ders içeriklerinin ve öğretim yöntemlerinin güncellenmesi için bilgi alışverişinde bulunurken, aynı zamanda alandaki gelişmeleri takip edebilmek için sektörle de bağlantı kurarlar. Projenin temeli, Avrupalı uzmanlar tarafından hazırlanan EMT edinç çerçevesine dayanmaktadır. Avrupa'daki üniversitelere yönelik olmasına rağmen, Avrupa dışındaki üniversiteler tarafından da ders içeriklerinin hazırlanmasında rehber olarak kullanılan bu çerçeve aynı zamanda sektörde çalışacak çevirmenlerin sahip olması gereken temel edinçleri tanımlamaktadır.

Avrupa genelinde yazılı çeviri alanında yüksek lisans eğitimi alanların sektörde istihdam edilmelerinin kolaylaştırılması amacıyla, EMT tarafından Edinç Çerçevesi (Competence Framework) yayımlanmıştır. İlki 2009 yılında yayımlanan bu Çerçeve, teknolojik gelişmelerin çeviri sektörü ve dolayısıyla çevirmenler üzerindeki etkilerinden doğan ihtiyaçlara cevap verilebilmesi için, 2017 ve 2022 yıllarında güncellenmiştir. Güncel Çerçeveye (EMT, 2022b:3) göre edinç; “çalışma veya eğitim hayatında ve mesleki ve kişisel gelişimde, bilgileri, becerileri ve kişisel, sosyal ve/veya metodolojik yetenekleri kullanmaya yönelik kanıtlanmış bir kabiliyettir”. Çevirinin bireysel, toplumsal ve kurumsal bir ihtiyacın karşılanmasına yönelik bir süreç olarak tanımlandığı bu Çerçevede, çeviri sürecinde anlamın doğru bir şekilde aktarılabilmesi için birçok edinç ve beceriye ihtiyaç duyulduğu ve yüksek lisans düzeyindeki çeviri eğitiminde, aynı zamanda yüksek mesleki ve etik standartlara uygun bir çeviri hizmeti sağlama becerisinin de üzerinde durulması gerektiği belirtilmektedir.

İlgili çerçevede, belirtilen niteliklerde çeviri hizmetinin verilebilmesi için beş temel edinç alanı tanımlanmaktadır (EMT, 2022b :4-11).

Şekil 1.1: EMT Edinç Çerçevesi-Beş Temel Edinç Alanı

EMT Board: “Competence Framework 2022”, 2022a, (Çevrimiçi)
https://commission.europa.eu/system/files/2022-11/emt_competence_fw_2022_en.pdf. 10.07.2023.

Çerçevenin diğer çok bileşenli edinç modellerine benzer şekilde birden fazla bileşenden oluştuğu görülmektedir; ancak bu modelde çeviri edincinin kendisinin de bir alt bileşen olarak yer alması belirgin bir fark olarak göze çarpmaktadır.

Belirtilen Çerçevede tanımlanan tüm diğer edinçlerin temelini oluşturan **dil ve kültür edinci**; sosyal, tarihi ve coğrafi dil varyasyonlarının işlevinin anlaşılıp, dil bilgisinin, sözcük ve deyimsel ifadelerin uygun bir şekilde kullanılması becerisini içerir. Aynı zamanda, yazılı veya sözlü dilde, kültürel unsurların, değerlerin ve atıfların belirlenebilmesini ve tür ve anlatım geleneklerine uygun bir dilin kullanılabilmesini öngörür.

Çeviri edinci; yalnızca iki dil arasındaki anlam aktarımından ibaret olmayıp, aynı zamanda metnin analizinden son kontrol işlemlerine kadar olan süreçteki tüm

stratejik, metodolojik ve konuya yönelik edinçleri de kapsar. Makine çevirisinin kullanıldığı çeviri projelerinde kalite standartlarının sağlanması için stil kılavuzları ve terimceler kullanılarak makine çevirisi sonrası düzeltme işleminin yapılması, bu edinç kapsamında öğrencilere kazandırılması gereken beceriler arasındadır.

Çeviri edinci bu Çerçeve kapsamında bağımsız bir edinç olarak ele alınsa da hem bu edincin kendisinin içeriğinden hem de model kapsamında sunulan diğer edinçlerin içeriklerinden, belirtilen bütün edinçlerin birbiriyle bağlantılı olduğu ve çeviri edincinin gelişebilmesi için diğer edinçlerin de gelişmiş olması gerektiği çıkarımında bulunulabilir.

İlgili Çerçeve, mevcut veya gelecekte ortaya çıkabilecek çeviri teknolojilerinin çeviri sürecinde kullanılması şeklinde ifade edilen **teknoloji edinci** kapsamında makine çevirisine de yer verilmektedir. Makine çevirisi de çeviri teknolojilerinden biri olarak kabul edilmekte ve gerektiğinde kullanılabilmesi öngörülmektedir. Ayrıca teknoloji edinci kapsamında, öğrencilerden her türlü yazılımı ve BT aracını çeviri sürecinde kullanabilme, gerektiğinde arama motorları ve bilgisayar destekli çeviri araçları gibi teknolojilerden yararlanabilme, çeviri sürecinde metinle ilgili gerekli ön ve son hazırlıkları yapabilme, makine çevirisinin temel kurallarını bilme ve gerektiğinde kullanabilme gibi beceriler de beklenmektedir.

Bu Çerçeve, teknoloji edinci kapsamına alınan makine çevirisinin, teknoloji edincinden bağımsız bir edinç olarak değerlendirildiği çalışmalar da bulunmaktadır.

Kişisel ve kişiler arası edinç; mezunların iş bulabilmesini ve işe uyum sağlamasını kolaylaştıracak genel becerileri içerir. Bunlar; zamanın planlanması ve yönetimi, iş yükünün ve önemli mesleki durumların yönetimi, çok kültürlü ve dilli ortamlarda uygun iletişim teknolojilerini kullanarak çalışabilme gibi becerilerdir.

Hizmet sağlama edinci ise; profesyonel anlamda çevirinin yapılmasından, proje yönetimine ve kalite güvenceye kadar çeviri hizmetinin sağlanmasına ilişkin tüm becerileri içerir.

1.3.1.2.Bireysel Çeviri Edinci Modelleri

Belirli kurumlar veya araştırma grupları tarafından geliştirilen çeviri edinci modellerinin yanı sıra bireysel modeller de bulunmaktadır. Bu araştırma kapsamında, verilerin analizi aşamasında yararlanılabilecek bazı modellere yer verilecektir.

1.3.1.2.1. Neubert'in Çeviri Edinci Modeli

Neubert'e (2000:6-10) göre, çeviri edincinin birincil ve ikincil olmak üzere iki farklı bileşeni bulunmaktadır. Çevirmenlerin işlerini yapabilmelerini sağlayan parametreler olarak geliştirildiklerini belirttiği birincil bileşenlerin her birinin, çeviri kalitesi açısından olmazsa olmaz nitelikte olduğunu ifade eder. Bu çerçevede, dil edinci, metin edinci, konu edinci, kültür edinci ve aktarım edinci olmak üzere beş çeviri edinci parametresinden söz eder. Bu araştırma kapsamında verilerin analizinde yararlanılacağından dolayı, birincil bileşenler ayrıntılı olarak ele alınacaktır:

- **Dil Edinci:** Çeviri yapabilmek dil bilgisinden çok daha fazlasını gerektirse de dil edincinin çevirinin olmazsa olmazı olduğunu belirten Neubert'e göre, dil edinci hem kaynak dilde hem de erek dilde yetkinlik gerektirmektedir. Her iki dilin de dil bilgisel ve sözcüksel incelikleri mükemmele yakın bir düzeyde bilinmelidir. Söz konusu dillerin sürekli bir değişim içinde olduğunun ve bu değişimin sözlüklerden ve diğer kaynaklardan takip edilebileceğinin bilincinde olunmalıdır. Aynı zamanda özel alanlara yönelik terminolojilerin, sözdizimsel ve morfolojik yapıların da bilinmesi gerekmektedir.

Neubert, bu alt edinç kapsamında, dil ile ilgili gelişmelerin çeşitli kaynaklardan takip edilebileceğinden söz etmektedir. Bu bağlamda, her ne kadar çeviri edinci modelinde araştırma edincine yer vermese de başarılı bir çeviri için araştırma edincinin gerektiğini düşündüğü söylenebilir.

- **Metin Edinci:** Neubert, metin edincinin, metinlerin özelliklerinin iyi bilinmesini gerektirdiğini belirtmektedir. Sözcükler ve yapılar, metin türlerine göre farklı özellikler kazanabilmektedir. Bu bağlamda metin edincini; büyük ölçüde, çevirmenlerin mesleki kariyerlerinde uzmanlaştıkları özel alanlar şekillendirmektedir.
- **Konu Edinci:** Neubert’e göre, ansiklopedik bilgi ve üst düzey uzmanlık bilgisi olan konu bilgisi, çevirmenlerin sürekli sahip olması gereken bir bilgi değildir ve çevirmenlerin her şeyi bilmeleri gerekmez. Bununla birlikte, gerektiğinde bilgiye hangi kaynaklardan, nasıl erişebileceklerini çok iyi bilmeleri gerekir.

Dil edincinde olduğu gibi konu edincinde de doğrudan belirtilmese de araştırma edincinin önemine dikkat çekildiği söylenebilir. Çünkü bu edinç kapsamında yalnızca konu veya alan bilgisinden değil, aynı zamanda söz konusu bilgilere nasıl ulaşılabilceğinin bilinmesinden de söz edilmektedir.

- **Kültür Edinci:** Kültür edinci yalnızca edebi metinlerle sınırlı değildir. Teknik metinlerde de kültürel unsurlar söz konusu olabilmektedir. Ayrıca, kültür edinci metin türlerine göre farklılık gösterebilmektedir. Çevirmenler, kaynak ve erek kültür arasında aracı vazifesi gören kültür uzmanlarıdır. Kaynak ve erek kültürlerdeki benzerlikleri veya farklılıkları bilgileri düzeyinde bağdaştırmaya çalışırlar.
- **Aktarım Edinci:** Neubert’e göre aktarım edinci; “kaynak dildeki metnin erek dile aktarılması için gereken taktik ve stratejilerdir.” Kaynak metnin aynısını erek dilde üretebilecek beceri ile birleşmediği sürece, çevirmenin konu, dil ve kültür gibi diğer edinçlerinin çok gelişmiş olması iyi bir çeviri yapılabilmesi için yeterli değildir. Dolayısıyla aktarım edinci; kaynak metnin mümkün olan en kısa sürede ve en etkili şekilde erek dile aktarılmasını sağlayacak beceriye sahip olunmasıdır.

1.3.1.2.2. Sch  ffner’ın   viri Edinci Modeli

Lisans düzeyinde bir   viri programı tasarlanmasını ele aldığı kitap bölümünde Sch  ffner (2000: 145-146), İngiltere’deki nitelikli tercüman ihtiya  ının bilincinde olarak,   viri eğitiminin daha etkin ve verimli hale getirilmesine katkıda bulunma konusundaki kararlılıkla, üniversitelerinde lisans düzeyinde Modern Dillerde   viri Eğitimi (*Modern Languages with Translation Studies*) tasarlamaya karar verdiklerini dile getirmektedir. Programın amaçları ve içeriği,   viri edinci ile ilişkilendirilerek ele alınmaktadır. Bu bağlamda Sch  ffner tarafından öne sürülen çok bileşenli   viri edinci modeli, Neubert’in modeline benzer niteliktedir. Neubert’in modelindeki dil, kültür, metin, konu ve aktarım edincine, Sch  ffner araştırma edincini de eklemektedir.

Sch  ffner’a (A.e., s.147) göre **dil edinci**; ilk iki yılda, büyük ölçüde dilsel yapılar ve iletişimsel kullanım odaklı dil becerileri modülleriyle kazandırılmaktadır. Bu   er  evede, Dilbilime Giriş ve Anlambilim modüllerinden söz etmektedir. Bu modüller öğrencilerin ikinci ve üçüncü yabancı dil edinçlerini geliştirmekte olup, çevirmenlerin ana dillerinde de aynı düzeyde yetkin olması gerekmektedir. Öğrencilerin biçimbirim, sözcük ve sözdizim gibi temel dilbilimsel kavramları öğrendikleri Dilbilime Giriş modülü, dillerin yapısı ve iletişim işlevi konusundaki bilgilerini artırmayı amaçlamaktadır. İngilizceden ve diğer dilden örneklerin verildiği Anlambilim modülü de dil edincinin geli  şimine katkıda bulunma amacına yöneliktir.

Yabancı dil edinçlerinin geli  ştirilmesinin yanı sıra ana dilde yetkinliğin öneminden de bahseden Sch  ffner’ın dil edincinin temel olarak Neubert’in dil edinci ile benzerlik gösterdiği söylenebilir. Çünkü Neubert de hem erek dilde hem de kaynak dilde yetkinlikten söz etmektedir.

Sch  ffner’ın (A.e.) modelinde belirtilen **kültür edinci**, diğer programlarla ortak olduğu belirtilen modüllerle kazandırılmaktadır. Söz konusu modüllerin içeriği, erek kültürdeki ülkelerin tarihi, coğrafyası, politikası ve ekonomisi gibi özelliklere dayalıdır.

Schäffner'ın (A.e.), **metin edincinin** gelişimini dilsel ve kültürel boyutta ele aldığı söylenebilir; çünkü bu bağlamda, öğrencilerin erek dilde metin ürettikleri dil becerilerine dayalı modüllerden ve çeviri amaçlı metin çözümlemesinin yapıldığı Kùltürler arası Metin Karşılaştırma modülünden söz etmektedir. Erek dilde amaca uygun metinlerin üretilebilmesi için erek kültürün geleneklerinin ve temel metin yapılarının bilinmesi gerektiğini öne sürmektedir. Çeviri amaçlı metin çözümlemesiyle, metinlerin iletişim işlevine ve bu işlevin yerine getirilebilmesi için uygun metinlerin üretilmesinin önemine dikkat çekildiğini vurgulamaktadır. Bu çerçevede, öğrencilere farklı metin türlerinin gelenekleri ve dilsel özellikleri öğretilmekte ve çeşitli metin türlerinin kullanıldığı uygulamalarla hem kaynak hem de erek kültürün metin gelenekleri arasındaki farklılıkları ve benzerlikleri görmeleri sağlanmaktadır.

Schäffner'ın metin edinci yaklaşımının oldukça kapsamlı olduğu söylenebilir. Çünkü metin edincini salt metin türleri ve gelenekleri açısından ele almak yerine dilsel ve kültürel unsurlarla da ilişkilendirmektedir.

Schäffner (A.e., s.147-148), dört yıllık lisans eğitimi süresince sınırlı seviyede geliştirilebileceğini ifade ettiği **alan edincinin** geliştirilmesi amacıyla ikinci yıl için Çeviri Amaçlı Terminoloji Modülünün hazırlandığını belirtmektedir. Alan ve terminoloji bilgisinin çeviri açısından önemine dikkat çekilmesi amacına yönelik bu modülde; terminoloji yönetimi, bilgi teknolojisi aracılığıyla bütünceden terim edinimi, alana özgü terim bankası oluşturulması gibi konular ele alınmaktadır.

Schäffner'a (A.e., s.148) göre **aktarım edinci** çeviriye özgü bir alt edinç olmakla birlikte buraya kadar belirtilen dört alt edinci de kapsamaktadır. Bu edinç; çeviriden beklenenleri karşılayacak nitelikte erek metin üretme kabiliyetini ifade eder.

Schäffner'ın (A.e.) modelindeki son edinç olan **araştırma edinci** ise; çeviri gibi karmaşık bir faaliyet sırasında karşılaşılan sorunların çözümüne yönelik bilince dayanmaktadır.

Schäffner'in (A.e., s.146) modelinde, ilk iki yıl çeviri edincinin geliştirilmesine dayalı eğitimin ardından, üçüncü yılda ya bir değişim üniversitesinde eğitim alınmakta ya da uygun görülen bir kurumda staj yapılmaktadır. Dördüncü yıldaki modüllerin büyük bir bölümü ise İleri (veya Profesyonel) Çeviri, LSP (Dil Hizmeti Sağlayıcısı) Çevirisi, Çağdaş Çeviri Kuramları ve Sözlü Çeviriyi içermektedir.

Schäffner'in bu edinç modelinin Neubert'in edinç modeliyle büyük ölçüde benzerlik gösterdiği söylenebilir. Bununla birlikte, Neubert'in modelinde araştırma edinci bulunmamaktadır ve Schäffner'in dil edincinin Neubert'inkine göre daha fazla dilbilim ağırlıklı olduğu görülmektedir.

1.3.1.2.3. Presas'ın Çeviri Edinci Modeli

Çeviri edincini, çeviri yapmak için ihtiyaç duyulan bildirimsel (declarative) veya işlevsel (operative) bilgi olarak tanımlayan Presas (2000:28), çeviri sürecinde çevirmenin çeşitli bilgi ve becerilerden yararlandığını belirtmektedir: “iki dilin bilgisi, dünya bilgisi, materyal bilgisi, sözlükler ve diğer basılı kaynaklar gibi araçları kullanma kabiliyeti, yaratıcılık ve dikkat gibi bilişsel nitelikler veya belirli problemleri çözme kapasitesi”. Presas, burada belirtilen farklı bilgi türlerinin, çeşitli çok bileşenli çeviri türlerinin temelini oluşturduğunu belirtmektedir.

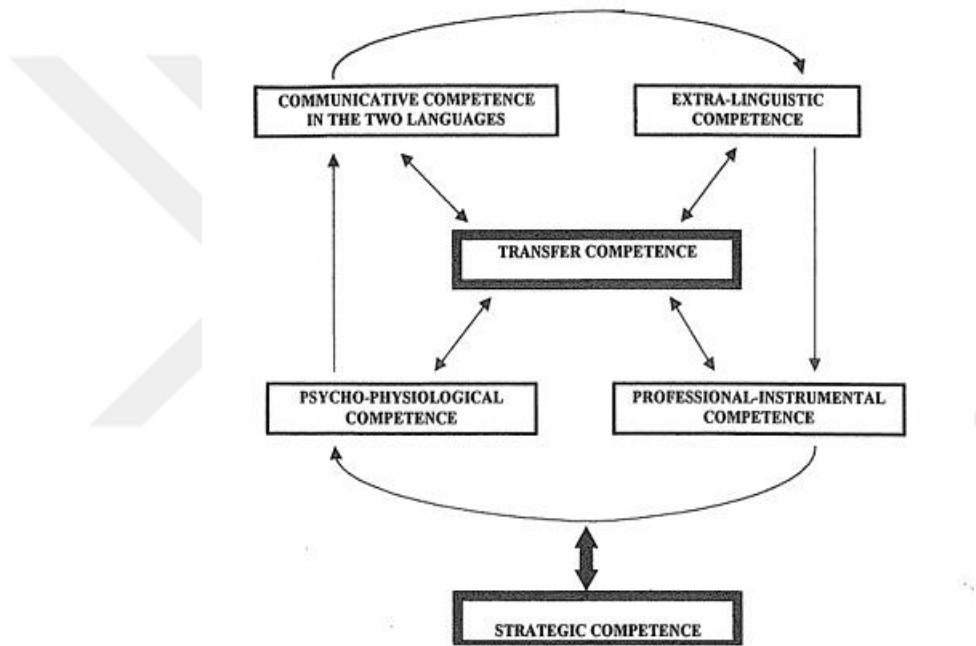
Yukarıda belirtilen “iki dilin bilgisinin”, çok bileşenli modellerdeki dil edinciyle, “dünya bilgisinin” kültür edinciyle, “sözlükler ve diğer basılı kaynaklar gibi araçları kullanma kabiliyetinin” ise araştırma edinciyle ilişkilendirilebileceği söylenebilir.

Presas'a (2000:29) göre çeviri edincinin gelişimi şu üç temel süreçten oluşur: “(1) daha önce olmayan edinçlerin edinilmesi; (2) aktarım edincinin kolaylaştırılması için, mevcut olan edinçlerin yeniden yapılandırılması; (3) stratejik edincin kazanılması.”

1.3.1.2.4. Orozco'nun Çeviri Edinci Modeli

Aktarım edincinin çeviri edincinin temelini oluşturduğunu ve tüm diğer edinçleri kapsadığını belirten Orozco'nun (2000:199-201) aşağıdaki şekilde görülen çeviri edinci modelinin de çok bileşenli olduğu söylenebilir.

Şekil 1.2: Orozco Çeviri Edinci Modeli

Orozco, Mariana: **Building A Measuring Instrument for the Acquisition of Translation Competence in Trainee Translators**, Ed. Christina Schäffner and Beverly Adab, Cilt:38, Amsterdam/Philadelphia, John Benjamins Publishing Company, 2000, s. 199-214.

Bu modelde, aktarım edincinin bileşenleri olan dört edince (iki dilde iletişim edinci, dil dışı edinç, psiko-fizyolojik edinç, profesyonel-enstrümantal edinç) ek olarak stratejik edinçten söz edilmektedir. Bu edinçlerin ayrıntıları aşağıda belirtilmiştir (A.e.):

İki dilde iletişim edinci; dilsel iletişim için gerekli olan bilgi ve beceriler şeklinde tanımlanmakta olup bu edincin, kaynak dildeki metnin anlaşılıp erek dilde

yeniden üretilmesi şeklinde ele alınması gerektiği belirtilmektedir. Bu nedenle, diğer çok bileşenli modellerdeki dil edinci ile benzerlik gösterdiği söylenebilir.

Dil dışı edincin; genel dünya bilgisini ve çevirinin gerektirebileceği uzmanlık bilgisini içerdiği belirtilmektedir. Bu edincin ise diğer modellerde ele alınan konu edinci veya alan edinci ile benzerlik gösterdiği ifade edilebilir.

Enstrümental-profesyonel edinç; her türlü belgenin ve yeni teknolojinin kullanımının yanı sıra etik çerçevesinde profesyonel çevirmenliğin gereklerinin yerine getirilmesini öngörmektedir. Bu edincin, bir ölçüde teknoloji edinci ile benzerlik gösterdiği söylenebilir.

Psiko-fizyolojik edinç ise aktarım edincinin dördüncü bileşeni olarak ele alınmış olup “her türlü psiko-motor, bilişsel ve davranışsal kaynağı kullanma kabiliyeti” şeklinde tanımlanmaktadır.

Aynı model kapsamında ayrıca, çeviri edincinin son bileşeni olarak **Stratejik Edinçten** söz edilmektedir. Bu edincin çeviri sürecinde karşılaşılan sorunların çözümünde kullanılan tüm bireysel süreçleri içerdiği ifade edilmektedir.

1.3.1.2.5. Yazıcı’nın Çeviri Edinci Modeli

Bireysel çeviri edinci modellerinden biri de Yazıcı’nın (2007:139-140) çeviri edinci modelidir. Toplam yedi bileşenden oluşan bu modelde Yazıcı, çeviri edincinin kapsamını önem derecesine göre şöyle sıralamıştır:

- **Kaynak ve erek dil / kültür bilgisi:** Yazıcı, bu bilgi türünün çevirinin yapı taşını oluşturduğunu belirtirken, kaynak ve erek dil bilgisi ile kültürel bilgiyi ilişkilendirmektedir. Kültürel bilginin, dil bilgisinin tamamlayıcısı olduğunu düşünmektedir.

Yazıcı'nın edinç kapsamında ele aldığı bu bilgi türünün, çok bileşenli edinç modellerinin alt edinçlerinden olan dil edinci ve kültür edinci ile benzerlik gösterdiği söylenebilir.

- **Kuramsal bilgi:** Yazıcı, bu bilginin çevirmenin bilinçli kararlar almasını sağlayarak özgüvenini artırabileceğini belirtmektedir.

Çok bileşenli edinç modellerindeki konu edincinin de çeviri sürecini kolaylaştırdığı ve kararlarını etkilediği düşünüldüğünde, bu bilgi ile konu edinci arasında benzerlik olduğu söylenebilir.

- **Çok dilli çevrilebilecek teknik metin oluşturma bilgisi:** Yazıcı, çevirmenin çok dilli teknik metin oluşturabilmesi için, teknolojinin rehberliğinde dil ve kuram bilgisinden yararlanabilmesi gerektiğini ileri sürmektedir.
- **Araştırmaya yönelik üst bilgi ve beceri:** Bu bileşen, çevirmenin çeviri sürecinde ihtiyaç duyacağı güvenilir bilgi ve kaynaklara en kısa sürede ve etkin şekilde nasıl ulaşabileceğini öğrenmesi şeklinde açıklanmaktadır.

Yazıcı'nın bu açıklamasının, çok bileşenli çeviri edinci modellerindeki araştırma edinci ile örtüştüğü söylenebilir.

- **Elektronik araçlarla ilgili bilgi:** Bu bilgiyi, kısaca ofis programları ve çeviri yazılımları bilgisi çerçevesinde tanımlayan Yazıcı, bu bağlamda elektronik kaynakların çeviri süreci açısından önemine ve basılı kaynaklar karşısındaki avantajlarına değinmektedir. Bu bilginin ise, diğer çeviri modellerindeki teknoloji edinci ile benzerlik gösterdiği söylenebilir.
- **Proje tasarımı bilgisi:** Yazıcı, bu bilgi kapsamında, çeviri projesinin tasarlanmasından müşteri ilişkilerinin yönetimine kadar olan süreçten bahsetmektedir. Burada sözü edilen, çevirmen tarafından çevirinin yapılması

süreci değildir. Çeviri hizmetinin verilebilmesi için ihtiyaç duyulan araç ve gereçlerin sağlanması, maliyet ve müşteri ilişkileri yönetimi gibi çeviri hizmetinin sağlanmasına yönelik unsurlara yer verilmektedir.

- **Pazarlama bilgisi:** Çevirmenin ürünün pazarlanmasına yönelik bilgisi bu kapsamda değerlendirilmektedir.

1.3.1.2.6. Kiraly'nin Çeviri Edinci Modeli

Uzun yıllar Avrupa, Amerika, Asya, Afrika ve Avustralya'dan çok sayıda çeviri öğrencisi ve çeviri eğitimi veren akademisyenin katılımıyla gerçekleştirdiği atölye çalışmalarının sonuçlarına dayanarak, Kiraly (2006:72-74) üç ana gruptan oluşan bir edinç modeli sunmuştur. Söz konusu atölye çalışmalarında katılımcılar; profesyonel çevirmenler, çeviri öğrencileri ve çevirmen işverenler olmak üzere gruplara ayrılmış ve her bir gruptan nitelikli çevirmenlik mezunlarının özelliklerini belirtmeleri istenmiştir. Bu atölye çalışmalarında belirtilen niteliklerin derlenmesi sonucunda; Çeviri Edinci (Bilgi ve Beceriler), Kişisel Edinç ve Sosyal Edinç olmak üzere üç ana gruptan oluşan bir edinç modeli tanımlanmıştır. Bu bağlamda, çeviri edinci kapsamında değerlendirilen bilgi ve beceriler şu şekilde sıralanmıştır: Dil, kültür, metin türü, normlar ve gelenekler, terminoloji, dünya bilgisi, stratejiler, teknoloji ve araştırma. Kişisel edincin alt bileşenleri ise şunlardır: özerklik, yaşam boyu öğrenmeye hazır bulunuşluk, kalite kontrolü ve mesleki sorumluluk algısı. Son olarak sosyal edinç kapsamında ise görgü kuralları, müzakere ve ekip çalışması niteliklerine yer verilmiştir. Bu edinç kapsamında, çevirmenlerin profesyonelliğin gerektirdiği şekilde davranmayı ve müşterilerle nasıl iletişim kurulması gerektiğini bilmelerinin yanı sıra ekip çalışmasına yatkın olmaları beklenmektedir. Kiraly tarafından sunulan bu edinç modelinin, genel olarak diğer çok bileşenli edinç modelleri ile benzerlik gösterdiği; ancak özellikle sosyal edinç ve kişisel edinç bileşenleri açısından bu modellerden ayrıldığı ifade edilebilir.

1.3.1.3. Grup Araştırmalarına Dayalı Çeviri Edinci Modelleri

1.3.1.3.1. PACTE'nin Çeviri Edinci Modeli

Çeviri edinci alanında geliştirilen bireysel modellerin yanı sıra, çeşitli ülkelerden araştırmacıların bir araya gelerek oluşturdukları gruplar tarafından geliştirilen modeller de bulunmaktadır. Çeviri edincinin kazanılma sürecine yönelik araştırmalar yapmak üzere 1997 yılında kurulan PACTE grubu da bu gruplardan biridir. Grup; çevirmenler ve çeşitli Avrupa ülkelerinin üniversitelerinde profesyonel çevirmenleri yetiştiren akademisyenler tarafından kurulmuştur. Amacı; profesyonel çevirmenin özelliklerini ifade eden bir çeviri edinci modelinin ve söz konusu edincin nasıl kazanılabileceğini gösteren bir çeviri edinci edinme modelinin geliştirilmesidir (PACTE, 2003). Kuruluşundan itibaren devam ettikleri çeviri edinci araştırmalarını tamamlayan grup, Ocak 2010'da çeviri edincinin kazanılmasına yönelik çalışmalar yürütmeye başlamıştır (Albir vd., 2020:96).

PACTE, çeviri edinci ve bu edincin kazanımı ile ilgili yaptığı çalışmalarda; dil öğrencileri, çeviri öğrencileri ve profesyonel çevirmenler gibi gruplar üzerinde yürüttüğü deneysel araştırmalardan, çeviri edincini oluşturan bileşenlere yönelik teorik bilgilerden ve çeşitli uzmanlık alanlarına yönelik araştırmalardan yararlanmaktadır (Göpferich ve Jääskeläinen, 2009:174). Bu bağlamda, söz konusu araştırmaların çıktılarının hem sektör hem akademi açısından önem arz ettiği söylenebilir.

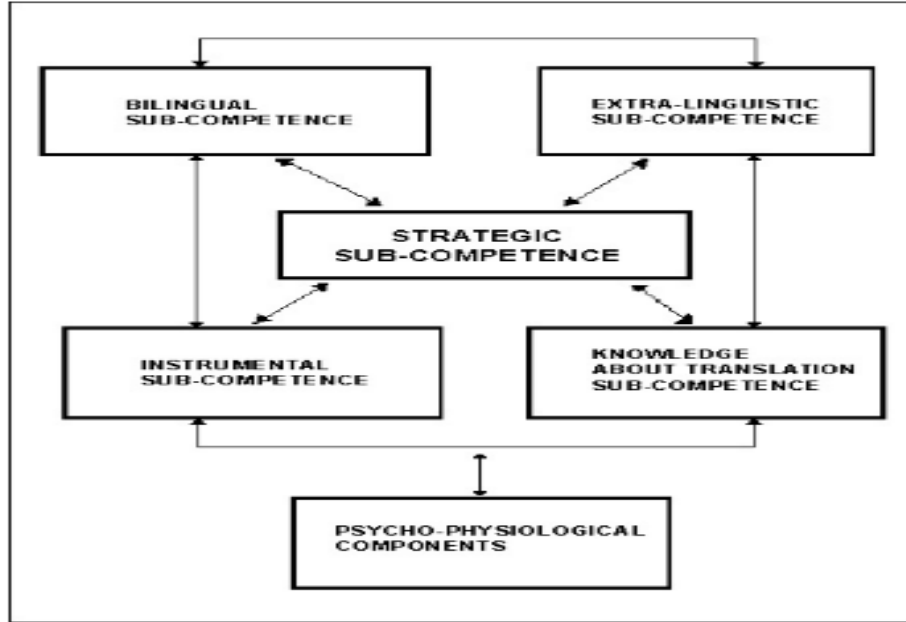
PACTE grubu, araştırmalarını yürüttüğü yıllar içinde, çeşitli alt bileşenlerden oluşan çok bileşenli çeviri modeli üzerinde çalışmıştır. İlk olarak 1988 yılında sundukları çeviri edinci modeli, birbiriyle bağlantılı altı alt bileşenden oluşmaktadır. Bu bileşenler sırasıyla şunlardır (Group, 2017:36):

- İki dilde iletişim edinci
- Dil dışı edinç
- Araçsal-Mesleki (Instrumental-Professional) edinç
- Psiko-fizyolojik edinç

- Aktarım edinci
- Stratejik edinç

PACTE'nin geliştirdiği ilk model, yıllar içinde yeniden revize edilmiş ve 2003 yılında yayımlanan çalışmada aşağıdaki modelde gösterilen iki dillilik alt edinci, dil dışı alt edinç, çeviri bilgisi alt edinci, araçsal alt edinç ve stratejik alt edinç olmak üzere beş alt edinçten oluşan ve bir dizi psikofizyolojik bileşenin etkinleştirildiği bir çeviri edinci modeli sunulmuştur:

Şekil 1.3: PACTE'nin (2003) Çeviri Edinci Modeli

PACTE: **Building a Translation Competence Model**, Ed. F. (ed.). Alves, Amsterdam, John Benjamins, 2003.

PACTE'nin (2003) bu modelinde yer alan alt edinçlerin ayrıntıları aşağıda belirtilmiştir:

- **İki dillilik alt edinci;** iki dilde edim, sosyo-dilbilim, metin, dilbilgisi ve sözcük bilgisinden oluşan bu edinç, iki dilde iletişim kurulabilmesi için ihtiyaç duyulan bilgiyi ifade etmektedir.

- **Dil dışı edinç;** kaynak ve erek kültür bilgisi, dünya bilgisini ifade eden ansiklopedik bilgi ve özel alanlara yönelik konu bilgisi olmak üzere üç alanı kapsamaktadır.
- **Çeviri bilgisi alt edinci;** çevirinin ne olduğuna ve mesleğin çeşitli yönlerine ilişkin bilgiyi ifade eden bu alt edinç; çevirinin işlevi, çeviride kullanılan yöntem ve teknikler gibi bilgilerin yanı sıra çeviri mesleği ve sektörü hakkındaki bilgileri de kapsamaktadır.
- **Araçsal alt edinç;** çeviride kullanılan tüm basılı ve elektronik kaynakları ve bilgi teknolojilerini ifade etmektedir.

Bu edincin, bazı çok bileşenli edinç modellerinde yer verilen teknoloji edinci ile benzerlik gösterdiği söylenebilir.

- **Stratejik alt edinç ise,** tüm diğer edinçlerle ilişki kurarak, çeviri sürecinin etkinliğini sağlayan alt edinçtir. Çeviri sürecinde karşılaşılan sorunların çözümünü esas alır.
- Son olarak, **psiko-fizyolojik bileşenler;** bellek, dikkat vb. çeşitli bilişsel bileşenleri, entelektüel merak gibi çeşitli tutumları ve yaratıcılık, analiz vb. çeşitli yetenekleri içeren farklı türde bilişsel ve tutumla ilgili bileşenler ile psiko-motor mekanizmaları ifade eder.

PACTE grubu, yukarıda belirtilen modeli geliştirdikten sonra da çeviri edinci ve bu edincin kazanılmasına yönelik deneysel çalışmalarına devam etmiştir. Bu bağlamda, akademik ve profesyonel alanda ortak bir Avrupa referans çerçevesi geliştirilmesi amacıyla yönelik olarak, beş alt edincin ve bu edinçlerin tanımlayıcı kategorilerinin özelliklerinin ele alındığı başka bir çalışma yayımlanmıştır. Çalışmada, CEFR (Avrupa Dilleri Ortak Çerçeve Programı) dikkate alınarak geliştirilen üç seviyeli bir ölçek önerilmiştir. Bu ölçekler; A, B ve C seviye çeviri ölçekleridir.

Bireyin henüz profesyonel anlamda çeviri yapabilecek yetkinlikte olmadığı A seviyesi, temel çeviri edinçlerini ifade etmektedir. Genel anlamda profesyonel çevirmenliği ifade eden B seviyesi, temel düzeyde çeviride uzmanlık edinçlerini içerir. Uzman profesyonel çevirmenliğe karşılık gelen C seviyesi ise bütün uzmanlık alanlarına ilişkin edinçleri kapsamaktadır (PACTE, 2018:118).

Söz konusu çalışma kapsamında, tanımlayıcı kategoriler olarak ifade edilen edinçlere yer verilmiştir. Dil edinci; kültür, dünya bilgisi ve konu edinci; araçsal edinç; çeviri hizmeti sağlama edinci ve çeviri problemi çözme edinci olmak üzere beş edinçten oluşan bu edinçlerin, daha önceki akademik ve mesleki alanlara yönelik çalışmalarda en sık karşılaşılan edinçler olduğu belirtilmektedir. Söz konusu kategorilerin tanımlayıcıları B2 seviyesine göre seçilmiştir. Bunun nedeni, bu seviyenin, genel profesyonel çevirmen seviyesine karşılık gelen en yüksek seviye olmasıyla açıklanmaktadır. Söz konusu edinçler ve ilgili B2 seviyesine yönelik tanımlayıcıları şu şekilde özetlenebilir (A.e., s.119-122):

- **Dil Edinci:** Bu edinç, kaynak dilde okunulan metnin anlaşılıp erek dilde yazılı olarak yeniden üretilmesini ifade etmektedir. B2 düzeyindeki tanımlayıcısı ise; uzman olmayan bir erek kitleye yönelik olarak hukuk, ekonomi gibi uzmanlık alanlarının en az birinde yazılmış olan yarı uzmanlık düzeyindeki kaynak metnin anlaşılıp, erek dilde benzer özelliklere sahip bir metnin üretilmesidir.

Buraya kadar çeşitli edinç modelleri kapsamında yer verilen dil edinçlerinden farklı olarak, bu dil edinci kapsamında, erek ve kaynak dil bilgisinin yanı sıra üretilcek çeviri metnin erek kitlenin dil düzeyine uygunluğunun öneminden de söz edilmektedir.

- **Kültür, dünya bilgisi ve konu edinci:** Model kapsamında çeviri sorunları çözme edinci ayrıca ele alınmasına rağmen, verilen tanımdan, bu edincin de sorun çözme odaklı olduğu söylenebilir. Her iki kültürün bilgisiyle birlikte dünya bilgisi ve konu edincinin, çeviri sorunlarının çözümünde kullanılması

şeklinde ifade edilen bu edincin B2 çeviri düzeyindeki tanımlayıcısı şöyle özetlenebilir: en az bir uzmanlık alanında, söz konusu alanın uzmanı olmayan bir erek kitle için üretilmiş olan, yarı uzmanlık gerektiren metinlerdeki kültürel sorunların çözümünde, ileri düzeydeki her iki kültürün bilgisinin, dünya bilgisinin ve temel konu bilgisinin kullanılabilmesidir.

- **Araçsal edinç:** Basılı kaynakların ve teknoloji araçlarının kullanımını ifade eder. B2 çeviri düzeyi tanımlayıcıları şöyle özetlenebilir: bu bağlamda daha önce açıklanan edinçlerde belirtilen alanlarda ve ilgili erek kitle için hazırlanmış yarı uzmanlık düzeyindeki metinlerin çevirisinde karşılaşılan sorunların çözümü için güvenilir kaynakların belirlenmesi ve kullanılması; gerekli kaynaklara yönelik kapsamlı bir araştırma yapılabilmesi ve yeni basılı kaynaklara ve teknolojik araçlara uyum sağlanabilmesi.

Verilen tanım ve çeviri düzeyi tanımlayıcıları incelendiğinde; bu edincin, teknoloji edinci ile benzerlik gösterdiği söylenebilir.

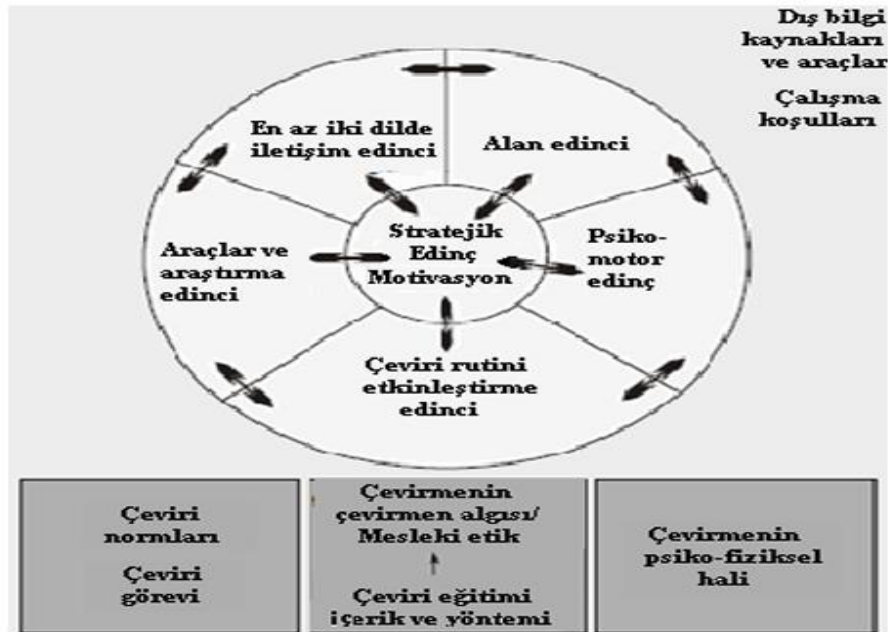
- **Çeviri hizmeti sağlama edinci:** Mesleki uygulama ve sektörle ilgili hususların yönetimini içerdiği belirtilen bu edincin; çalışılan alana ve çevirmenin istihdam şekline göre değişiklik gösterebileceği ifade edilmekte ve bu durumun uygun tanımlayıcıların seçiminde dikkate alınması gerektiği dile getirilmektedir. Söz konusu çeşitlilik, ilgili edincin B2 çeviri düzeyindeki tanımlayıcılarına da yansımaktadır. Bu tanımlayıcıların bazıları şunlardır: sektörün kalite standartlarının karşılanabilmesi, mesleğin etik gerekliliklerinin yerine getirilebilmesi, süreçte tüm paydaşlarla iletişim kurulabilmesi, çeviri projesinin fiyat teklif aşamasından vergi gerekliliklerine kadar olan mali sürecin takip edilebilmesi, iş akışının kontrolü, vb.
- **Çeviri sorunları çözme edinci:** Bu edincin, diğer edinçlerin merkezinde olduğundan ve tüm diğer kategorilerde bir şekilde yer aldığından söz edilmektedir. Bu bağlamda, bu edincin, diğer çalışmalarda yer verilen stratejik

edinç ile benzerlik gösterdiği söylenebilir. B2 çeviri seviyesindeki tanımlayıcıları ise; belirtilen alanlarda ilgili hedef kitle için üretilen metinlerin çevirisi sırasında dil, kültür, konu bilgisi vb. ile ilgili olası sorunları çözebilme şeklinde özetlenebilir.

1.3.1.3.2. Transcomp Çeviri Edinci Modeli

Göpferich, PACTE modeli dahil olmak üzere kendisinden önce geliştirilen çeşitli çeviri edinci modellerine dayanarak, aşağıdaki şekilde gösterilen kendi çeviri edinci modelini geliştirmiştir. Göpferich, bu modelin, uzun vadeli bir çalışma olan TransComp'a kaynaklık ettiğini belirtmektedir (Göpferich, 2009:20).

Şekil 1.4: Göpferich'in Çeviri Edinci Modeli

Göpferich, Susanne: "Towards a model of translation competence and its acquisition: The longitudinal study TransComp", **Behind the Mind: Methods, Models and Results in Translation Process Research**, 01/01 2009, s. 11-37, aktaran Eser, 2013: 38

Şekilde de görüldüğü gibi, Göpferich'in modeli altı alt edinçten oluşan çok bileşenli bir çeviri edinci modelidir. Bu edinçler ve kısa açıklamaları şöyledir (A.e., s.20-22):

- **En az iki dilde iletişim edinci:** Göpferich'e göre PACTE grubunun iki dillilik alt edincine benzeyen ve her iki dilde de sözcük, dil bilgisi ve edim bilgisinden oluşan bu edinç; kaynak dilde metnin algılanması, erek dilde ise üretilen metnin kalitesi ile ilişkilidir.
- **Alan edinci:** Göpferich tarafından PACTE grubunun dil dışı alt edincine benzetilen ve genel bilginin yanı sıra alan bilgisinden oluşan bu edinç; yalnızca kaynak metnin anlaşılıp erek metnin üretilmesi değil, aynı zamanda ek bilgi ihtiyacının belirlenip giderilebilmesi için de gereklidir.
- **Araç ve araştırma edinci:** Göpferich'e göre, PACTE grubunun araçsal alt edincine benzetilen bu edinç; sözlükler ve ansiklopedilerden, çeviri ve terminoloji yönetim sistemlerine hatta makine çevirisine kadar geleneksel ve elektronik araçların çeviri sürecinde kullanılabilmesini ifade etmektedir.

Birçok çeviri edinci modelinde tek başına ele alınan araştırma edincinin, bu modelde araçsal edinç ile birlikte ele alındığı görülmektedir. Ayrıca geleneksel ve elektronik araçların çeviri sürecinde kullanılabilmesini öngördüğünden dolayı, bu edincin diğer bazı edinç modellerinde yer verilen teknoloji edinci ile de benzerlik gösterdiği söylenebilir.

- **Çeviri rutini etkinleştirme edinci:** Erek dilde eşdeğerliğin sağlanması adına standart aktarım işlemlerinin gerçekleştirilebilmesi için gereken bilgi ve becerileri ifade eder.
- **Psikomotor edinç:** doğrudan çeviri sürecinin kendisiyle ilgili olmayıp, bu bağlamda sunulan diğer edinçlere göre daha genel bir nitelik taşıdığı

söylenilecek olan bu edinç; elektronik araçlar kullanılarak okuma ve yazma için gereken psikomotor becerileri ifade etmektedir.

- **Stratejik edinç:** Göpferich'e göre, PACTE grubunun stratejik edincine benzeyen bu edinç; diğer alt edinçler arasındaki ilişkiyi düzenleyen bir üst edinç niteliğindedir.

Yukarıda belirtilen edinç modelinin temelini teşkil ettiği TransComp, on iki lisans öğrencisi ile on profesyonel çevirmenin katıldığı uzun vadeli bir çalışmadır. Öğrencilerin çeviri edincinin gelişimine odaklı bu çalışmada, profesyonel çevirmenlerden elde edilen veriler, öğrencilerle karşılaştırma amaçlı kullanılmıştır. Göpferich'in (A.e., s.25, 29) çeviri edinci modelinde sunduğu altı edinçten yalnızca üç tanesine yoğunlaşmıştır. Bunun nedeni; söz konusu üç edincin, çeviri eğitimi almamış iki dilli kişilerin ayırt edilmesini sağlayan temel çeviri edinçleri olmasıdır. Bu edinçler şunlardır: stratejik edinç, çeviri rutini etkinleştirme edinci ve araç ve araştırma edinci.

1.4.Çeviri Eğitiminde ve Çeviri Değerlendirmede Çeviri Edincinin Yeri

Literatürde, çeviri edincinin çeşitli amaçlar çerçevesinde ele alındığı görülmektedir. Belirli edinçlerin geliştirilmesi yönünde ders izlencesi hazırlanması ve çeviri kalitesinin değerlendirilmesine yönelik rubriklerin hazırlanması bu farklı amaçlara örnek verilebilir. Bu bağlamda, Angelelli'nin (2009:31-36) çeviri değerlendirme rubriği oluşturulmasına yönelik çalışmasına değinilecektir. Angelelli bu çalışmada, dil edinci, metin edinci, edimsel edinç ve stratejik edinç olmak üzere çevirinin değerlendirilmesinde ölçüt olabilecek dört alt edinçten söz etmektedir:

- **Dil edinci:** Dil edincinin, çevirinin olmazsa olmazı olduğunu belirten Angelelli, sözlüklerin ve diğer profesyonel kaynakların doğru kullanılmasının hataları bir ölçüde önleyebileceğini; ancak metnin doğru yorumlanabilmesi açısından, morfoloji ve söz dizimin yanı sıra noktalama gibi yazıbilimle ilgili

unsurların öneminin de göz ardı edilmemesi gerektiğini savunmaktadır. Çeviri değerlendirme rubriğinin dil edinci bölümünde, dil bilgisi, yazım ve noktalama kriterlerinin derecelendirildiği görülmektedir.

- **Metin edinci:** Angelelli'ye göre metin edinci; her iki dilde de retorik ve bağlaşıklık kural ve geleneklerinin bilinmesini ve anlamın erek dile doğru bir şekilde aktarılabilmesi için bu geleneklere uyulmasını veya gerektiğinde bunların dışına çıkılabilmesini ifade etmektedir. İlgili çeviri değerlendirme rubriğinin metin edinci kısmında, çevirideki bölüm ve/veya paragrafların paralel erek metinlerdekiyle tutarlı bir şekilde organize edilmiş olması, çevirinin akıcı ve doğal olması gibi kriterler yer almaktadır.

Angelelli'nin rubriğindeki metin edinci kapsamında, paralel erek metinlerle tutarlıktan söz edilmesinin, dolaylı olarak araştırma edincini de gerektirdiği söylenebilir. Çünkü erek dilde kaynak metne uygun paralel metin bulunabilmesi için araştırma yapılması gerekecektir.

- **Edimsel edinç:** Angelelli, bu edinç kapsamında; söylem ve kesit (register) bilgisinin yanı sıra dilin sosyo-kültürel yönlerinin de değerlendirilmesi gerektiğini dile getirmektedir. Çevirmenin, erek metnin işlevine uygun çeviriler yapmasının yanı sıra alan ve terminoloji bilgisine de hâkim olmasının önemine dikkat çekmektedir. Rubriğin bu bölümünde; çevirinin erek kitleye, erek metnin amacına, doğru sözcük seçimine, kültürel unsurlara, söyleme ve kesite uygunluğu gibi değerlendirme kriterleri yer almaktadır.
- **Stratejik edinç:** Angelelli'ye göre; bu edincin temeli, çevirmenin çeviri yaparken nasıl bir yaklaşım sergilediğine ve süreçte karşılaşılabileceği sorunların saptanması ve çözümünde ne gibi yöntemler kullandığına dayanmaktadır. Rubriğin stratejik edinç bölümünde ise, karşılaşılan sorunları tespit etme ve bunlara yaratıcı çözümler getirme gibi beceriler değerlendirilmektedir.

Çeviri edincini çeşitli alt edinçlerin birleşimi şeklinde ele alan bütüncül çalışmalar olduğu gibi, doğrudan alt edinçlerden söz edilmese de içerik olarak alt edinçlere değinilen çalışmaların da olduğu görülmektedir. Adab'ın (2000:225), çeviri edincinin değerlendirilmesini konu edindiği çalışması bu tür çalışmalara örnek verilebilir. Adab, bu çalışmada, çeviride aktarım edincinin göstergesi olabilecek beş kriterden söz etmektedir:

Birincisi, **dilsel doğruluktur**. Bu bağlamda, öğrencilerin ilgili yabancı dile de neredeyse anadil düzeyinde hâkim olmaları ve erek dilde en uygun ifadeleri kullanabilmek için anadilleri ile eğitimini aldıkları diğer dil arasındaki farklılıkları ve benzerlikleri iyi düzeyde bilmeleri beklenmektedir.

İkinci kriter ise **mesajın doğruluğu** kriteridir. Bu kriterin diğer çok bileşenli edinç modellerindeki konu edinci ve kültür edincinin birleşimi olduğu söylenebilir. Çünkü burada mesajın doğruluğu; konu bilgisi, erek metnin erek kitle açısından işlevi gibi unsurlarla ilişkilendirilmekte olup, öğrencilerin kaynak kültürü bilmeleri ve karmaşık bir stille yazılan bir mesajı anlamaları beklenmektedir.

Üçüncü kriter, **kaynak ve erek dillerdeki okuyucuların bilgi ve ihtiyaçlarının dikkate alınmasıdır**.

Dördüncü kriter, **kaynak dildeki metinler arası atıflardır**. Bunlarla ilgili kararların da çeviriyle ilgili talepler ve hedef kitlenin beklentileri çerçevesinde alınması beklenmektedir.

Son kriter ise **kabul edilebilirlik/ okunabilirliktir**. Bu bağlamda, bağdaşıklık ve bağlaşıklık sağlayacak bir dil kullanımı gerekmektedir.

Yukarıda verilen bilgiler çerçevesinde, Adab'ın da genel olarak aktarım edincini konu edindiği belirtilebilir. Dile getirdiği beş kriterin içeriğinde dil bilgisi, konu bilgisi, kültür bilgisi gibi unsurlarla ilgili sergilediği yaklaşımın, çeşitli çok bileşenli

çeviri edinci modellerinde yer verilen dil edinci, konu edinci ve kültür edinci kavramlarıyla ilişkilendirilebileceği söylenebilir.

Literatürde çeviri edincinin geliştirilebilmesi için nasıl bir eğitim verilmesi gerektiğine yönelik çalışmalar da bulunmaktadır. Kelly'nin (2000:159-165), çevirmen edincinin geliştirilmesi için metin seçiminin önemi çerçevesinde, çeviri derslerinde turizm metinlerinin kullanımını ele aldığı makalesi, çeviri edincinin geliştirilmesinde akademik eğitimin rolüne ilişkin araştırmalara örnek verilebilir. Kelly bu makalede, turizm metinlerinin neden uygun materyaller olduğunu açıklarken, çeviri eğitiminde kullanılacak metinlerin seçiminde dikkat edilmesi gereken bazı kriterlerden söz etmektedir. Kelly'nin dile getirdiği kriterler şöyle özetlenebilir: konudan konuya atlanılması yerine, belirli bir zamanda belirli bir konuya veya alana odaklanılması, edincin gelişmesini kolaylaştırır. Metin seçiminde, çeviriye ihtiyaç duyulan sektörlerin de göz önünde bulundurulması gerekir. Öğrencilerin profesyonel edinçlerinin geliştirilmesi için, derslerde mümkün olduğunca gerçek metinler kullanılmalıdır. Seçilecek metinlerin zorluğu; konu, dil ve uzmanlık düzeyi açısından öğrencilerin seviyesine göre derecelendirilebilmelidir. Öğrencilerin geliştirmesi gereken kültürler arası metin edincinin bir parçası olarak, metin geleneklerini bilmeleri önemlidir. Metin geleneklerinin ve koşut metinlerden nasıl yararlanılabileceğinin öğrenilebilmesi açısından, başlangıçta sözleşmeler, bilimsel makaleler gibi özel alan metinleri yerine, öğrencilerin az da olsa aşına oldukları metinlerin tercih edilmesi daha uygun olabilir. Öğrencilerin çeviri sürecinde karar alırken metnin işlevinin önemini kavrayabilmelerini sağlayacak metinlerin seçilmesi de önemlidir. Ayrıca seçilecek metinlerin içerik ve tür açısından çeşitliliği, çeviri odaklı belge ve terminoloji araştırmalarına yönelik uygulama yapılmasını kolaylaştıracaktır. Çeviri eğitimi için seçilecek metinlerde bulunması gerektiğinden söz ettiği bir diğer özellik de yazılı ve görsel unsurların bir arada bulunduğu metinlerin tercih edilmesidir. Kaynak metnin kalitesinin de çeviri açısından önemli olduğuna dikkat çeken Kelly, çeşitli hatalar içeren turizm metinlerinin, öğrencilere sorunlu metinlerle karşılaşma fırsatı sunduğunu ifade etmektedir. Son olarak Kelly, kaynak metinler öğrenciler tarafından çevrildikten sonra, bu metinlerin daha önce yayımlanmış çevirilerinin eleştirilmesinin, öğrencilere kendilerinin de bu metinleri çevirebileceklerini, hatta çoğu zaman daha iyi

çevirebileceklerini göstererek özgüven kazanmalarını sağlayabileceğini belirtmektedir.

Tomozeiu vd. (2016:252,256), kültürler arası çeviri edincinin öğretilmesi konusunu ele aldıkları makalelerinde, iyi bir çeviri için gereken edinçlere yönelik bazı akademik araştırmalar bulunmasına rağmen, öğrencilere çeviri edincinin nasıl kazandırılacağı konusunda genel anlamda oldukça nadir çalışma yapıldığını dile getirirken, özellikle kültürler arası edinç konusunun çok daha az ele alınan bir konu olduğuna dikkat çekmektedir. Kültürler arası edinci; çevirmenin profesyonel anlamda üst düzey kültürler arası bilgi, beceri, tutum ve esneklik sergileyebilmesi şeklinde tanımlayan araştırmacılar, çeviri eğitiminde kültürler arası edince yer verilmesinin gerekliliğini dile getirmektedir. Bu bağlamda, “çeviri sürecinin tüm aşamaları” olarak ifade ettikleri; müşteriyle ilk temas, çevirmenin kültürel bilgi ve bilincine dayalı metin analizi, metin düzeyinde uygulanacak çeviri karar ve stratejilerinin pratik ve teorik olarak değerlendirilmesi, son kullanıcılarla kişiler arası temas ve kültürler arası iletişim bilinci gibi unsurların da dikkate alınması gerektiğini belirtmektedirler.

Kaliteli bir çeviri için salt dil bilgisinin yeterli olmadığını gösteren, çeşitli alt edinçlere dayalı çalışmalar olduğu gibi, benzer sonuçların elde edildiği farklı nitelikteki çalışmalar da bulunmaktadır. Bu bağlamda, Zlatnar Moe vd.’nin (2015), yabancı dil öğrencileri ile çeviri öğrencilerinin çeviri edincini karşılaştırdıkları çalışmaları örnek verilebilir. Söz konusu çalışmada, bir üniversitenin üç yabancı dil bölümünde okuyan öğrenciler ile aynı üniversitenin çeviri bölümünde okuyan öğrencilerin çeviri performansları karşılaştırılmıştır. Bunun için, verilen metni ana dillerine çevirmeleri istenmiştir. Öğrencilerin çeviri sürecine yaklaşımlarının ve ürettikleri erek metinlerin kalitesinin çok farklı olduğu görülmüştür. Çeviri bölümündeki öğrenciler, yabancı dil bölümlerinde okuyan diğer öğrencilerden daha iyi bir performans sergilemiştir. Bu durum; çeviri edincinin, dil bölümlerinde verilen yalnızca bir çeviri dersiyle öğretilmeyecek kadar karmaşık olup, birçok ilave beceriyi de içermesine bağlanmaktadır. Eğitimlerinde ayrılan zaman düşünüldüğünde, dil öğrencilerinin, yabancı dil bilgisi açısından diğerlerine göre daha avantajlı olması beklenirken, çeviri stratejileri pratiklerinin yeterli olmaması ve ana dillerini

profesyonel olarak kullanabilecek yetkinlikte olmamaları nedeniyle bu bilgidan çeviride faydalanamadıkları görölmüştür. Bu çalışmanın, çeviri edincinin yalnızca dil edincinden ibaret olmadığını örneklemekle kalmayıp, aynı zamanda, dil edincinin salt dil bilgisinden ibaret olmadığını da gösterdiği söylenebilir. Çünkü çalışmanın sonucunda, yabancı dil öğrencilerinin ana dil bilgisinin profesyonel yetkinlikte olmamasının çeviri kalitesini olumsuz etkilendiğinden söz edilmektedir. Bu durumda, çeviri kalitesinin iyi olabilmesi için gereken dil edincinin, dilin genel anlamda iyi bilinmesiyle sınırlı olmayıp, çeviri yapılan alanın veya sektörün diline de hâkim olunmasını gerektirdiği söylenebilir.

Teknolojik gelişmelere paralel olarak, çeviri eğitime yaklaşım da zaman içinde değişmektedir. Vienne'e (2000:99) göre, çevirinin zaman içinde teknik ve ticari bir boyut kazanmasının bir sonucu olarak, sürece dahil olan paydaşların sayısının da artması, çeviri eğitime yeni bir boyut kazandırmıştır. Geleneksel çeviri eğitiminin yerini, çevirinin kullanım amacına ve bağlama uygun çeviriler yapması beklenen çevirmenlerin yetiştirilmesine dayalı bir eğitim almıştır. Bu çerçevede, öğrencilere gerçek hayatta karşılaşılabacak çeviri görevlerine benzer nitelikte uygulamaların yaptırılması önem kazanmıştır.

Vienne'nin yukarıda belirtilen yaklaşımı doğrultusunda, çeviri sektörünü etkileyen teknolojik gelişmelerin, sektördeki paydaşların çeviriden ve dolayısıyla çevirmenden beklentilerini değiştirdiği ve bu değişimin, geleceğin çevirmenlerini yetiştirmeye çalışan mütercim ve tercümanlık veya çeviribilim bölümlerindeki eğitim anlayışına da yansıdığı söylenebilir. Bu bağlamda, çeviri eğitiminde kazandırılması gereken edincilerin de zaman içinde beklentiler ve karşılıklı etkileşimler doğrultusunda değişebileceği öngörülebilir.

Teknolojinin getirdiği devingenlik, söz konusu yeniliklere uyum sağlayabilecek profilde olmayan çevirmenler için risk oluşturabilmektedir. Bu nedenle, teknolojik gelişme ve yeniliklere uyum sağlanabilmesi ve ortaya çıkabilecek fırsatların değerlendirilebilmesi gibi etkenlerden dolayı, çevirmenlerin çeviri edincinin yanı sıra

girişimcilik edincini de kazanmalarının önemli olduğu söylenebilir (Öztürk Baydere, 2023:58).

Yazıcı (2017:49), çeviri eğitimine ilişkin bir makalesinde, çevirinin artık yalnızca metinlere veya bir dilden başka bir dile aktarıma dayalı bir faaliyet olmadığını belirtmektedir. Bu çerçevede, öğrencilerin gerçek hayatta karşılaşılabilecekleri durumlara uygun olarak takım ruhunu yansıtan çeviri uygulamalarının yaptırılması önerisinde bulunmaktadır.

1.5.Türkiye’de Çeviri Edinci Araştırmaları

Literatürde, çeviri edincinin ölçülmesine yönelik çeşitli araştırmalar bulunmaktadır; ancak çalışmanın bu bölümünde yalnızca Türkiye’de yapılan çalışmalara yer verilecektir. Söz konusu çalışmalar genel olarak incelendiğinde, edincin ölçülmesine veya çeviri edinci eğitime yönelik oldukları ve nitel ve nicel yöntemler izledikleri söylenebilir. Bu çalışmanın verileri analiz edilirken nitel bir yol izleneceğinden dolayı, bu bölümde konuyla ilgili olarak nitel araştırma yöntemi kullanılarak yazılan bazı yüksek lisans ve doktora tezlerine yer verilecektir.

Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çeviribilim programı bünyesinde Türkmen (2020:138) tarafından yazılan “Çeviri ve Çevirmen Edinci Kapsamında Sakarya Üniversitesi Çeviribilim Bölümü Derslerinin İncelenmesi” başlıklı yüksek lisans tezi, çevirmen edincinin değerlendirilmesi amacıyla yazılmıştır. Değerlendirmede veri olarak, Sakarya Üniversitesi Çeviribilim bölümünde 4 yıl boyunca verilen lisans derslerinin içeriklerinin yanı sıra çeviri alanında faaliyet gösteren çeşitli işletmelerle gerçekleştirilen mülakatlarda yöneltilen sorulara verilen yanıtlar kullanılmıştır. Ders içerikleri ve mülakat sorularına verilen yanıtların yorumlanmasında, araştırmanın teorik kısmında çeşitli çeviri alt edincileriyle ilgili verilen bilgilerden yararlanıldığı görülmektedir. Ders içeriklerine ve öğrenme çıktılarına bakılarak yapılan değerlendirmenin sonucunda, söz konusu derslerin öğrencilere “dil edinci, metin edinci, kültür edinci, kuram bilgisi, edimsel edinci,

aktarım edinci, araştırma edinci, iletişim edinci, teknoloji edinci, konu ve uzmanlık edinci” kazandırdığı ifade edilmektedir.

Söz konusu çalışmanın sektörde faaliyet gösteren çeşitli işletmelerle yapılan mülakatlara yönelik kısmında ise; sorulara verilen yanıtlardan işletmelerin çevirmenlerden beklentileri öğrenilmiş ve bu beklentiler çerçevesinde şu edinçler önerilmiştir: “organizasyon edinci, planlama edinci, yönetim edinci, grupla uyumlu çalışma yetisi, pratik yaratıcı fikirler üretme yetisi” (A.e.).

Yukarıda yöntemi ve sonuçları hakkında bilgi verilen tez çalışmasının, çeviri edincini çok bileşenli olarak ele alan nitel bir çalışma olduğu söylenebilir.

Konuyla ilgili bir diğer nitel çalışma örneği de İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çeviribilim Anabilim Dalı bünyesinde Chalil (2019) tarafından yazılan, “İkidiğerlerin Çeviri Edinci” başlıklı yüksek lisans tezidir. Bu tez kapsamında, Yunanistan’da yaşayan iki dilli Türklere uygulanan bir anket çalışması ve yine aynı gruba Yunanca-Türkçe ve Türkçe-Yunanca dil çiftlerinde yaptırılan çeviri uygulaması çerçevesinde, söz konusu grubun toplumsal profili çıkarılmış ve katılımcıların çeviri edinçleri çözümlenmiştir. Katılımcıların yaptıkları çevirilerde sergiledikleri performans; sözcük, sözdizimi ve anlam düzeyinin yanı sıra çeşitli çeviri alt edinçleri çerçevesinde değerlendirilmiş ve bu değerlendirme sonucunda elde edilen bulgular, hangi dilde okuduğunu ve duyduğunu daha iyi anlayabildiği gibi dil düzeyleriyle ilgili soruların yer aldığı ankete verdikleri yanıtlar ile karşılaştırılmıştır. Bu araştırma sonucunda; doğuştan iki dilli bireylerin araştırma kapsamında değerlendirilebilen alt edinçlerin (iki dillilik alt edinci, metin alt edinci ve stratejik alt edinç) tamamında başarılı olamasalar da metinsel alt edinçte başarılı oldukları görülmüştür. Bunun sonucunda; çeviri eğitimi olmaksızın yalnızca doğuştan gelen iki dilliliğin profesyonel düzeyde çeviri yapabilmek için yeterli olmayacağı, ancak kaynak ve erek dil arasında salt anlam aktarımı için yeterli olabileceği kanaatine ulaşılmıştır.

Bu çalışma kapsamında çeviri edinci ile ilgili olarak ele alınacak son tez çalışması, Akdağ (2015) tarafından yazılan, “Mütercim Tercümanlık Öğrencilerinde Çeviri

Edincinin Ölçülmesi ve Değerlendirilmesi” başlıklı doktora tezidir. Araştırmacı, bu tez kapsamında öncelikle literatürdeki çeviri edinci yaklaşımlarını alt edinç türleriyle birlikte ele almış ve söz konusu edinçlere ilişkin yeterlilikleri kapsamlı bir şekilde ifade etmiştir. Ardından ulusal ve uluslararası standartlar çerçevesinde sektörel değerlendirmelerin yanı sıra uluslararası sınavların değerlendirme yöntemlerine de yer vermiştir. Çalışma kapsamında belirlediği yeterlilikleri alt edinçlere göre sınıflandıran araştırmacı, çeviri eğitiminde ölçme ve değerlendirme konusunu da ayrıntılı olarak ele almıştır. Araştırmanın son bölümünde ise, mütercim ve tercümanlık bölümlerindeki Proje Dersinin işlevi çerçevesinde çeviri edinci değerlendirmesi yapmıştır. Bu değerlendirmede, Türkiye’deki mütercim ve tercümanlık bölümlerindeki Proje derslerinin içerikleri ve öğrenme çıktıları incelenerek, çalışmanın teorik kısmında belirlenen alt edinçler çerçevesinde yorumlanmıştır. Bu değerlendirmede, her üniversitenin ilgili ders içeriklerinde farklı edinçleri ön plana çıkardığı görülmüş ve bunun sonucunda, araştırmanın başında belirtilen “ Çeviri değerlendirmesine konu olan alt-edinçler üniversitelere göre değişim göstermektedir” (Akdağ, 2015:6) hipotezi doğrulanmıştır.

Korkmaz (2019), *Teknik Çeviri Eğitiminde Terminoloji – Çeviri Edinci İlişkisi* konulu çalışmasında, söz konusu ilişkiyi incelemek için, bir üniversitenin mütercim ve tercümanlık bölümü üçüncü sınıf öğrencileri üzerinde uygulama yapmıştır. Uygulama kapsamında, ilgili öğrencilerden kontrol ve deney grubu oluşturulmuştur. Deney grubuna, uygulama tarihinden önceki dört hafta boyunca, uygulamada çevirecekleri metin ile aynı alandan metinlerin çevirisi yaptırılmış ve bu öğrencilerle ilgili alandan terim listeleri paylaşılmıştır. Kontrol grubundakilerde ise aynı çalışma farklı alanlardan metinlerle yapılmıştır. Uygulamada, her iki gruptaki öğrencilere otomobil kullanım kılavuzundan birer bölüm çevirtilmiştir. İki grubun uygulama metni çevirileri karşılaştırıldığında, deney grubunun çevirilerinin daha kabul edilebilir olduğu görülmüştür. Korkmaz (A.e., s.329), bu sonuca dayanarak şu açıklamada bulunmuştur: “Bu durum teknik çeviri eğitiminde terminoloji ya da terim çalışmalarının özellikle çeviri alt edinçlerinden uzmanlık alanı edinci, metin edinci ve konu edinci gibi edinçlere olumlu yönde katkısının bulunduğunu göstermektedir.”

İKİNCİ BÖLÜM

ÇEVİRİ EĞİTİMİNDE MAKİNE ÇEVİRİSİNİN YERİ

Araştırma kapsamında yapılacak uygulamada makine çevirisi kullanılacağı için tezin bu bölümünde, çeviri eğitiminde makine çevirisi eğitiminin yeri konusunun ele alınması düşünülmüştür. Bu bağlamda, makine çevirisi ve türleri hakkında bilgi verilmesinin ardından, makine çevirisinin çevirmenlik mesleği ve çeviri eğitimindeki yeri konularına değinilecektir. Makine çevirisi ve çeviri eğitimi konusu; öğrencilerin ve akademisyenlerin makine çevirisine karşı tutumu, makine çevirisi eğitime ilişkin öneriler, makine çevirisi ve çeviri edinci ilişkisi çerçevesinde ele alınacaktır. Son olarak ise makine çevirisi ve insan çevirmen etkileşimi konusuna değinilecektir.

2.1. Makine Çevirisi ve Türleri

Kısa sürede ve düşük maliyetle karşılanması gereken yoğun çeviri talebinin, makine çevirisi gibi çeşitli araçların kullanımını gerektirdiğini ve hem müşterilerin hem de işletmecilerin bu durumun bilincinde olduğunu belirten Türkmen ve Can (2018:185); makine çevirisinin (MÇ) kalitesinin, bu çevirinin kendisine değil, insan çevirmenlere bağlı olduğunu ifade etmektedir. Makine çevirisine duyulan bu yoğun ihtiyacın yanında insan müdahalesinin gerekliliği, çeviri eğitiminde de kullanımını gündeme getirmiştir.

Odacıoğlu ve Köktürk (2015:1093), teknolojinin akademik çeviri eğitimine etkilerini ele aldıkları makalelerinde, teknolojinin gelişimiyle birlikte değişen ihtiyaçlar göz önünde bulundurularak geleneksel çeviri eğitime teknolojinin dahil edilmesinin önemini vurgulamışlardır. Ayrıca, işlevsel bir çeviri kuramı olan Skopos Kuramının teknolojiyle birleştirilmesi gerektiğini belirtmiş ve bu bağlamda, *teknoloji entegre edilmiş Skopos Kuramı (technology integrated Skopos Theory)* terimini önermişlerdir. Bu öneride teknoloji ve insan faktörünün birlikte ele alındığı söylenebilir.

Teknolojinin çeviri eğitimine dahil edilmesi söz konusu olduğunda ilk akla gelen uygulamalardan biri makine çevirisidir. Makine çevirisini; “...insan desteğiyle birlikte veya insan desteği olmaksızın, bir doğal dilden diğerine çeviri yapılmasından sorumlu bilgisayarlı sistemlere verilen geleneksel ve standart isim” şeklinde tanımlayan Hutchins ve Somers (1992:3), beklentinin aksine, bu sistemler tarafından yapılan çevirinin de teslim edilmeden önce tıpkı insan çevirmenler tarafından yapılan çeviriler gibi düzeltme gerektirdiğini belirtmektedir. Bununla birlikte, MÇ sistemlerinin yaptığı hataların insan çevirmenlerinkinden farklı olduğuna değinen yazarlar, MÇ çevirilerinin düzeltilmesinde standart bir yaklaşımın olmadığından söz etmektedir. Ayrıca makine çevirisinin hiç düzeltilmeksizin kullanılabileceği durumlar olabileceği gibi, yalnızca uzmanların anlamasına yetecek kadar küçük bazı düzeltmelerin de yapılabileceğini ve makine çevirisinden çıkan metnin insan çevirmen tarafından çeviri taslağı olarak da kullanılabileceğini ifade etmektedirler.

Makine çevirisinin insan çevirisi kadar kaliteli olmasa da profesyonel çevirmenler tarafından verimliliğin artırılması için kullanılabilecek bir araç olduğunu belirten Koehn’e (2020:21) göre ise, makine çevirisi bazı çeviri türlerinde kullanışlı değildir. Bu çeviri türlerine, erek kültürün kültürel unsurlarının ön planda olduğu pazarlama metinlerini ve edebi metinleri örnek vermektedir.

Makine çevirisi sistemlerinin başarısı, arka planlarında yer alan dilsel veri miktarıyla doğru orantılıdır. Bu nedenle, daha fazla örneğin bulunduğu tıp ve teknik gibi çeşitli uzmanlık alanlarına ait metinlerin çevirisinde, edebi metinlere ve yoğun miktarda gündelik dil içeren diğer metin türlerine nazaran daha başarılı olduğu söylenebilir (Pekçoşun Güner, 2022:103).

Makine çevirisinin çeşitli türleri bulunmaktadır. Çalışmanın bu bölümünde, üç temel türüne değinilecektir.

2.1.1. Kural Tabanlı Makine Çevirisi

En eski MÇ paradigmalarından biri olmasına rağmen halen modern MÇ sistemleri üzerinde etkili olabilen kural tabanlı makine çevirisi (KTMÇ), iki dil arasında çeviride kullanıma yönelik kapsamlı bir kural derlemesine dayanır. Bu derleme, sözdizimi ve anlam gibi çeşitli düzeylerde yapılır. Kaynak ve erek dillere ilişkin dil bilgisini uygun bir şekilde kodlayabilmesi sayesinde belirli dillerde üstün kalitede çeviri yapabildiği için KTMÇ sistemleri, yarım asırdan uzun bir süre önce geliştirilmiş olmasına rağmen halen en popüler MÇ paradigmalarından biridir. SYSTRAN, KTMÇ sistemleri arasında yer alır (Tambouratzis vd., 2017:4).

Sadıkov ve Sarıgül (2021:194), kural tabanlı makine çevirisinin işleyişini şu şekilde açıklamaktadır: “Kural tabanlı makine çevirisi; hedef dilde metin oluşturmak için önce kaynak dilde girilen içeriği analiz etmede dil kurallarını kullanır. Analiz sonrası elde edilen kelime ve kurallar hedef dilin kelime ve kuralları ile eşleştirilir, söz dizimi kurallarına göre sonuç elde edilir.”

2.1.2. İstatistiksel Makine Çevirisi

Makine çevirisi türlerinden biri olan istatistiksel makine çevirisi, iki doğal dil arasında otomatik çeviri yapmaktadır. Bunu yaparken, paralel metin bütüncelerinden ve kod çözme algoritmalarından öğrenilen istatistik modellerinden yararlanmaktadır. Bilgisayar teknolojilerindeki hızlı gelişimin bir sonucu olarak, erişilebilen paralel bütüncelerin boyutunun artmasıyla, 1990’ların başlarında IBM araştırmacıları tarafından geliştirilen kelime tabanlı sinirsel makine çevirisinden öbek ve sentaks tabanlı² makine çevirisine geçiş sağlanmıştır (Xiong ve Zhang, 2015:1).

İstatistiksel makine çevirisini; “kaynak dilde verilen cümlelerin hedef dildeki en olası karşılığının tespit edilmesi” şeklinde tanımlayan Sadıkov ve Sarıgül (2021:195),

² Kelime, öbek ve sentaks tabanlı karşılıkları, Eryatmaz’ın (2017) doktora tezinden alınmıştır.

bu çeviri aracının makine öğrenmesine dayalı olduğunu belirtmektedir ve bu çeviri sürecini şöyle açıklamaktadır: insan çevirmenler tarafından yapılan çevirilerin analizine dayanılarak öğrenilen kurallar çerçevesinde, erek dildeki en uygun karşılık istatistik kullanılarak belirlenir ve buna göre çeviri yapılır.

2.1.3. Nöral Makine Çevirisi

Nöral makine çevirisi sistemi; bilgileri biyolojik sinir sistemine benzer şekilde işleyen nöral ağlara dayalı bir sistemdir. Tıpkı insanlar gibi örneklerle öğrenen bu nöral ağlar, birbiriyle yakından bağlantılı çok sayıda işlemci unsurdan oluşur (Bowker ve Buitrago Ciro, 2019:44-45).

Sadıkov ve Sarıgül (a.g.e., s.196), sinirsel makine çeviri olarak da adlandırılan bu çeviri yönteminin işleyişini şöyle açıklamaktadır:

“Sinirsel makine çevirisi yönteminde cümleler parça parça değil, cümledeki tüm parçalar eş zamanlı olarak çevrilir. Cümlelerin bir bütün olarak ele alındığı yöntemde çeviriler geniş bir bağlamda değerlendirilmekte, yaygın kullanımlar göz önüne alınarak uygun dil bilgisi ile yeniden düzenlenerek konuşma diline yakın hâle getirilmektedir.”

Nöral makine çevirisi, MÇ’nin kalitesinin artmasında önemli bir rol oynamıştır. Google Çevirinin gelişim süreci bu duruma örnek verilebilir. İlk geliştirildiği yıllarda istatistiksel makine çevirisi yöntemine dayalı olan Google Çeviri, 2016 yılından itibaren nöral makine çevirisi sistemini kullanmaya başlamıştır. Böylelikle, istatistiksel veri bazlı çevirinin yerini, bağlamın ve anlam bütünlüğünün ön planda olduğu, insan çevirisine daha yakın çeviriler almıştır. Günümüzde de bu sistemi kullanmaya devam eden Google Translate’in özellikle belirli metin türlerinde başarılı olduğu gözlemlendiği için sektördeki kullanımı gittikçe yaygınlaşmaktadır (Odacıoğlu, C., 2019:1379).

Google Translate gibi, ücretsiz olarak herkesin kullanımına açık başka makine çevirisi sistemleri de bulunmaktadır. DeepL, Yandex ve Microsoft Bing Translate,

yaygın kullanılan diğ er makine çevirisi sistemlerindendir (Yaman, 2023:31). N oral makine çevirisi kullanımının, bu sistemlerin kalitesini artırdığı söylenebilir.

2.2. Makine  evirisi ve  evirmenlik

Teknolojinin gelişmesiyle birlikte bilgiye hızlı erişim talebinin sürekli artması,  eviri ihtiyacının da ciddi anlamda artmasına neden olmaktadır. Öyle ki çevirmenler geleneksel  eviri yöntemleriyle bu ihtiyacı karşılayamayacak konuma gelmektedir. Bu durum, çevirmenlerin ve tercümanların  eviri yaparken dijital teknolojiden yararlanmalarını gerektirmekte olup, bu teknolojiler gittikçe yaygınlaşmaktadır. Bu teknolojilerden biri olan makine çevirisi ve beraberinde getirdiği makine çevirisi sonrası düzeltme işlemi de  eviri faaliyetlerindeki etkinliğini artırmaktadır (S nchez Ramos, 2022:294).

Nitzke (2019:1), makine  eviri sonrası d zeltme³ konusuyla ilgili yazdığı kitabın giriş bölümünde, teknolojik anlamda çevirmenlerin çalışma koşullarındaki değişime dikkat çekmektedir. Daktiloların yerini bilgisayarların, basılı kaynakların yerini ise elektronik kaynakların alması gibi çeşitli değişiklikleri dile getiren Nitzke, makine çevirisinin gelişimi 70 yıl öncesine dayansa da çevirmenler tarafından kullanımının son yıllarda yaygınlaştığından söz etmektedir. Uygun bir maliyetle daha verimli bir şekilde faaliyet gösterebilmek için makine çevirisi kullanan birçok işletmenin, bu çevirilerin kalitesini artırmak için makine çevirisi sonrası düzeltme işlemine başvurduğunu belirtmektedir. Makine  evirisi sonrası düzeltme için harcanacak çabanın, makine çevirisinin kalitesiyle büyük ölçüde ilişkili olduğunu belirten Nitzke, makine çevirisi öncesi düzeltme yapılarak makine çevirisinin kalitesini artırmanın mümkün olduğu ve bunun makine çevirisi sonrası düzeltmeyi kolaylaştıracadığı görüşündedir.

Çeviriyi; “kaynak dilin erek dilde yeniden kodlanmasından öte çok aşamalı bir süreç” şeklinde tanımlayan Tok (2019:909), makine  evirilerinin henüz beklenen

³ Post-editing terimi için makine çevirisi sonrası düzeltme işlemi karşılığı  etiner’den (2019) alınmıştır.

kalitede olmadığını belirtmektedir. Bu nedenle, çevirmenlerin makine çevirisinin düzeltilmesi konusunda önemli bir rol üstlendiklerini ifade eden Tok, bu düzeltme sürecinde metni en başından çevirdiklerini varsayarak gerekli ekleme, çıkarma ve düzeltmeleri yaptıklarını dile getirmektedir.

Makine çevirisi kullanılarak nitelikli bir çeviri yapılabilmesi için makine çevirisi öncesi ve sonrası düzeltmenin önemine dikkat çeken Yıldırım Yaşar (2023: 2105); makine çevirisi öncesinde yapılacak olan gerekli düzeltmelerin, çeviri sonrasında yapılacak düzeltmeleri azaltabileceğini belirtmektedir. Makine çevirisinin çeviri yüksek lisans programlarına dahil edilmesinin önemine dikkat çektiği bu çalışmasında, aynı zamanda makine çevirisinin doğru bir şekilde değerlendirilmesi, yapılması gereken düzeltmelerin doğru bir şekilde belirlenip uygulanabilmesi için öncelikle çeviri süreciyle ilgili yeterli bilgi ve deneyimin kazanılması gerektiğinden de söz etmektedir. Böyle bir deneyimin kazanılmaması durumunda; makine tarafından yapılan çevirinin düzeltme gerektirip gerektirmediğinin veya ne kadar düzeltme gerektirdiğinin doğru belirlenememesi nedeniyle, düzeltme gerektiren bir çevirinin tamamen doğru bir çeviri olarak kabul edilmesi gibi tehlikelerin söz konusu olabileceğini ve bunun sonucunda, makine çevirisinin faydalı bir teknolojik destek olmak yerine zarara yol açabileceğini belirtmektedir.

Makine çevirisinin kullanımı, sektör beklentilerini yeniden şekillendirerek, özellikle çeviri sonrası düzeltme işleminde hız ve kalite dengesinin gündeme gelmesine yol açmış ve bu konu hem çevirmenler hem müşteriler açısından önem kazanmıştır. Bu bağlamda, çeviri sonrası düzeltmede verimlilik açısından, yalnızca nitelik ve nicelik ile zaman orantısının değil, aynı zamanda sarf edilen çabanın da önemli olduğu söylenebilir. Verimlilikten söz edilebilmesi için, düzeltme sürecinde fazla emek harcanmaması gerekir (O'Brien, 2011:198).

Makine çevirisinin doğruluğuna güvenilememesinin çeviri sonrası düzeltmeyi kaçınılmaz kıldığını ileri süren ve bu sürecin çevirinin hızını, kalitesini ve maliyetini doğrudan etkilediğini belirten Zou (2022:3), makine çevirisi sonrası kısmi düzeltme ve makine çevirisi sonrası tam düzeltme olarak ikiye ayırdığı makine çevirisi sonrası

düzeltilme işlemini şöyle tanımlamaktadır: “.....makine çevirisi ürünü olan çevirinin doğruluğunun ve okunabilirliğinin artırılması için dil veya biçim hatalarının düzeltilmesi gibi belirli amaçlar çerçevesinde, makine çevirisi çıktısının işlenmesi veya düzenlenmesi.”

Makine çevirisi sonrası düzeltilme işleminin yaygınlaşmasıyla birlikte, makine çevirisi ve çevirmen ilişkisi konusunda çeşitli görüşler dile getirilmiştir. Örneğin; makine tarafından yapılan çeviriyi “ön çeviri” olarak nitelendiren ve bu çevirinin anlaşılabilir hale gelmesi için nitelikli bir çevirmen tarafından düzeltilmesi gerektiğine dikkat çeken Robert, makine çevirisi üzerinde çevirmen tarafından yapılan bu düzeltilme işleminin yeni bir etkinlik ve uzmanlık alanı olduğunu belirtmektedir (Robert 2010’dan aktaran Yıldırım Yaşar, 2023:2103).

Wang ve Daghigh (2023) tarafından yazılan; çevrilen metin türünün, insan çevirisine ve nöral makine çevirisi sonrası düzeltilme işlemine etkisi konulu makalede belirtilen, 12 profesyonel çevirmen ile 12 lisans öğrencisinin katıldığı bir çalışmada, katılımcılardan bilgilendirici, anlatımcı ve işlemsel türdeki çeşitli metinleri hem makine çevirisi kullanmadan çevirmeleri ve hem de makine çevirisi (Google çeviri) üzerinden düzeltilme yapmaları istenmiştir. Araştırma sonucunda, çevirmenlerin geleneksel çeviriden daha az emek harcamalarını sağlayan makine çevirisi sonrası düzeltilme işleminde, harcanan emekteki azalmanın en bariz olduğu metin türünün işlemsel metinler olduğu gözlenmiştir. Bir başka deyişle, işlemsel metinlerin makine çevirisi sonrası düzeltilme işlemi daha hızlı ve kolay olmuştur. İşlemsel metinlerin daha az düzeltilme gerektirmesinin, bu türdeki metinlerin daha kısa ve çoğunlukla talimata dayalı net cümleler içermesinden kaynaklandığı düşünülebilir.

Çeviri sonrası düzeltilme işleminin farklı açılardan ele alındığı çalışmalar mevcuttur. Yang ve Wang (2020:10) tarafından, “öz düzenleme (self-regulation), eleştirel düşünme ve motivasyonun öğrencilerin makine çevirisi sonrası düzeltilme performansı üzerindeki öngörülebilir etkilerinin incelenmesi” amacıyla gerçekleştirilen nicel araştırmaya dayanan makalede; bulguların, eleştirel düşünme ve motivasyonun makine çevirisi sonrası düzeltilme performansı üzerinde doğrudan

anlamalı bir etkisi tespit edilmese de öz düzenlemenin bu değişkenler üzerinde moderatör etkisinin olduğunu gösterdiği belirtilmektedir.

Makine çevirisinin ilk olarak 1950’li yıllarda IBM Şirketi tarafından birkaç yabancı dilden İngilizceye çeviri yapılmasıyla başlayıp günümüze kadar geldiğini ve ne kadar faydalı olsa da bazı dezavantajlarının da bulunduğunu belirten Zhang ve Tang (2022:1); teknik İngilizce, terminoloji ve karmaşık cümlelerin çevirisinde başarılı olmadığını ve bunların çevirisi için insana ihtiyaç duyulduğunu ifade etmektedir.

2.3. Makine Çevirisinin Çeviri Eğitimindeki Yeri

Akademik çeviri eğitiminde makine çevirisi kullanmanın gerekli olup olmadığı sorusuna cevap aranması için öğrencilerin makine çevirisini nasıl kullandıklarının anlaşılması amacıyla, Sycz- Opoń ve Gałuska (2017) tarafından, üniversite öğrencileri üzerinde bir çalışma yapılmıştır. Bu çalışmada, öğrencilerden kendilerine verilen metni Google Translate kullanarak çevirmeleri, dolayısıyla bir çeşit çeviri sonrası düzeltme yapmaları istenmiştir. Söz konusu çeviriler üzerinde yapılan analizlerden, çeviri sonrası düzeltme işleminin de öğrenciler açısından geleneksel çeviri kadar uğraştırıcı olduğu ve aynı düzeyde hatta neredeyse daha fazla bilgi ve bilişsel beceri gerektirdiği görülmüştür. Katılımcıların büyük bir bölümü kabul edilebilir seviyede düzeltme yapamamıştır. Gereksiz düzeltmeler yapmanın yanı sıra yapılması gereken bazı önemli düzeltmeleri atladıkları gözlenmiştir. Bu araştırmadan elde edilen temel sonuç; katılımcıların makine çevirisinin yaptığı hataların tamamının belirlenmesinde yetersiz kalmasıdır. Bu bağlamda, makine çevirisinin yaptığı hataları doğru bir şekilde tespit edebilmeleri için, öğrencilerin belirli bir düzeyde çeviri edinci kazanmalarının ve ardından kapsamlı bir makine çevirisi eğitimine (özellikle hata türleri ve bu hataların nasıl düzeltileceği konusunda) tabi tutulmalarının faydalı olabileceği söylenebilir.

Liu (2024); her ne kadar ekonominin gelişimiyle birlikte, “dilini dönüşümü için bilgisayarlar aracılığıyla insan dilini taklit eden makine çevirisinin” kullanımı gittikçe yaygınlaşsa da bu çevirilerin ideal çeviriden uzak olduğundan ve üzerinde düzeltme

yapılması gerektiğinden söz etmektedir. Bu bağlamda, makalesinde çeşitli hata analizi ve düzeltme yöntemlerinden söz etmektedir. Makine çevirisinin sektörde bu derece yaygın kullanımı, çeviri eğitimine dahil edilmesinin önemini de gündeme getirmektedir. Çünkü makine ürünü olan birçok çevirinin insan müdahalesi olmadan kullanılamayacağı anlaşılmıştır. Li ve Huang (2023:242), alandaki teknolojik gelişmelere paralel olarak insan-makine etkileşiminden söz ettikleri çalışmalarında, söz konusu etkileşimin iyi anlaşılmasının, sektörün ihtiyaçlarına uygun bir eğitim programı hazırlanması açısından önemini dile getirmektedir.

Makine çevirisinin çeviri eğitimine dahil edilip edilmemesi veya edilecekse nasıl bir yol izlenmesi konusu uzun yıllardır üzerinde durulan bir konudur. Salinas ve Burbat (2023), bu konuyla ilgili yazdıkları makalede; çeviri öğrencilerinin genellikle ödevlerinde veya sınavlarında makine çevirisi kullanmamaları, aksi halde cezalandırılacakları yönünde uyarıldıklarını belirtmektedir. Buna rağmen, makine çevirisi kullanımının işlevselliği ile ilgili bir araştırma yapımlarının nedenini; öğrencilerin tüm uyarılara rağmen bu araçları kullanmaktan vazgeçmemeleri, bazı makine çevirilerinin kalitesinin büyük ölçüde artmış olması ve her ne kadar insan çevirmen sürece dahil olsa da bilgisayar destekli çeviride makine çevirisinden yararlanılması şeklinde açıklamaktadırlar. Söz konusu çalışmada; makine çevirisi sürecindeki hataların belirlenmesi ve sınıflandırılmasının, çeviri derslerine hem teorik hem uygulama anlamında önemli katkılarda bulunacağı belirtilirken, öğrencilere eleştirel bir bakış açısıyla makine çevirisi kullanımının öğretilmesinin gerekliliğine dikkat çekilmektedir. Aynı zamanda makine çevirisinin ve çeviri sonrası düzeltme uygulamasının çeviri derslerine daha uygun bir şekilde dahil edilmesi gerektiğini öngören yazarlar, öğrencilere bilgisayar destekli çeviri araçlarının, otomatik çeviri uygulamalarının ve bilgisayar destekli çeviri araçlarından çıkan metinlerin düzeltilmesinin yanı sıra farklı makine çevirisi türlerinin ve bunların nasıl düzeltilceğinin de öğretilmesi gerektiğini belirtmektedir. Bu bağlamda, makine çevirisi ve akran çevirisi düzeltme gibi çeşitli düzeltme uygulamalarının, özellikle çeviri kararlarının nasıl alındığının öğretilmesi açısından faydalı olabileceğini ifade etmektedirler.

Lu (2022:45) tarafından, 2012-2021 yılları arasını kapsayan bibliyometrik analiz çerçevesinde yazılan makalenin, makine çevirisi eğitiminin geleceğine ışık tutması açısından önemli olduğu söylenebilir. Bu makalede, makine çevirisi sonrası düzeltme alanındaki çalışmaların daha çok dilbilim ve bilgisayar bilimleri odaklı olduğundan söz edilmektedir. Ayrıca, söz konusu araştırma kapsamında yapılan anahtar sözcük analizi çerçevesinde, “çeviri kalitesi değerlendirme” ve “makine çevirisi sonrası düzeltme eğitimi” konularının geleceğin popüler araştırma konuları olacağı dile getirilmektedir.

Çeviri eğitiminde makine çevirisi kullanımına farklı bir açıdan yaklaşan Pym (2013), makine çevirisi çağında çeviri becerileri konulu makalesinde, makine çevirisinin kullanımının yaygınlaşmasıyla birlikte, çeviri sürecinde üretimin yerini seçimin aldığına değinmektedir. En baştan çeviri metin üretmekten çok makine çevirisinin sunduğu seçenekler arasından uygun olanın tercih edilmesine yönelik becerilerin gelişmiş olmasının beklendiğine değinmektedir. Bu bağlamda, çok bileşenli çeviri edinci modellerinin de bu gelişmelerden etkilendiğine dikkat çeken Pym, teknolojinin artık yalnızca söz konusu modellerin bir parçası olmaktan çok daha fazlasını ifade ettiğini belirtmekte ve geliştirilmesi gereken yeni becerilerden söz etmektedir. Bu becerileri; öğrenmeyi öğrenme, verilere güvenmeyi veya güvenmemeyi öğrenme ve ayrıntılara dikkat ederek düzeltmeyi öğrenme şeklinde üç ana başlık altında toplamaktadır. Pym, her fırsatta teknolojinin çeviri eğitimindeki önemini vurguladığı bu makalesinde aynı zamanda, makine çevirisinin henüz tam anlamıyla insan çevirisinin yerini alamayacağından ve birçok spesifik çeviri becerisinin halen kalem-kâğıt gibi geleneksel araçlar kullanılarak öğretilebileceğinden söz etmektedir. Ayrıca öğrencilerin makine çevirisi gibi çeviri teknolojilerini yalnızca çeviri teknolojileri dersinde değil, mümkün olduğunca çok ve farklı derslerde kullanmalarının sağlanması gerektiğini belirtmektedir.

Makine çevirisi ve Türkiye’deki lisansüstü çeviri programlarına ilişkin yazdığı makalede, makine çevirisi sonrası düzeltmenin yanı sıra makine çevirisi öncesi düzeltmenin de gerekliliğinden söz eden Yıldırım Yaşar (2023: 2103), bu işlemi, metnin makine çevirisi yapılmadan önce düzeltilmesi şeklinde tanımlamaktadır.

Makine çevirisi öncesi düzeltme işlemi sırasında; noktalama, yazım, söz dizimi ve dil bilgisi hatalarının yanı sıra makinenin anlamakta zorlanacağı düşünülen ifade veya kullanımların da yeniden düzenlenebileceğini ifade etmektedir.

Nöral makine çevirisinin MÇ sistemlerinin kalitesini iyileştirmesi ve bu sistemlerin genellikle ücretsiz ve kolay erişilebilir nitelikte olması sonucunda MÇ kullanımının yaygınlaşmasına bağlı olarak, makine çevirisinin çeviri eğitimine dahil edilmesinin gündeme gelmesi, çeşitli endişeleri de beraberinde getirmiştir. Bu bağlamda, öğrencilerin makine çevirisinin özellikleri konusunda yeterince bilgilendirilmeleri çok önemlidir. Aksi takdirde, makine çevirisinin yaptığı çeviriyi sorgulamadan olduğu gibi kabul etmeleri riski söz konusu olabilecektir. Bu çerçevede, çeviri eğitiminde iki konu önem kazanmaktadır. Bunlardan biri; kaynak metnin makine çevirisi kullanımına uygun hale getirilmesi için üzerinde düzenleme yapılmasını ifade eden makine çevirisi öncesi düzeltme, diğeri ise makine çevirisinden çıkan metnin son kullanıma uygun bir metin haline getirilmesi için gerekli düzeltmelerin yapılmasını ifade eden makine çevirisi sonrası düzeltme işlemidir. Bu eğitimlerin verilmesi, öğrencilerin makine çevirisinin olduğu gibi kabul edilmesi gereken tam otomatik bir işlemde daha fazlası olduğunu anlamalarını sağlayarak teknoloji edinci kazandırmakla kalmayıp, sorgulama ve araştırma becerilerini de geliştirecektir (Pekcoşun Güner, 2022: 101-105).

2.3.1. Öğrencilerin Makine Çevirisine Karşı Tutumu

Makine çevirisinin çeviri eğitimindeki yeri yıllardır üzerine çeşitli araştırmalar yapılan tartışmalı bir konudur. Tartışmalar, çeviri eğitimine dahil edilip edilmemesi ve dahil edilecekse bunun nasıl yapılacağı konularına yoğunlaşmaktadır. Öner ve Bulut Öner (2021:109) tarafından yüksek lisans öğrencileri üzerinde yapılan bir çalışmada; öğrencilerin çoğunun, daha önce aldıkları çeviri eğitiminin ve/veya deneyiminin, hata sınıflandırma (error annotation) ve çeviri sonrası düzeltme performanslarını olumlu yönde etkilediğini düşündükleri ifade edilmiştir. Öğrenciler tarafından dile getirilen bu görüş; makine çevirisi sonrası düzeltme eğitiminin başarılı olabilmesi için

öğrencilerin temel çeviri edincine sahip olması gerektiğini öne süren araştırmaları destekler niteliktedir.

Koletnik Korošec (2011) tarafından, öğrencilerin makine çevirisine yönelik tutumuna ilişkin bir araştırma yapılmıştır. Lisans derslerindeki çeviri sürecinde öğrencilerin Google Çeviriyi yoğun bir şekilde kullandıklarına tanıklık eden ve bu durumun öğrencilerin kendi çevirileri ve arkadaşlarının çevirileri üzerine yorum yapamadıkları için süreçle ilgili tartışmalara aktif olarak katılmamalarına neden olduğunu belirten Koletnik Korošec, bu makine çevirisi aracını eğitim sürecine dahil edebilmek amacıyla, öğrencilerin Google Çeviri kullanımıyla ilgili alışkanlıklarına ve tutumlarına yönelik bir anket uygulamıştır. Anketin sonuçlarının, ücretsiz erişilebilen makine çevirisi sistemlerinin, öğrenciler tarafından kullanıldığını gösterdiğini belirten Koletnik Korošec, akademisyenlerin ders içeriklerini bu gerçeği bilerek hazırlamalarını önermektedir. Söz konusu sonuçların aynı zamanda, öğrencilerin makine çevirisiyle ilgili sorunların farkında olduklarını, ancak bu sorunlara çözüm bulabilmek için konuyla ilgili nitelikli eğitime ihtiyaç duyduklarını gösterdiğini ifade etmektedir.

Zhang (2023:2,8,9), makine çevirisine karşı tutum ve algılarını öğrenmek için, Çin'deki bir üniversitenin tercümanlık bölümü öğrencileri üzerinde nitel bir çalışma yapmıştır. Lisans eğitiminin başındaki tercümanlık öğrencilerinin makine çevirisine karşı tutumlarının, onu nasıl kullandıklarının ve bu konuyla ilgili eğitim ihtiyaçlarının neler olduğunun bilinmediği düşünülerek, ikinci sınıf öğrencileri seçilmiştir. Öğrencilerin açık uçlu sorulara verdikleri yanıtların analizi sonucunda, makine çevirisi ve makine çevirisi sonrası düzeltme konusunda temel düzeyde bilgilerinin olduğu görülmüştür. Makine çevirisinin yaratıcılıklarını olumsuz etkilemesinden endişe etmeleri, makine çevirisi ve bu çeviri sonrasındaki düzeltme işlemi konusunda yeterince bilgilerinin olmaması gibi nedenlerden dolayı, makine çevirisini çeviri aracı olarak kullanmaktan çok referans olarak kullanmayı tercih ettikleri gözlenmiştir. Hiçbir öğrenci, tamamını makineye çevirttiği bir metni düzelttiğinden söz etmemiştir. Öğrenciler genel olarak makine çevirisinin kalitesi konusunda olumlu bir tutuma sahip olsalar da eğitimlerinin bu aşamasında onu kullanmak istemedikleri anlaşılmıştır. Bu

durum, makine çevirisine aşırı güvenin yaratıcılıklarını kısıtlayacağı yönündeki endişelerine bağlanmıştır. Öğrencilerin, makine çevirisinin çeviri edinçleri veya dil yeterlilikleri üzerindeki değil, yaratıcılıkları ve eleştirel düşünme becerileri üzerindeki olumsuz etkileri konusunda kaygılı olmaları yazarı endişelendirmiştir. Bu konuda daha fazla deneysel araştırma yapılması gerektiğini belirten yazar, öğrencilerin makine çevirisine erişimi engellenemeyeceğinden dolayı, makine çevirisinin olumlu ve olumsuz etkileri konusunda bilgilendirilmeleri önerisinde bulunmaktadır.

Aslan (2023) tarafından, Türkiye’deki mütercim-tercümanlık öğrencilerinin makine çevirisi algısına yönelik bir araştırma yapılmıştır. Öğrencilere anket uygulanarak yapılan bu çalışma sonucunda; öğrencilerin büyük bir kısmının makine çevirisi hakkında bilgisinin olduğu; ancak ilgili öğrencilerin üçte birinden fazlasının bilgisinin kısmen yeterli olduğu gözlenmiş ve bu durum, derslerde makine çevirisine yeterince önem verilmediği şeklinde yorumlanmıştır. Her ne kadar öğrenciler makine çevirisini faydalı bulup kullanılmasını tavsiye etseler de bu alandaki gelişmeleri yeterince takip etmedikleri tespit edilmiştir. Öğrencilerin makine çevirisini hem çeviri yapmak hem de kelimelerin farklı anlamlarını öğrenmek ve hatalı çevirilerini düzeltmek için kullandıkları görülmüştür. Makine çevirisi çeşitli nedenlerle kullanılmakla birlikte, öğrenciler açısından en önemli sebebin çeviri sürecini hızlandırması olduğu gözlenmiştir. Çalışmanın sonucunda, farkındalıklarının artması durumunda, öğrencilerin yardımcı bir kaynak olarak yararlandıkları makine çevirisiyle neler yapabileceklerini daha iyi anlayacaklarından söz edilmiştir. Ayrıca, her ne kadar makine çevirisi hali hazırda istenen kalitede çeviri yapamasa da düzeltme ile gereken kalitenin elde edilebileceği ve akademisyenlerin öğrencileri konuyla ilgili yeterince bilgilendirebilmek için makine çevirisi alanındaki gelişmelere paralel olarak ders içeriklerini güncellemeleri gerektiği dile getirilmiştir.

Malezya’daki bir üniversitenin tercümanlık bölümü öğrencileri üzerinde anket ve mülakat tekniği kullanılarak yapılan bir araştırmada (Martina ve Afina, 2021:12), öğrencilerin Google Translate’e karşı tutumu incelenmiştir. Bulgular; öğrencilerin Google Translate’i çoğunlukla bilmedikleri kelimelerin anlamını öğrenmek ve cümle bazında çeviri yapmak için kullandıklarını göstermiştir.

2.3.2. Akademisyenlerin Makine Çevirisine Karşı Tutumu

Makine çevirisi alanında yapılan çalışmalar; öğrenci, akademisyen ve sektör odaklı olabilmektedir. Bu çalışmalarda söz konusu paydaşların makine çevirisine yönelik tutumları değerlendirilebildiği gibi, makine çevirisinin çevirmenlerin performansına veya çeviri öğrencilerinin eğitimine etkisi gibi konular da araştırmalara dahil edilebilmektedir.

Rico ve González Pastor (2022) tarafından gerçekleştirilen çalışmada; açık uçlu anket sorularının kullanıldığı nitel bir araştırmayla, çeviri eğitimi veren akademisyenlerin makine çevirisine yönelik tutumları incelenmiş ve makine çevirisinin çeviri eğitimindeki rolüne yönelik çeşitli değerlendirmelerde bulunulmuştur. İspanya'daki bir üniversiteden 17 akademisyenin katıldığı bu araştırma sonuçlarına göre, ilgili akademisyenlerin makine çevirisine yönelik tutumları şöyle özetlenebilir: makine çevirisi konusunda formal bir eğitim almamakla birlikte, makine çevirisinin sektörde kullanılmasından dolayı bu konuda eğitim almalarının faydalı olacağını düşünmektedirler; bu konuda eğitim almalarının öğrencilere verecekleri eğitimin kalitesini olumlu anlamda etkileyeceğini düşünmektedirler; makine çevirisine yönelik tutumları her ne kadar olumlu olsa da insan çevirmenin çeviri sürecindeki önemine ve kültürel ve yaratıcı unsurların ön plana çıktığı metinler gibi belirli metin türleri ve makine çevirisinin iyi performans sergileyemediği bazı dil çiftleri başta olmak üzere makine çevirisinin çeşitli zayıf yönlerine de dikkat çekmişlerdir. Bu bulgular çerçevesinde yazarlar; çeviri eğitimi veren akademisyenlerin makine çevirisi konusunda formal eğitim almaları; makine çevirisinin yalnızca teknik boyutlarına değil, aynı zamanda insan faktörünün önemine de odaklanan bütüncül bir eğitimin verilmesi ve öğrencilerin çeviri ödevlerinde makine çevirisi kullanımına da yer verilerek çeviri edinci ile ilişkilendirilmesi önerilerinde bulunmaktadır.

Çeviri öğrencilerinin ve akademisyenlerin makine çevirisine karşı tutumlarının değerlendirilmesi amacıyla Liu, K. vd. (2022) tarafından, anket ve mülakat

uygulamasına dayalı bir çalışma yapılmıştır. Çalışmaya Hong Kong'daki üniversitelerde lisans ve yüksek lisans düzeyinde çeviri eğitimi alan öğrenciler ile bu alanda eğitim veren akademisyenler katılmışlardır. Çalışmaya katılan öğrencilerin çoğu, makine çevirisini sözlük olarak veya kendi çevirilerinin sağlamasını yapmak için kullandıklarını belirtmiş ve çeviri eğitimine dahil edilmesinin, çeviri edinçlerinin gelişimine olumlu etkide bulunacağını ifade etmiştir. Akademisyenler ise, çeviri edincinin kazanılmasıyla ilgili bazı çekinceleri olsa da çeviri öğretiminde makine çevirisinin kullanılmasına sıcak baktıklarını belirtmişlerdir. Bu araştırma bulguları ışığında, araştırmacılar çeviri öğretiminde MÇ okuryazarlığı için aşağıdaki tanım önerisinde bulunmuşlardır Liu, K. vd. (2022:19):

1. Farklı MÇ platformlarının mekanizmasını anlama;
2. Makine çevirisi kullanımının daha geniş çaplı etkilerinin bilincinde olma;
3. Makine çevirilerini eleştirel bir şekilde değerlendirebilme;
4. Farklı MÇ platformları tarafından çevrilecek bir metin üzerinde değişiklik veya ön düzeltme yapabilme;
5. MÇ çıktıları üzerinde, doğruluğu ve okunabilirliği artıracak düzeltmeler yapabilme;
6. MÇ'nin avantajlarını ve kısıtlarını bilme;
7. Farklı MÇ platformlarının ve diğer BDÇ (bilgisayar destekli çeviri) araçlarının birbirini nasıl tamamladığını anlama.

2.3.3. Makine Çevirisi Eğitime İlişkin Öneriler

Makine çevirisinin çeviri eğitimi programlarına dahil edilmesiyle ilgili çalışmalarda, iki farklı yaklaşım dikkati çekmektedir. Bunlardan biri; makine çevirisinin çeviri eğitimine hangi düzeyde, diğeri ise ne şekilde dahil edileceğine ilişkindir. Lisans düzeyinde dahil edilmesinin daha uygun olacağını düşünen yazarlar olduğu gibi, yüksek lisans düzeyinde dahil edilmesinin daha uygun olacağını düşünen yazarlar da bulunmaktadır. Ne şekilde dahil edileceği konusunda ise, bütün derslerde yer verilerek eğitim programının geneline yayılmasını veya diğer derslerden bağımsız bir ders olarak verilmesini uygun görenler bulunmaktadır. Çalışmanın bu bölümünde, konuyla ilgili çeşitli önerilere yer verilmiştir.

Makine çevirisinin çeviri eğitime dahil edilmesiyle ilgili çalışmalar sınırlı olmakla birlikte, bu alanda ders önerisine yönelik çalışmalar da bulunmaktadır.

Romaniuk-Cholewska'nın (2021), çeviri yüksek lisans bölümü için makine çevirisi sonrası düzeltme dersi önerisi de bunlardan biridir. Bu dersin amacının; 2017 Avrupa Çeviri Yüksek Lisansı Çerçevesi gereklerinin yerine getirilmesinin yanı sıra öğrencilere, sektörün ihtiyaçları çerçevesinde değişen çevirmen profiline uygun niteliklerin kazandırılması yönünde çeviri eğitiminde yapılacak düzenlemelerin hızlandırılması olduğu belirtilmektedir. Bu ders, tercihen lisansüstü eğitimin ikinci sınıfında olan öğrenciler için hazırlandığından dolayı, dersi alacak öğrencilerin, çeviri kuramlarını iyi bilmesi ve dilsel becerilere hâkim olması beklenmektedir. Makine çevirisi araçlarının türleri, makine çevirisinin yaptığı hataların tespit edilmesi, makine çevirisi öncesi düzeltme, bilgisayar destekli çeviri araçları, insan ve makine çevirisinin karşılaştırılması gibi konulara yer verilen dersin sonucunda, öğrencilerin çeşitli makine çevirilerinin kalitelerini değerlendirmek, hata türlerini ayırt etmek, makine çevirisi sürecini hızlandırmak için sözlük hazırlamak ve makine çevirisi hatalarını tespit edip düzeltmek gibi beceriler sergilemeleri beklenmektedir. Söz konusu ders önerisinin amacı, içeriği ve öğrenme çıktıları üzerine yapılan inceleme sonucunda; öncesinde ve sonrasında çeşitli düzeltmeler yapılmasını gerektiren makine çevirisinin doğru ve amacına uygun bir şekilde yapılabilmesi için, öğrencilerin belirli temel çeviri becerilerini edinmeleri gerektiği söylenebilir.

İlgili araştırmada verilen bilgilerden, söz konusu temel beceriler olmaksızın, makine çevirisinin yaptığı hataların tespiti ve düzeltilmesi konusunda hedeflenen başarının sağlanamayacağı anlaşılabılır. Bu durum, özellikle lisans düzeyinde makine çevirisi kullanımının öğrencilerin çeviri edincine etkisinin dikkatli bir şekilde gözden geçirilmesi ve bu çeviri araçlarının eğitime nasıl dahil edileceği konusunda detaylı düzenlemeler yapılması gerekliliğini gündeme getirebilir.

Mellinger (2017), çeviri eğitiminde makine çevirisinin kullanımı konusunda yazdığı makalede, makine çevirisi dersinin hangi eğitim düzeyinde ve hangi konuları içerecek şekilde çeviri eğitimine dahil edileceği konusunda bilgiler vermektedir. Makine çevirisine ilişkin yeni araştırmalarda çoğunlukla yer verildiğinden söz ettiği

terminoloji yönetimi, kontrollü yazarlık⁴, çeviri sonrası düzeltme ve motor ayarı (engine tuning) konularının profesyonel anlamda çeviri sonrası düzeltme işi yapanlar için faydalı olacağını belirtmektedir. Bu bağlamda, makine çevirisine uygun içerik üretilmesi açısından kaynak dil terminolojisinin uygun bir şekilde yazıya aktarılmasının önemine dikkat çekmektedir. Tıpkı terminoloji yönetimi gibi, belirsizlikleri azaltma veya okunmayı kolaylaştırma amacına yönelik olan kontrollü yazarlığın da makine çevirisinin kalitesi üzerinde etkili olduğunu belirtirken, bu çerçevede çeviri öncesi düzeltme uygulamasından söz etmektedir. Makine çevirisi sonrası düzeltme işleminin sektörel önemine değinen Mellinger, makine çevirisi sonrası düzeltmenin diğer çeviri derslerinden bağımsız bir ders olarak öğretilmesi gerektiğini belirtmektedir. Son olarak, makine çevirisi çıktısının kalitesinin artırılması için makine çevirisi sisteminde değişiklikler yapılmasını gerektiren motor ayarının teknik bir beceri olduğundan söz etmektedir. Mellinger bu makalede; terminoloji yönetimi, kontrollü yazarlık ve makine çevirisi sonrası düzeltme uygulamalarının, lisans ve lisansüstü çeviri programlarına dahil edilebileceğini, diğerlerinden daha teknik bir alan olan motor ayarlamasının ise lisansüstü eğitime veya ileri düzeyde lisans eğitimine dahil edilmesinin daha uygun olabileceğini ifade etmektedir.

Yapay zekânın gelişimiyle birlikte makine çevirisinin kalitesinde kayda değer bir iyileşme olduğundan söz eden Yu (2021), günümüzde sektörün yalnızca çeviri yapmayı değil, aynı zamanda çeviri teknolojilerini de çok iyi bilen çevirmenlere ihtiyaç duyduğunu belirtmektedir. Bu bağlamda, bilgisayar destekli çeviri (CAT) araçları ve makine çevirisi gibi çeşitli teknolojik yazılım ve uygulamaların da kullanılacağı ve öğrencilerin ve akademisyenlerin etkileşim içinde olacağı gerçeğe uygun çeviri atölyelerinin düzenlenmesi önerisinde bulunmaktadır. Ayrıca, akademisyenlerin teknoloji alanındaki bilgi eksikliğinin giderilmesi için hizmet içi eğitim verilmesinin ve sektörün ihtiyacına uygun eğitim verilebilmesi için sektör ve akademi işbirliğinin sağlanmasının önemine dikkat çekmektedir.

Yuan vd. (2022:2), bilgisayar destekli çeviri eğitimine değindikleri makalelerinde, öğrencilerin bilgisayar destekli çeviri araçlarını (CAT) temel düzeyde kullanma

⁴ “Controlled authoring” kavramı için “kontrollü yazarlık” karşılığı, Öztürk Baydere’nin (2022) doktora tezinden alınmıştır.

becerisi edinmenin yanı sıra uluslararası kabul görmüş bir makine çevirisini kullanmayı da çok iyi öğrenmeleri gerektiğini belirtmektedir. Makine çevirisinin bilgisayar destekli çeviri araçlarına entegre edilebilmesinin, bu görüşü desteklediği ifade edilebilir.

Çeviri kuramları ve stratejileri gibi konuları içeren geleneksel çeviri eğitimiyle yeni çeviri teknolojilerinin harmanlanmasını destekleyen Yang (2020:231), tüm üniversitelerde çeviri teknolojilerini öğretebilecek donanıma sahip akademisyen bulunmadığından, bunun kısa sürede mümkün olmayacağını belirtmektedir. Bu açığı kapatmak için, sektörden konunun uzmanlarının derslere davet edilmesini ve öğrencilerin mezun olduktan sonra iş bulmalarının kolaylaştırılması için sektörde makine çevirisi uygulaması yapmalarına destek olunmasını önermektedir. Ayrıca, makine çevirisinin temelini oluşturduğunu belirterek, öğrencilere çeviri teknolojilerinin de öğretilmesi gerektiğini belirtmektedir.

Tavares vd. (2023), lisans ve yüksek lisans düzeyinde çeviri eğitimi alan öğrenciler üzerinde yaptıkları anket uygulamasına dayanan araştırmalarında, öğrencilerin çeviri yaparken makine çevirisini kullandıkları sonucuna ulaşmışlardır. Bu nedenle, hem sektörde hem de öğrencilerin yaptıkları çevirilerde yaygın bir şekilde kullanılan makine çevirisinin çeviri eğitime de dahil edilmesi gerektiğini savunmaktadırlar. Bununla birlikte, söz konusu çalışmada, yalnızca makine çevirisine dayalı bir eğitimin, öğrencilerin çeviri edinci kazanmalarını engelleyebileceği kaygısı da dile getirilmektedir. Bu bağlamda yazarlar, çeviriden önceki ve sonraki süreçle yönelik çeşitli uygulamalar önermektedir. Çeviri öncesi için öğrencilerden sözlü olarak kaynak metnin içeriğini açıklamalarının istenmesi, kaynak metindeki terimlerin belirlenmesi ve bunlara erek dilde karşılık önermelerinin beklenmesi gibi çeşitli aktiviteler önerilirken; çeviri sonrasında ise kendi cümleleriyle yeniden ifade etme (paraphrasing) ve tek dilli kontrol gibi aktivitelerin yaptırılabilmesi belirtilmektedir.

Makine çevirisinin farklı alanlardaki performansı da araştırılan konular arasında yer almaktadır. Özel alanlar ve belirli metin türleri arasındaki ilişki açısından, Koçer Güldal ve İşisağ (2019:375) tarafından yapılan çalışma, söz konusu araştırmalara

örnek verilebilir. Bu araştırma kapsamında, Türkçe-İngilizce yönünde Reiss'ın metin türü (bilgilendirici, açıklayıcı ve işlevsel) kategorilerine göre seçilen üç metnin Google Translate ile yapılan çevirisi karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Bu inceleme sonucunda sırasıyla işlevsel ve açıklayıcı metinlerde daha çok hata olduğu görülmüştür. Ayrıca metin türlerine göre hataların da farklılık gösterdiği belirtilmiştir. Bilgilendirici metinlerdeki hataların daha çok sözcük düzeyinde, işlevsel ve açıklayıcı metin türlerindeki hataların ise anlamsal ve edimsel hatalar olduğuna değinilmiştir. Bu sonuçlar çerçevesinde, çeviri eğitiminde makine çevirisine yer verilirken, farklı metin türlerinin ve çeviri yapılan dil çiftinin de dikkate alınmasının yerinde olabileceği söylenebilir. Çünkü dil çiftinin ve metin türü değişikliklerinin makine çevirisinin performansını da etkilediği görülmektedir. Bu durumun öğrencilerin yapacakları uygulamalar açısından önemli olabileceği söylenebilir.

Çeviri, düzeltme ve makine çevirisi sonrası düzeltme işlemlerinin bir çevirmenin beceri setinin yapı taşları olduğunu ve MÇ sistemlerindeki ve diğer dijital çeviri ortamlarındaki gelişmelerin bu üç edimi bir araya getirdiğini belirten Kontinen vd. (2020:202), çeviri eğitiminde de tüm bu işlemlerin alt edinçlerinin bütüncül bir yaklaşımla ele alınması önerisinde bulunmaktadır. Belirtilen yazarlara göre, teknolojik gelişmeler birçok şeyi değiştirse de çevirmeni her kim olursa olsun bütün çeviri metinler üzerinde düzeltme yapılması gerekecektir. Bu nedenle çeviri eğitimi planlanırken, insan çevirileri üzerinde yapılacak düzeltmelerin yanı sıra MÇ ve çeviri belleklerinin yaptığı çevirilerin de düzeltileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Derslerde gerçek hayattakine benzer çeviri uygulamalarına yer verilmesini öneren yazarlar, insanla etkileşimin çeviri derslerinde, insan-makine etkileşiminin ise teknoloji odaklı derslerde daha iyi öğrenilebileceğini belirtmektedir.

He (2021), yapay zekâ çağında çeviri eğitimi ele aldığı makalesinde, birçok sektörü etkileyen yapay zekâ alanındaki gelişmelerin çeviri sektörünü de önemli ölçüde etkilediğinden ve yapay zekânın gelişmesine paralel olarak makine çevirisinin kalitesinde görülen ciddi iyileşmenin sektörde makine çevirisi kullanımını yaygınlaştırdığından söz etmektedir. Bu durum, sektörün ihtiyaç duyduğu çevirmen profilini de değiştirmiştir. Akademisyenlerin bu gerçeğin bilincinde olarak, çeviri

eğitimine makine çevirisini ve diğer eviri teknolojilerini de dahil etmeleri gerekmektedir. Bu çerçevede, söz konusu makalede; ğretim yöntemlerinin, öğrencilerin dersi veren akademisyen yerine, teknolojiyi kullanarak yapacakları araştırmalara ve kendilerine güvenmeyi öğrenecekleri şekilde güncellenmesi, eviri eğitiminde makine çevirisine uygun bir şekilde yer verilmesi; otomatik değerlendirme sistemi ve akran değerlendirmesi gibi sistemlerden de yararlanılarak çeşitlendirilmiş bir eviri değerlendirme sisteminin geliştirilmesi ve makine çevirisi sonrası düzeltme eğitimine ağırlık verilmesi gibi önerilerde bulunmaktadır. He ayrıca, öğrencilere öncelikle makine çevirisinin neyi yapıp yapamayacağı konusunda ayrıntılı bilgi verilmesinin ve birçok alternatif arasından seçim yapmalarını kolaylaştırabilmek için farklı makine evirilerinin karşılaştırıldığı uygulamalara yer verilmesinin yararlı olacağını belirtmektedir. Öğrencilerin dilsel yeterliliklerinin sağlanması açısından, lisans düzeyindeki M eğitimine son yılda başlanmasını öneren He, aynı zamanda öğrencilerin makine çevirisine aşırı derecede güvenmesinin önlenmesi için makine çevirisi sonrası düzeltme eğitiminin de verilmesi gerektiğini belirtmektedir (He, 2021).

2.4. Makine evirisi ve eviri Edinci İlişkisi

Dijitalleşmeyle birlikte metin türlerinden görev tanımlarına kadar birçok değişimin, hem akademik hem sektörel anlamda çevirmenlerin de bu değişime uyum sağlamasını gerektirdiği gözlenmektedir. Bu nedenle, çevirmenlerin geleneksel eviri becerileriyle yetinmeyip, bunlara yeni bilgi ve beceriler eklemesi gerekmektedir. Bu çerçevede, eviri edinci modellerinden söz edilebilir. Çok bileşenli eviri modelleri minimalist düzeydeki modellerden daha yaygın olmakla birlikte, teknolojik gelişmeler, bu modellere de eklemelerin yapılmasını gerektirmiştir. Zaman içinde, eviri öncesi düzeltme ve eviri sonrası düzeltme edinçlerinin de kendi alt edinleriyle birlikte modellere eklenmesi bu gelişmeye örnek verilebilir (ztrk Baydere, 2023: 50 ve 52).

Nöral makine evirisindeki gelişmelerin makine çevirisinin kalitesini artırmasına bağlı olarak, sektörde makine çevirisi kullanımının giderek yaygınlaşmasının, çevirmenlerin de daha fazla eviri sonrası düzeltme yapmasını gerektirdiğini belirten

Pavlović ve Antunović (2021), çeviri sonrası düzeltme işleminin çeviri eğitime dahil edilmesiyle ilgili bir çalışma gerçekleştirmiştir. Söz konusu çalışmada, çeviri alanında yüksek lisans yapan ve çeviri sonrası düzeltme konusunda eğitim almamış olan bir grup öğrenciye makine çevirisi sonrası düzeltme yaptırılmıştır. Amaç; öğrencilerin konuyla ilgili eksiklerinin belirlenmesi ve çeviri eğitiminde bu eksiklikleri giderebilecek uygulamalara yer verilebilmesinin sağlanmasıdır. Çalışmanın sonucunda; öğrencilerin hatalı düzeltmeler yaptığı gözlenmiş ve halen çeviri edinçlerini geliştirmekte oldukları belirtilmiştir. Yazarlar makine çevirisi sonrası düzeltme ile insan çevirisi sürecinin gösterdiği benzerliklere dikkat çekerek; her iki süreçte de çeşitli alternatifler arasından seçim yapılması gerektiğini, çevirinin amacı, metin türü ve müşteri beklentileri gibi unsurların önemli olduğunu ifade etmişlerdir. Bu çerçevede, çevirmen adaylarının dil ve çeviri edinçlerinin geliştirilmesinin, çeviri sonrası düzeltme becerilerinin geliştirilmesi için sağlam bir zemin oluşturacağını ileri sürmektedirler.

Cid-Leal vd. (2019:205), makine çevirisiyle ilgili gelişmelerin çeviri sektörü ve eğitimi açısından beklentileri değiştirdiği yönündeki görüşlerinden hareketle yaptıkları çalışmanın sonucunda, çeviri sonrası düzeltmenin çeviri eğitime dahil edilmesine ilişkin genel bir edinç çerçevesi önermişlerdir. Bu çerçevede önerilen beş edinç ve içerikleri aşağıda belirtilmiştir:

- referans materyal hazırlama edinci: çeviri sürecinde bütüncü ve terminoloji veri tabanları gibi çeşitli materyallerin kullanım amacının ve nasıl kullanılacağını bilmesi.
- makine çevirisi öncesi düzeltme edinci: ilgili makine çevirisi çerçevesinde ön düzeltme gerekip gerekmediğinin belirlenebilmesi ve bu düzeltme için gereken araç ve yöntem bilgisi.
- makine çevirisi motoru hazırlama edinci: farklı türdeki makine çevirilerinin ve gerektiğinde ilgili kurallarda ne gibi değişiklikler yapılacağını bilmesi.

- çeviri öncesi edinç: makine çevirisinden çıkan çevirinin kalitesinin değerlendirilmesi için gereken kapasitenin edinilmesi.
- makine çevirisi sonrası düzeltme edinci: makine çevirisi sonrası düzeltme yapabilmek için gereken bilgi ve donanımın edinilmesi.

Makine çevirisi sonrası düzeltme konusuyla ilgili olarak lisans öğrencileri üzerinde yaptıkları araştırmaya dayanarak yazdıkları makalede Yang vd. (2022:2,9 ve 10), çeviri sonrası düzeltmeyi insan ve makine işbirliği olarak nitelendirmekte ve bu işlemi; makine çevirisinden çıkan metnin, belirli kriterler çerçevesinde yeniden gözden geçirilerek düzeltilmesi şeklinde tanımlamaktadır. Makine çevirisi sürecinde, çeviri öncesi ve çeviri sonrası olmak üzere iki farklı düzeltmenin önemine dikkat çeken yazarlar; çeviri öncesi düzeltme işleminde, yazım hataları ve format kontrolünün yanı sıra uzun cümlelerin bölünmesinin ve bazı özel isimlerin ve alana özgü terimlerin de gözden geçirilmesinin, olası hataların azaltılması açısından faydalı olacağını belirtmektedir. Çeviri sonrası düzeltme işleminde ise, doğruluk ve terminoloji gibi kriterlerin tam ve kısmi düzeltme çerçevesinde ele alınabileceği ve kısmi düzeltmede amaç makine çevirisinden azami düzeyde faydalanmak olduğundan dolayı, anlamı etkileyecek boyutta hatalar olmadığı sürece dil bilgisi, yazım ve noktalama gibi hatalara odaklanılmazken, tam düzeltmede ise hem belirtilen unsurlara hem de stil ve üslup gibi daha ileri boyuttaki unsurlara yönelik düzeltmelerin yapılması gerektiği ifade edilmektedir. Söz konusu çalışmada elde edilen sonuçların; iki dillilik edinci yüksek olan öğrencilerin makine çevirisinin kalitesinden daha fazla şüphe etme eğiliminde olduğunu, çeviri teknolojisi kullanımında yetkin olanların ise çeviri sonrası düzeltme uygulamasına daha istekli olduğunu gösterdiği belirtilmektedir. Bu nedenle yazarlar, çeviri sonrası düzeltme uygulamasının, bilgisayar destekli çeviri araçları çerçevesinde müfredata eklenmesi yönünde tavsiyede bulunmaktadır. Belirtilen araştırmada elde edilen sonuç çerçevesinde, bu çalışmanın daha önceki bölümlerinde ayrıntılı olarak ele alınan çeviri alt edinçlerinden olan dil ve teknoloji edincinin, çeviri sonrası düzeltme edincinin kazanılabilmesi açısından önemli olduğu söylenebilir.

Literatürde, çeviri edincini salt insan çevirisi veya makine çevirisi bağlamında ele alan çalışmalar olduğu gibi, ikisi arasında kıyaslamaların yapıldığı çalışmalar da bulunmaktadır. Latorraca'nın (2023) İtalya'da çeviri alanında yüksek lisans eğitimi alan öğrenciler üzerinde yaptığı çalışması bu tür çalışmalara örnek verilebilir. Söz konusu çalışmada, anket uygulaması aracılığıyla, öğrencilerin makine kullanmadan yaptıkları ve makine çevirisi üzerinden düzeltme yoluyla yaptıkları çeviriler süreç açısından karşılaştırılmış ve öğrencilerin bu iki sürece yönelik tutumları arasında anlamlı farklılıklar olduğu gözlenmiştir. Aldıkları çeviri eğitiminin, çeviri sürecinde karşılaştıkları sorunları tanımlayıp çözüm bulmalarını kolaylaştıracak edinci ve özgüveni kazanmalarını sağladığı; yeterli düzeyde çeviri sonrası düzeltme eğitimi almamalarının ise, ilgili süreçte gereken edinç ve özgüveni gösterememelerine yol açtığı belirtilmiştir. Buna bağlı olarak, öğrencilerin yaptıkları çevirilerden tatmin olurken, makine çevirisi sonrası düzeltme performanslarından ise memnun olmadıkları ifade edilmiştir. Böylelikle, sektördeki önemi yadsınamayacak olan çeviri sonrası düzeltmeye akademik çeviri eğitiminde de yer verilmesinin ve konuyla ilgili uygulamaların artırılmasının önemine dikkat çekilmiştir.

Gelişen teknolojiyle birlikte çeviri bellekleri ve makine çevirisi gibi araçların çeviri sürecine dahil edilmesi sonucunda yalnızca çeviri yapma yollarının değil aynı zamanda çeviri odaklı araştırma yöntemlerinin de değiştiğini belirten Gough (2019) tarafından, çeviri odaklı araştırma edinci eğitime rehberlik etmesi amacıyla, profesyonel çevirmenlerin araştırma edinçlerinin incelendiği bir araştırma gerçekleştirilmiştir. Bu araştırmadan elde edilen bulgular çerçevesinde, derslerdeki çeviri odaklı araştırma etkinliklerine yönelik çeşitli önerilerde bulunulmuştur. Öncelikle, çeviri odaklı araştırmanın tek bir doğru yolu olmadığını bilinciyle, öğrencilerin alternatif yöntemler bulmaya teşvik edilmesi tavsiyesinde bulunulmuştur. Öğrencilerin evde yapacakları bir çeviri ödevi sırasında ekran kaydı alması istenip bu kayıtlar üzerinden ekran değerlendirmesi yaptırılabilceği belirtilmiştir. Çalışmada vurgulanan bir diğer husus ise öğrencilerin çeviri sürecindeki araştırmalarının yoğunlaştığı noktaların belirlenmesi ve etkinliklerin buna göre çeşitlendirilmesidir. Örneğin; sürecin sonunda gözden geçirip düzeltme eğilimi olan öğrencilere, bu yöndeki araştırma ihtiyaçlarına uygun olarak, yaptıkları çeviriyi düzeltmeye dayalı

çeşitli alıştırmalar yaptırılabilceği ifade edilmiştir. Ayrıca öğrencilerin gerçek araştırma süreçlerini deneyimleyebilmeleri için, Smartcat gibi çeviri araçlarının kullanılabilceğinden söz edilmiştir.

Nöral makine çevirisindeki gelişmeler sonucunda makine çevirisinin kalitesinin artmasıyla birlikte sektörde kullanımın yaygınlaştığını ve bu durumun akademiye de yansıdığı belirten Çetiner (2021:583), ya doğrudan makine çevirisi derslerinin verildiğini ya da teknoloji derslerine makine çevirisi konusunun da eklendiğini ifade etmektedir. Makine çevirisiyle birlikte değişen çevirmen profilini ele aldığı çalışmasında, makine çevirisi sonrası düzeltme için gereken edinçler ile çevirmen edinçlerini karşılaştırmış ve her ikisi için de gereken edinçlerin büyük ölçüde benzer olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bununla birlikte, çeviri sonrası düzeltme yapacak kişilerin, makine çevirisi bilgisi, temel programlama becerileri ve makine çevirisi motorunun bakımı gibi makine çevirisiyle ilgili konuları da bilmeleri gerektiğini dile getirmiştir.

2.5. Makine Çevirisi ve İnsan Çevirmen Etkileşimi

Yamada (2019), Google nöral makine çevirisinin öğrencilerin makine çevirisi sonrası düzeltme becerilerine etkisini incelediği çalışmasında, bir önceki çalışmasındakine benzer bir yol izlemiştir. Katılımcı profili, kullanılan kaynak metin ve yöntem neredeyse aynıdır. Tek fark, bu çalışmada önceki çalışmada kullanılan istatistiksel makine çevirisinin yerine nöral makine çevirisinin kullanılmasıdır. Her iki çalışmanın katılımcıları da İngilizce eğitim almakla birlikte çeviri bölümü öğrencisi değildir. Bununla birlikte, yazar ve aynı kurumda görevli başka akademisyenler tarafından verilen uygulamalı çeviri derslerini almışlardır. 15 haftalık bu eğitimin iki ila üç oturumu da makine çevirisi sonrası düzeltme işleme ayrılmıştır. Çalışmada, katılımcılardan nöral makine çevirisi ile çevrilen bir metni düzeltmeleri istenmiştir. Sonuçlar değerlendirildiğinde, beklenenin aksine, nöral makine çevirisinin daha ileri düzeyde ve insan çevirisine daha yakın olan performansının, eğitim almamış çevirmenlerin profesyonel anlamda düzeltme yapmasını zorlaştırdığı görölmüştür. Bu

sonuç; teknolojik gelişmelerin henüz uzman çevirmen eğitime olan ihtiyacı ortadan kaldırmadığı şeklinde yorumlanmıştır (Yamada, 2019:102).

Pekcoşkun Güner'in (2022:105) MÇ kullanımında çevirmenin rolüyle ilgili verdiği bilgiler, çevirmenin günümüzdeki teknolojik gelişmeler çerçevesinde değişen rolüne ışık tutar niteliktedir :

Çevirmen, MÇ sistemlerinin geliştirilmesinde, analiz ve raporlama uzmanı olarak görev alabilir. Üzerinde çalışılan MÇ sisteminin güçlü ve zayıf yönlerini bilerek, kaynak metnin çevrilebilirlik değerlendirmesini yapmak, çevirmenin görevleri arasında sayılabilir. Çevirmen, MÇ sistemlerinin iyileştirilmesi amacıyla, herhangi bir metnin türüne ilişkin yeterli veri olup olmadığını değerlendirip, MÇ sistemini geliştiren yazılım ekibine ilgili raporları sunabilir ve sistemin başarısız olabileceği alanları önceden saptayabilir. Ayrıca, MÇ sistemi eğitildikten sonra, sınama aşamasında referans çeviriler ile MÇ çıktılarının karşılaştırılması ve bu karşılaştırmalar ışığında sistem kalitesinin belirlenmesi konularında da çevirmen istihdam edilebilir.

Yukarıda belirtilen yeni çevirmen profili incelendiğinde, teknolojik gelişmelerin çevirmenlerin mesleğini elinden alacağı yönündeki kaygıların yersiz olduğu söylenebilir. Çünkü burada belirtilen işlemlerin yapılabilmesi için nitelikli çevirmenlere ihtiyaç duyulmaktadır.

Benzer şekilde, Bulut'un (2018:50) aşağıda yer verilen terim çevirisiyle ilgili görüşlerinin de her ne kadar teknolojinin gelişimiyle birlikte makine çevirisi gibi sistemler yaygın bir şekilde kullanılmaya başlansa da insan çevirmene olan ihtiyacın her zaman devam edebileceğini gösterdiği söylenebilir. Çünkü beklenen yaklaşımları makine çevirisinin sergilemesi günümüz şartlarında henüz mümkün görünmemektedir.

Bir dile yeni uzmanlık alanlarının katılması yolu ile yeni teknik kavram ve terimlerin üretilmesi sürecinde getirilen farklı terim önerileri farklı yaklaşımları temsil eder. Bu önerileri getiren kurum ve kişilerin düşüncelerini bilmek bir kavramın ve onunla ilişkili terimlerin öneri ve kullanım sürecine ışık tutabilir.

Gaspari vd. (2015:350), makine çevirisinin verimli bir şekilde kullanılabilmesi için, çevirmenlerin dilsel beceri ve teknolojik edinçlerinden faydalanarak, kendi

ihtiyaçlarına uygun bir makine çevirisi sistemi geliştirmeleri gerektiğini belirtmektedir. Yine bu görüş de makine çevirisinin etkin kullanımında insan çevirmenin rolünün önemine dikkat çekmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

UYGULAMA

Bu bölümde, tez kapsamında yapılan uygulamanın ayrıntılarına yer verilecektir. Uygulama çerçevesinde yapılan deneysel araştırmanın konusu, amacı, örnekleme, hipotezi, sınırlılıkları, yöntemi, verilerin toplanması, araştırma soruları gibi konuların ele alınmasının ardından, verilerin analizine geçilecektir. Veri analizi, belirlenen çeviri edinçleri çerçevesinde, soru bazlı olarak gerçekleştirilecektir. Sonuç bölümünde ise araştırmanın sonuçları çerçevesinde genel bir değerlendirme yapılacaktır.

3.1. Araştırmanın Konusu ve Amacı

Her alana olduğu gibi çeviri alanına da teknolojik gelişmelerin çok önemli yansımaları olmuştur. Sektörde etkisini ciddi anlamda hissettiren bu gelişmeler, zaman içinde profesyonel çevirmenlerden beklentilerin ve buna bağlı olarak da çevirmen profilinin değişmesine yol açmıştır. Özellikle akademi sektör işbirliğinin giderek önem kazandığı günümüzde, bu değişikliklerden akademik çeviri eğitiminin de etkilenmesi kaçınılmaz olmuştur. Sektörün çevirmenlerden beklentileri üzerine yapılan bazı araştırmaların sonuçlarında, üniversitelerin ihtiyaç duyduğu çevirmen profilini yetiştirecek nitelikte bir eğitim vermesinin beklendiği görülmüştür.

Yukarıda belirtilen koşullar çerçevesinde, çeviri eğitime teknolojinin dahil edilmesi son yıllarda tartışılan ve üzerine çeşitli araştırmaların yapıldığı bir konu haline gelmiştir. Bu çalışmanın teorik bölümünde de belirtildiği gibi, çeviri öğrencilerinin teknoloji kullanımı konusuna akademisyenler mesafeli yaklaşmaktadır. Endişelerin özellikle de çeviri edinci ve teknoloji ilişkisi üzerine yoğunlaştığı görülmektedir. Bu araştırmanın konusunun belirlenmesinde tüm bu hususlar etkili olmuştur. Araştırmanın başlığı; “Akademik Çeviri Eğitiminde Makine Çevirisi Kullanımının Öğrencilerin Çeviri Edinci Açısından Değerlendirilmesine İlişkin bir Uygulama” olarak belirlenmiştir.

Bu araştırmanın amacı; lisans düzeyinde çeviri eğitiminde makine çevirisi kullanımı ile öğrencilerin çeviri edinci arasında herhangi bir ilişki olup olmadığının değerlendirilmesidir.

3.2. Örneklem

Çalışmanın örneklemini, İstanbul Aydın Üniversitesi İngilizce Mütercim ve Tercümanlık Bölümü ikinci sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Makine çevirisi kullanımının, çeviri edinci üzerinde herhangi bir etkisinin olup olmadığının değerlendirilebilmesi açısından, temel düzeyde çeviri becerisi olan öğrencilerin tercih edilmesi planlanmıştır. Bu nedenle, birinci sınıfta çeviriye giriş dersi aldıkları bilindiğinden dolayı, ikinci sınıf öğrencileri tercih edilmiştir. Bu öğrenci grubunun seçilmesinin bir diğer sebebi de makine çevirisi veya makine çevirisi sonrası düzeltme gibi çeviride teknoloji kullanımına ilişkin derslerinin bulunmamasıdır. Öğrencilerin konuyla ilgili herhangi bir eğitimleri olmaksızın, makine çevirisini bireysel olarak nasıl kullandıklarının ve bu kullanım alışkanlıklarının, çeviri edinçlerine olası etkilerinin değerlendirilebilmesi açısından, bilinçli olarak bu öğrenci grubu seçilmiştir.

Araştırmanın başında, katılımcılardan araştırmaya katılmayı kabul ettiklerine dair bir onam formu imzalamaları istenmiştir. Başlangıçta 32 öğrenci araştırmaya katılacaklarını beyan ederek onam formunu imzalamıştır; ancak iki öğrenci henüz çeviriye başlamadan önce, katılmaktan vazgeçtiklerini bildirmiştir. Bunun sonucunda, araştırmanın ilk oturumu 30 öğrenci ile tamamlanmıştır. İkinci oturumda da aynı sayıda katılımcı beklenmesine rağmen, sayı 15 katılımcıya düşmüştür.

3.3. Araştırmanın Hipotezi

Bu araştırma kapsamında, aşağıdaki hipotez test edilecektir:

- Çeviri eğitiminde makine çevirisi kullanımı, öğrencilerin çeviri edinci kazanma sürecini etkileyebilir.

3.4.Sınırlılıklar

- Çalışma yalnızca İstanbul Aydın Üniversitesi İngilizce Mütercim ve Tercümanlık Bölümü 2. sınıf öğrencileri üzerinde yapılmıştır. Henüz makine çevirisi eğitimi almadıkları, ancak ev ödevlerinde ve derslerdeki çeviriler sırasında makine çevirisini kullandıkları bilindiğinden, bu grup seçilmiştir. Aynı sınıfta oldukları için çeviri edinçlerinin ve makine çevirisi bilgilerinin eşit düzeyde olduğu varsayılmıştır. Bununla birlikte, çeşitli bireysel farklılıkların olması muhtemeldir.
- Ayrıntıları verilerin analizi bölümünde belirtilen sebeplerden dolayı, farklı gruplardaki katılımcıların sayısı arasında eşitlik sağlanamadığından, mümkün olduğunca nitel karşılaştırma yapılmıştır.
- Uygulama İngilizceden Türkçeye olmak üzere yalnızca bir dil çiftinde yapılmıştır.

3.5.Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada, bir bağımsız değişkenin bir veya daha fazla bağımlı değişken üzerindeki etkisinin incelendiği, deney ve kontrol grubu olmak üzere iki grubun yer aldığı bir yöntem olan deneysel araştırma (Altunışık vd., 2012: 67) yönteminden yararlanılmıştır.

Bu tez kapsamında yürütülen araştırmada, biri bağımlı diğeri ise bağımsız olmak üzere iki değişken bulunmaktadır. Makine çevirisi bağımsız değişken, çeviri edinci ise bağımlı değişkendir. Deney ve kontrol grubunu ise, çeviri uygulaması sırasında makine çevirisi kullanan ve kullanmayan öğrenciler oluşturmaktadır.

Araştırmanın iki farklı oturumda gerçekleştirilen uygulaması sırasında kontrol ve deney gruplarındaki tüm öğrencilere Türkçeye çevirmeleri için İngilizce bir metin verilmiştir. Her iki oturumda da katılımcıların yarısından makine çevirisinden

yararlanmaları, diğer yarısından ise makine çevirisini hiç kullanmaksızın çeviri yapmaları istenmiştir. Çeviriyi bitirdiklerinde, ilgili gruplara yönelik birkaç açık uçlu soruyu yanıtlamaları istenmiştir. Ardından öğrencilerin bu sorulara verdikleri yanıtlar, betimsel analiz yöntemi kullanılarak, çeviri edinci ve eğitimde makine çevirisi kullanımı açısından analiz edilmiştir.

3.6.Verilerin Toplanması

Araştırmanın uygulaması iki ayrı oturumda gerçekleştirilmiştir. Her oturuma da iki grup katılmış ve gruplardan biri çeviri sırasında makine çevirisi kullanırken diğeri kullanmamıştır. Kendilerine link üzerinden gönderilen metni bilgisayar ortamında çevirmeleri istenmiştir. Makine çevirisi kullanan gruplar internet kaynaklarını sınırsız kullanma hakkına sahipken, kullanmayan grupların ise makine çevirisi haricinde bütün kaynakları kullanması serbest bırakılmıştır. Doğal çeviri ortamının sağlanması amacıyla, çeviri sırasında kayıt alınmamıştır. Her iki oturuma da iki gözetmen katılmıştır. Çeviri bittikten sonra, öğrencilerden, kendilerine linkler üzerinden gönderilen, Google formlar üzerinde hazırlanan soruları yanıtlamaları ve çevirilerini sisteme yüklemeleri istenmiştir. Formlar üzerinden alınan yanıtlar tablolastırılarak verilerin analizinde kullanılmıştır.

3.7.Araştırma Soruları

Araştırmaya katılan grupların yanıtladıkları sorular aşağıda belirtilmiştir:

Makine çevirisi kullanmayan katılımcıların cevapladıkları sorular

1. Çeviriye başlamadan önce metni okuyup analiz ettiniz mi? Yanıtınız evet ise, bunu yaparken nelere dikkat ettiniz?

2. Doğrudan çeviriye mi başladınız, yoksa nasıl bir çeviri yapmanız gerektiği üzerine düşünüp belirli kararlar almayı ya da yöntemler belirlemeyi mi tercih ettiniz? Karar almayı ya da yöntem belirlemeyi tercih ettiyseniz, ilgili kararları veya yöntemleri belirtiniz.
3. Çeviride hangi bölümlerde, neden zorlandınız? Sorunu/sorunları çözebilmek için ne yaptınız?
4. Anlamını bilmediğiniz kelime veya ifadeler oldu mu? Olduysa, bunların anlamını bulabilmek için nasıl bir yol izlediniz? İlgili kelime veya ifadeleri belirterek, bunların çevirisiyle ilgili kararlarınızı nasıl verdiğinizi açıklayınız (Yaptığınız araştırmaları, yararlandığınız kaynakları vb. belirtiniz).

Makine çevirisi kullanan katılımcıların cevapladıkları sorular

1. Çeviriye başlamadan önce metni okuyup analiz ettiniz mi? Yanıtınız evet ise, bunu yaparken nelere dikkat ettiniz?
2. Doğrudan çeviriye mi başladınız, yoksa nasıl bir çeviri yapmanız gerektiği üzerine düşünüp belirli kararlar almayı ya da yöntemler belirlemeyi mi tercih ettiniz? Karar almayı ya da yöntem belirlemeyi tercih ettiyseniz, ilgili kararları veya yöntemleri belirtiniz.
3. Çeviride hangi bölümlerde, neden zorlandınız? Sorunu/sorunları çözebilmek için ne yaptınız?
4. Anlamını bilmediğiniz kelime veya ifadeler oldu mu? Olduysa, bunların anlamını bulabilmek için nasıl bir yol izlediniz? İlgili kelime veya ifadeleri belirterek, bunların çevirisiyle ilgili kararlarınızı nasıl verdiğinizi açıklayınız (Yaptığınız araştırmaları, yararlandığınız kaynakları vb. belirtiniz).
5. Hangi makine çevirisini/çevirilerini kullandınız, neden?

6. Makine çevirisini nasıl kullandınız (sözlük olarak, metnin tamamını ya da bir kısmını çevirterek)? Neden böyle bir kullanımı tercih ettiniz?
7. Makine çevirisi yoluyla elde ettiğiniz metin üzerinde değişiklik yaptınız mı? Neleri, neden değiştirdiniz?

3.8.Verilerin Analizi

Verilerin analizinde, nitel analiz tekniklerinden biri olan betimsel analizden yararlanılmıştır. Verilerin daha önce belirlenen başlıklar çerçevesinde yorumlanmasına dayanan betimsel analiz, aşağıda belirtilen dört aşamadan oluşmaktadır (Altunışık vd., 2012: 324):

“

- betimsel analiz için bir çerçeve oluşturma,
- tematik çerçeveye göre verilerin işlenmesi,
- bulguların tanımlanması,
- bulguların yorumlanması. “

3.8.1. Birinci Sorunun Analizi

1. oturumdaki 1. sorunun (Çeviriye başlamadan önce metni okuyup analiz ettiniz mi? Yanıtınız evet ise, bunu yaparken nelere dikkat ettiniz?) yanıtları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

HT	Yanıtlar	MT	Yanıtlar
H1	Evet. Bilmediğim kelimeleri ve cümle yapılarını inceledim	M1	Analiz etmedim.
H2	evet, metni okudum ve metnin alındığı sayfaya kısaca göz atıp konu hakkında bilgi edinmeye çalıştım.	M2	Evet, metnin ne hakkında olduğuna ve aynı yerde geçen kelimelere dikkat ettim.

H3	Evet, konuyu analiz edip bilmediğim kelimeleri analiz etmeye odaklandım.	M3	Metnin bir kaç cümlesine bakıp türünü anlamaya çalıştım
H4	Evet, çeviriye başlamadan önce metni okuyup analiz ettim. Bunu yaparken bilmediğim sözcükler için bağlamdan yola çıkarak nasıl bir Türkçe karşılık kullanabileceğimi tahmin ettim. Ayrıca, bazı alışık olmadığım kalıpların ne olduğunu anlayabilmek için metin içerisinden ipuçları edinmeye çalıştım.		
H5	Evet, metnin genel konusuna ve üstünde durduğu faktörleri araştırdıktan sonra çeviriye başladım.	M5	Evet, takılabileceğim kelimelere ve metnin genel konusu ile konuşma şekline dikkat ettim.
H6	evet ilk parçayı çevirmeden önce konusu hakkında bilgi edinmek amaçlı okudum.	M6	Çeviriye başlamadan önce metni okudum. Çevirisi hakkında emin olmadığım kelimeleri ve kavramları araştırdıktan sonra çeviriye başladım.
H7	Evet, bilmediğim kelimeleri tespit ettim.	M7	Metni okudum, bilmediğim kelimelerin olup olmadığına dikkat ettim. Okurken anlamadığım cümleler olacak mı diye kontrol ettim.
H8	Evet, metnin ne hakkında olduğunu anlamak için ilk önce okudum ve metinde sık geçen ve anlamını bilmediğim kelimeleri sözlükten araştırdım.	M8	Evet

H9	Evet, çevirinin konusuna dikkat ettim.	M9	Hayır
H10	evet, tamamen anladığımdan emin olmak istedim	M10	evet bilmediğim tanıdık gelmeyen kelimelere dikkat ettim
		M11	Hayır
		M12	bilmediğim kelimeleri analiz edip anlamını bulmaya çalıştım, metnin genel konusunu analiz ettim.
H13	İçeriğine ve konu alanına dikkat ettim		
H14	Hayır. Etmediğim için daha uzun sürdü.	M14	çeviriye başlamadan önce metni okudum ve analiz ettim
H15	hayır	M15	Hayır
H16	hayır		
M4	evet. metnin neyle ilgili olduğunu anlamaya çalıştım.		
M13 (S)	cümle cümle okudum		
M13 (A)	Evet, analiz ettim. Metnin ana hatlarıyla neden bahsettiğini anlamaya çalıştım.		

Tablo 3.1: 1. Oturumdaki 1. Sorunun Yanıtları

Uygulamanın 1. sorusu (Çeviriye başlamadan önce metni okuyup analiz ettiniz mi? Yanıtınız evet ise, bunu yaparken nelere dikkat ettiniz?) ile temel olarak öğrencilerin metin edinci değerlendirilmeye çalışılmıştır. Bununla birlikte, bazı edinçler arasındaki yakın ilişki düşünüldüğünde, verilen yanıtlar çerçevesinde gerekirse diğer edinçlere de değinilebileceği ihtimali göz ardı edilmemiştir. Değerlendirmede genel olarak, bu çalışmanın teorik bölümünde yer verilen Neubert

(2000) ve Sch  ffner'in (2000), amacına uygun   eviri yapılabilmesi için erek ve kaynak kültürdeki metin geleneklerinin ve bu metinlerin dilsel özelliklerinin bilinmesine dayanan metin edinci yaklaşımına ek olarak, çevirmenin aynı zamanda bir metin yazarı olduğunu dile getiren Baydan'ın (2013: 111) metin edinciyle ilgili görüşlerinden yararlanılacaktır. Baydan'a göre; "  evirmenlikte metin edinci iki yönlüdür; hem metin anlama/yorumlama ve   z  mllemeyi, hem de metin yazmayı içerir. Çevirmen her iki dildeki metin türleri ve geleneklerini bilmeli veya bilmesi gerektiğinin bilincinde olmalıdır".   evirmenin metin yazarı olmasıyla ilgili verdiği örnekte Baydan, bir ürünün kullanım kılavuzunu çevirmekle, herhangi bir metinden   evirmeksizin doğrudan yazmanın aynı şey olduğundan söz etmektedir. Bu düşüncesini; her iki durumda da ürünün, terminolojisinin ve kullanım kılavuzu geleneklerinin iyi bilinmesi gerektiğine dayandırmaktadır. Bu bağlamda, özellikle teknik metinlerde, metin edincinin konu ve dil edinciyle de bağlantılı olduğu söylenebilir.

Yukarıdaki paragrafta verilen bilgiler çerçevesinde, metin analizi ya da metin   z  mllemesi yaptığını belirten öğrencilerin, özellikle metin türü, işlevi ve gelenekleri gibi konulara yönelik yorum yapmaları beklenmiştir. Bununla birlikte, metnin özellikleri ve ilgili yanıtların niteliği çerçevesinde, konu ve dil edincinin de belirli ölçüde bu bağlamda incelenebileceği belirtilebilir. Soruya "evet" yanıtı verenler tarafından yapılacak yorumların veya verilecek "hayır" yanıtlarının, makine çevirisi kullanan ve kullanmayan gruplar açısından karşılaştırılmalı olarak değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

Öğrencilerin ilgili soruya verdikleri yanıtlar yukarıdaki tabloda belirtilmiştir. H kodu, uygulama sırasında makine çevirisi kullanmadan   eviri yapan   ğrencileri, M kodu ise makine çevirisi kullanarak   eviri yapan öğrencileri temsil etmektedir. Bununla birlikte, H kodlu öğrenciler arasında M kodlu 3 öğrenciye de yer verilmiştir. Bunun nedeni; söz konusu öğrencilerin, uygulamanın başında kodlar dağıtılırken M kodu almalarına rağmen, sehven makine çevirisi kullanmadan   eviri yapmalarıdır. Ayrıca bu 3 öğrenciden ikisi yanlışlıkla aynı kodu kullandıklarını söylemiştir. Bu yanlışlığın, uygulama sırasında yan yana oturmalarından kaynaklandığı g  r  lm  şt  r. Karşılıklığı önlemek için, kodların yanına isimlerinin baş harfleri yazılmıştır. Olması

gerekenden farklı kod kullanan toplam 3 öğrenci, uygulamanın çeviri kısmı bittiğinde, henüz soruların yanıtlanmasına başlanmadan önce araştırmacıyı ve gözetmeni yaptıkları bu yanlışlık konusunda bilgilendirmişlerdir. Yapılan inceleme sonucunda gerçekten makine çevirisi kullanmadıklarına kanaat getirildiği için uygulamaya devam etmelerinde sakınca görülmemiştir; ancak yanıtlanacak sorular nasıl çeviri yapıldığına göre farklılık gösterdiğinden, söz konusu öğrencilerin makine çevirisi kullanmayan grubun sorularını yanıtlamaları sağlanmıştır. Kodların rakamlarının korunup harflerinin karşılıklı olarak değiştirileceği ikinci uygulamada herhangi bir karışıklık olmaması için ise söz konusu öğrencilerin kodları korunmuştur. Bu nedenle, bu öğrenciler birinci uygulamada M kodu ile H grubunda, ikinci uygulamada ise H kodu ile M grubunda yer almıştır. H grubundaki toplam katılımcı sayısı 17, M grubundaki ise 13'tür.

Öğrencilerin metin analiziyle ilgili bu soruya verdikleri yanıtlar karşılaştırmalı olarak incelendiğinde, makine çevirisi kullanmayan grupta 3, kullanan grupta ise 4 öğrencinin analiz yapmadığı görülmektedir. Yalnızca “evet” veya “hayır” dışında yanıt verenlerin sayısının da makine çevirisi kullanmayan grupta daha yüksek olduğu görülmektedir. Olumlu yanıtların içeriği incelendiğinde ise, bu yanıtların genel olarak olumsuz yanıtlardan daha uzun ve ayrıntılı olduğu söylenebilir. Her iki grupta da diğerlerine nazaran daha uzun bazı yanıtların varlığı dikkat çekmektedir. Bu yanıtların, özellikle aynı kişilerin uygulamaların birinde insan çevirisi, diğerinde ise makine çevirisi yaptıklarında sergiledikleri tutumun karşılaştırılması açısından önemli olabileceği düşünülmektedir.

Olumlu yanıt veren öğrenciler arasından yalnızca makine çevirisi kullanan bir öğrenci metin türünden söz etmektedir: “Metnin bir kaç cümlesine bakıp türünü anlamaya çalıştım”. Bir öğrencinin yanıtı incelendiğinde ise doğrudan üslup kelimesini kullanmasa da “konuşma şekline” ifadesiyle üsluptan söz ettiği belirtilebilir: “Evet, takılabileceğim kelimelere ve metnin genel konusu ile konuşma şekline dikkat ettim.” Diğer öğrencilerin ise, metin analizi yaparken bilmedikleri kelimelere, bu kelimeleri nasıl çevireceklerine ve metnin konusunu anlamaya odaklandıkları görülmektedir. Baydan’ın yukarıda yer verilen kullanım kılavuzlarının

çevirisiyle ilgili görüşüne istinaden, terminoloji ve konu bilgisinin de metin edinci kapsamına dahil edilebileceği ifade edilebilir. Bununla birlikte, detaylı bilgi vermediklerinden dolayı, öğrencilerin bilmedikleri kelimeleri araştırırken, metnin alanı ve türü gibi unsurları göz önünde bulundurup bulundurmadıkları kesin değildir. Bir öğrencinin ise metni analiz etmediği için çevirisinin daha uzun sürdüğünü belirtmesi, metnin iyi anlaşılmasının çeviri sürecindeki öneminin farkında olduğunu göstermesi açısından önemlidir.

Yanıtlar genel olarak değerlendirildiğinde, olumlu yanıt veren öğrencilerin, metin türü ve geleneklerinden çok, bilinmeyen kelimeler ve metnin konusu gibi unsurlara odaklandıkları görülmektedir. Ayrıntılı bilgi vermediklerinden dolayı, söz konusu kelime ve konu bilgisi araştırmalarını, metin türü ve geleneklerine uygun çeviri yapabilmek amacıyla yapıp yapmadıkları net değildir. Bu nedenle, bu sorunun metin edincine ek olarak konu ve dil edinci bağlamında da değerlendirilebileceği söylenebilir. Her iki durumda da makine çevirisi kullanmayan grubun yanıtlarının diğer gruba göre daha kapsamlı olduğu ifade edilebilir.

Araştırmanın 2. Oturumunda 1. soruya (Çeviriye başlamadan önce metni okuyup analiz ettiniz mi? Yanıtınız evet ise, bunu yaparken nelere dikkat ettiniz?) verilen yanıtlar aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

HT	Yanıtlar	MT	Yanıtlar
H1	Hayır	M1	Hayır
H2	Evet, kavramların tekrarlarına ve kullanıldıkları yerlere dikkat ettim	M2	metnin sitesine girdim ve kısaca okuyup bilgi sahibi oldum. bir bütün olarak konuyu anlamaya çalıştım.
H3	hayır	M3	Sadece birkaç cümle okuyarak konunun ne olduğunu anlamaya çalıştım.
H4		M4	Evet, çeviriye başlamadan önce metni okuyup analiz

			ettim. Bunu yaparken metnin ne hakkında olduğunu iyice anlamaya, ve metinde geçen bazı ifadelerin ne anlama gelebileceklerini tahmin etmeye çalıştım.
H5	Evet, tekrar eden kelimelere ve anlamını tam bilmediklerime dikkat ettim.	M5	Evet ettim, metnin genel konusuna, diline ve tonuna uygun bir şekilde çeviri yapabilmek için metni çeviriye başlamadan önce okuyarak aklımda bir taslak çıkardım.
H6	Evet. Metinde anlamadığım kavramları ve bilmediğim kelimeleri araştırdım.	M6	Evet öncelikle konuyu belirleyip ona göre bir çevirdim bu sayede tureng'ten bilmediğim bir kelime arattığımda hangisini seçmem gerektiğini kolayca anladım.
H7	Metni okuyup analiz ettim, bilmediğim kelimelere dikkat ettim.	M7	Evet ettim. Bilmediğim kelimeleri buldum ve cümle akışına dikkat ettim.
H8	Hayır	M8	Evet, ne tarz bir çeviri yapmam gerektiğini öğrenmek için öncesinde metni okudum
H9		M9	Evet, metnin konusuna ve bütünlüğüne dikkat ettim.
H10		M10	
		M11	
		M12	
H13		M13	Evet. Dilinin formal olup olmadığına dikkat ettim

			böylelikle hitap şekli belirledim.
H14		M14	Evet. Öncelikle metne üstten anlam baskımından bir göz gezdirme yaptım. Çeviri yaparken kelimelerin hangi anlamına göre çevireceğimi bulmuş oldum.
H15		M15	hayır. parça parça ilerledim
M4		H4	Evet. Metnin neyle ilgili olduğunu anlamaya çalıştım
M13 (S)		H13 (S)	hayır etmedim
M13 (A)		H16 (A)	Evet, metni genel hatlarıyla inceledim.

Tablo 3.2: 2. Oturumdaki 1. Sorunun Yanıtları

Çalışmanın ikinci uygulamasında, gruplar yer değiştirmiştir. Bir başka deyişle; birinci uygulamada makine çevirisi kullanmayanlar, ikinci uygulamada kullanmış; ilk uygulamada kullananlar ise bu uygulamada kullanmamıştır. Böylelikle, çalışmaya katılan bütün öğrencilerin bir kez makine çevirisi kullanarak, bir kez de kullanmaksızın çeviri yapmaları amaçlanmıştır. Bununla birlikte, katılım beklendiği gibi olmamıştır. İlk uygulamayı tamamlayıp soruları yanıtlayan katılımcı sayısı 30 olurken, ikinci uygulamada bu sayı 22'ye düşmüştür. İlk uygulamadaki sayının korunabilmesi için, ikinci uygulama sınav yapılacak haftaya denk getirilmiştir. Dersin ilk saatinde sınav tamamlanmış ve uygulamanın birinci oturumuna katılan öğrencilerin ikinci oturum için kalmaları rica edilmiştir. Kalan 22 öğrenci arasından yalnızca 7 tanesi ilk uygulamada makine çevirisi kullanıp bu uygulamada kullanmayan gruptadır. Geri kalan 15 kişi ise ilk uygulamada kullanmayıp bu uygulamada makine çevirisi kullanan gruptur.

Sorulara verilen yanıtlar karşılaştırıldığında, makine çevirisi kullanmayan grupta metin analizi yapmadığını belirtenlerin oranının diğer gruptan daha yüksek

olduğu görülmektedir. Ayrıca verdikleri yanıtlar da diğer gruptakilerin yanıtlarından daha kısadır.

Bu uygulamadaki olumlu yanıtların içeriği incelendiğinde de birinci uygulamada olduğu gibi dil ve konu odaklı yorumların daha fazla olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, metinsel özelliklere yönelik yorum yapanların sayısı ilk uygulamada bir iken bu uygulamada üçtür:

M5: “Evet ettim, metnin genel konusuna, diline ve tonuna uygun bir şekilde çeviri yapabilmek için metni çeviriye başlamadan önce okuyarak aklımda bir taslak çıkardım.”

M8: “Evet, ne tarz bir çeviri yapmam gerektiğini öğrenmek için öncesinde metni okudum”

M13:” Evet. Dilinin formal olup olmadığına dikkat ettim böylelikle hitap şekli belirledim.”.

Birinci uygulamada sorulara daha ayrıntılı yorum yapan grup olan makine çevirisi kullanmayan grubun, bu uygulamada makine çevirisi kullanan grup olarak diğer gruptan hem sayıca üstün olmasının hem de yine daha ayrıntılı yanıtlar vermesinin dikkat çekici olduğu söylenebilir. İlk uygulamada makine çevirisi kullananların cevaplarının daha kısa olmasının, makine çevirisine duyulan güven nedeniyle çeviri sürecinde yeterince bireysel çaba harcanmamasından kaynaklanabileceği düşünülebilir. Ancak bu uygulamada da aynı grubun makine çevirisi kullanmamasına rağmen kısa yanıtlar vermesinin ve sayıca az olmalarına rağmen, metni analiz etmeyenlerin diğer gruptakilerden fazla olmasının, üniversitede aynı eğitimi almalarına rağmen, öğrencilerin bireysel niteliklerinin ve bilgi düzeylerinin farklı olabileceğinin ve bunun çeviri edinçlerine yansıyabileceğinin bir göstergesi olduğu düşünülebilir.

Araştırmanın 1. oturumunda makine çevirisi kullanmayanların (H) 1. soruya verdikleri yanıtlar, aynı soruya makine çevirisi kullandıkları (M) 2. oturumda verdikleri yanıtlar ile karşılaştırmalı olarak aşağıdaki tabloda belirtilmiştir:

HT	Yanıtlar	MT	Yanıtlar
H1	Evet. Bilmediğim kelimeleri ve cümle yapılarını inceledim	M1	Hayır
H2	evet, metni okudum ve metnin alındığı sayfaya kısaca göz atıp konu hakkında bilgi edinmeye çalıştım.	M2	metnin sitesine girdim ve kısaca okuyup bilgi sahibi oldum. bir bütün olarak konuyu anlamaya çalıştım.
H3	Evet, konuyu analiz edip bilmediğim kelimeleri analiz etmeye odaklandım.	M3	Sadece birkaç cümle okuyarak konunun ne olduğunu anlamaya çalıştım.
H4	Evet, çeviriye başlamadan önce metni okuyup analiz ettim. Bunu yaparken bilmediğim sözcükler için bağlamdan yola çıkarak nasıl bir Türkçe karşılık kullanabileceğimi tahmin ettim. Ayrıca, bazı alışık olmadığım kalıpların ne olduğunu anlayabilmek için metin içerisinden ipuçları edinmeye çalıştım.	M4	Evet, çeviriye başlamadan önce metni okuyup analiz ettim. Bunu yaparken metnin ne hakkında olduğunu iyice anlamaya, ve metinde geçen bazı ifadelerin ne anlama gelebileceklerini tahmin etmeye çalıştım.
H5	Evet, metnin genel konusuna ve üstünde durduğu faktörleri araştırdıktan sonra çeviriye başladım.	M5	Evet ettim, metnin genel konusuna, diline ve tonuna uygun bir şekilde çeviri yapabilmek için metni çeviriye başlamadan önce okuyarak aklımda bir taslak çıkardım.

H6	evet ilk parçayı çevirmeden önce konusu hakkında bilgi edinmek amaçlı okudum.	M6	Evet öncelikle konuyu belirleyip ona göre bir çevirdim bu sayede tureng'ten bilmediğim bir kelime arattığımda hangisini seçmem gerektiğini kolayca anladım.
H7	Evet, bilmediğim kelimeleri tespit ettim.	M7	Evet ettim. Bilmediğim kelimeleri buldum ve cümle akışına dikkat ettim.
H8	Evet, metnin ne hakkında olduğunu anlamak için ilk önce okudum ve metinde sık geçen ve anlamını bilmediğim kelimeleri sözlükten araştırdım.	M8	Evet, ne tarz bir çeviri yapmam gerektiğini öğrenmek için öncesinde metni okudum
H9	Evet, çevirinin konusuna dikkat ettim.	M9	Evet, metnin konusuna ve bütünlüğüne dikkat ettim.
H10	evet, tamamen anladığımdan emin olmak istedim	M10	
		M11	
		M12	
H13	İçeriğine ve konu alanına dikkat ettim	M13	Evet. Dilinin formal olup olmadığına dikkat ettim böylelikle hitap şekli belirledim.
H14	Hayır. Etmediğim için daha uzun sürdü.	M14	Evet. Öncelikle metne üstten anlam baskımından bir göz gezdirme yaptım. Çeviri yaparken kelimelerin hangi anlamına göre çevireceğimi bulmuş oldum.

H15	hayır	M15	hayır. parça parça ilerledim
H16	hayır		
M4	evet. metnin neyle ilgili olduğunu anlamaya çalıştım.	H4	Evet. Metnin neyle ilgili olduğunu anlamaya çalıştım
M13 (S)	cümle cümle okudum	H13 (S)	hayır etmedim
M13 (A)	Evet, analiz ettim. Metnin ana hatlarıyla neden bahsettiğini anlamaya çalıştım.	H16 (A)	Evet, metni genel hatlarıyla inceledim.

Tablo 3.3: 1. oturumda MÇ kullanmayanların 1. soruya yanıtlarının MÇ kullandıkları 2. oturumda aynı soruya verdikleri yanıtlarla karşılaştırılması

Araştırmanın 1. oturumunda makine çevirisi kullananların (M) 1. soruya verdikleri yanıtlar, aynı soruya makine çevirisi kullanmadıkları (H) 2. oturumda verdikleri yanıtlar ile karşılaştırmalı olarak aşağıdaki tabloda belirtilmiştir:

MT	Yanıtlar	HT	Yanıtlar
M1	Analiz etmedim.	H1	Hayır
M2	Evet, metnin ne hakkında olduğuna ve aynı yerde geçen kelimelere dikkat ettim.	H2	Evet, kavramların tekrarlarına ve kullanıldıkları yerlere dikkat ettim
M3	Metnin bir kaç cümlesine bakıp türünü anlamaya çalıştım	H3	hayır
		H4	
M5	Evet, takılabileceğim kelimelere ve metnin genel konusu ile konuşma şekline dikkat ettim.	H5	Evet, tekrar eden kelimelere ve anlamını tam bilmediklerime dikkat ettim.

M6	Çeviriye başlamadan önce metni okudum. Çevirisi hakkında emin olmadığım kelimeleri ve kavramları araştırdıktan sonra çeviriye başladım.	H6	Evet. Metinde anlamadığım kavramları ve bilmediğim kelimeleri araştırdım.
M7	Metni okudum, bilmediğim kelimelerin olup olmadığına dikkat ettim. Okurken anlamadığım cümleler olacak mı diye kontrol ettim.	H7	Metni okuyup analiz ettim, bilmediğim kelimelere dikkat ettim.
M8	Evet	H8	Hayır
M9	Hayır	H9	
M10	evet bilmediğim tanıdık gelmeyen kelimelere dikkat ettim	H10	
M11	Hayır		
M12	bilmediğim kelimeleri analiz edip anlamını bulmaya çalıştım, metnin genel konusunu analiz ettim.		
		H13	
M14	çeviriye başlamadan önce metni okudum ve analiz ettim	H14	
M15	Hayır	H15	
		M4	
		M13 (S)	
		M13 (A)	

Tablo 3.4: 1. oturumda MÇ kullananların 1. soruya yanıtlarının MÇ kullanmadıkları 2. oturumda aynı soruya verdikleri yanıtlarla karşılaştırılması

İkinci uygulamada yer değiştiren grupların yanıtları karşılaştırılmal olarak incelenmiştir. Bir başka deyişle; birinci uygulamada makine çevirisi kullanmayanların verdikleri yanıtlar, MÇ kullandıkları ikinci uygulamada verdikleri yanıtlarla; birinci uygulamada MÇ kullananların verdikleri yanıtlar ise MÇ kullanmadıkları ikinci uygulamada verdikleri yanıtlar ile karşılaştırılmıştır. Bunun sonucunda, birinci uygulamada ayrıntılı yanıtlar veren makine çevirisi kullanmayan grubun, makine çevirisi kullandıkları ikinci uygulamada da ayrıntılı yanıtlar verdiği görölmüştür. Birinci uygulamada diğer gruba göre daha kısa yanıtlar veren makine çevirisi kullanan grubun, bu uygulamada hem sayıca azaldığı hem de ilk uygulamadan daha kısa yanıtlar verdiği gözlenmiştir. Bu durum, sınırlı sayıda katılımcıyla gerçekleştirilen bu çalışmada, yöntem ve kullanılan araçlar değişse dahi, aynı kişilerin metin edinci açısından benzer yaklaşımlar sergilediği şeklinde yorumlanabilir. Bu nedenle, bu araştırma bağlamında, makine çevirisinin öğrencilerin metin edinci kazanması üzerinde etkili olduğunu söylemek güçtür.

3.8.2. İkinci Sorunun Analizi

1. Oturumdaki 2. sorunun (Doğrudan çeviriye mi başladınız, yoksa nasıl bir çeviri yapmanız gerektiği üzerine düşünüp belirli kararlar almayı ya da yöntemler belirlemeyi mi tercih ettiniz? Karar almayı ya da yöntem belirlemeyi tercih ettiyseniz, ilgili kararları veya yöntemleri belirtiniz.) yanıtları aşağıdaki tabloda verilmiştir:

HT	Yanıtlar	MT	Yanıtlar
H1	Doğrudan çeviriye başladım	M1	Zaman kısıtlı olduğu için doğrudan çeviriye başladım.
H2	doğrudan çeviriye başladım.	M2	Önce metni analiz edip ne hakkında olduğunu anlamaya çalıştım. Sonrasında kelimelerin anlamlarını çıkarıp metnin farklı yerlerinde nasıl kullanabileceğimi düşündüm.

H3	Okuduktan hemen sonra çeviriye başladım.	M3	Metnin türünü saptayıp formal mı informal mı çeviri yapmam gerektiğine karar verdim
H4	Çeviriye başlamadan önce, nasıl bir çeviri yapmam gerektiği üzerine düşündüm. Tam olarak spesifik bir çeviri stratejisi kullanma kararı almadım, lakin kaynak metine bağlı kalmamın daha iyi olacağına karar verdiğim için bazı kısımlara direkt çeviri uyguladım.		
H5	Yanıt yok	M5	doğrudan çeviriye başladım.
H6	konuyu anlamak amaçlı okudum bu sayede bilmediğim kelimelerde tahmin yürütmek kolay oldu.	M6	Nasıl bir çeviri yapmam gerektiği üzerine biraz düşündüm. Metne uygun ve içeriğiyle örtüşen kelimeler kullanırken seçtiğim kelimelerin herkes tarafından anlaşılır olmasına dikkat etmeye karar verdim. Buna uygun şekilde ilerleyerek, araştırmalarımı buna uygun yaptım.
H7	Doğrudan çeviriye başladım.	M7	Doğrudan çeviriye başlamayı tercih ettim.
H8	Nasıl bir çeviri yapmam gerektiği üzerine düşünüp, çevirinin üslubunun nasıl olması gerektiğine karar kıldım, hedef kitleye uygun bir şekilde çevirdim.	M8	evet doğrudan çeviriye başladım

H9	Çeviriye başlamadan önce nasıl bir dil kullanmam gerektiğini düşündüm.	M9	Doğrudan çeviriye başladım.
H10	daha çok okuyucuya yönelik çevirmeye çalıştım	M10	metnin türüne, yazım şekline ve üslubuna dikkat ettim
		M11	Çeviri yardımı kullandığım noktalar oldu.
		M12	analizimin ardından doğrudan çeviriye başladım.
H13	Yanıt yok		
H14	Doğrudan çeviriye başladım.	M14	çeviriye başlamadan önce metni okudum, analiz ettim ve daha sonra nasıl bir yöntem kullanacağımı belirledim
H15	direk çeviriye başladım ama tabi doğru kalıbı bulabilmek için iyice düşündüm	M15	doğrudan çeviriye başladım
H16	doğrudan		
M4	evet, doğrudan çeviriye başladım. Herhangi bir yöntem üzerinde düşünmedim.		
M13 (S)	cümlesine göre karar verdim bazı cümleler daha komplike oldu		
M13 (A)	Doğrudan çeviriye başlamadım, önce metni tümüyle okudum ve bilmediğim kelimeleri araştırdım, anlamlarını bulmaya çalıştım.		

Tablo 3.5: 1. Oturumdaki 2. Sorunun Yanıtları

Araştırmanın 2. sorusu ile stratejik edincin değerlendirilebileceği düşünülmüştür. Bu çalışmanın teorik bölümünde yer verilen PACTE'nin Çeviri Edinci Modelinde (2003) stratejik edincin; çeviri sürecinde karşılaşılan sorunların çözümüne dayalı olduğu ve çeviri sürecinin etkinliğinin sağlanması için tüm diğer edinçlerle ilişki kurduğu ifade edilmektedir. Angelelli'ye (2009) göre ise stratejik edinç; çeviri sürecinde karşılaşılabilecek sorunların tespit edilmesi ve bunların çözümünde ne gibi yöntemler kullanılacağı ile ilgilidir. Bu soruyla, öğrencilerin çeviri sürecinde stratejik bir yaklaşım sergileyip sergilemedikleri anlaşılmaya çalışılmıştır. Çeviriye başlamadan önce metni okuduklarında, dilsel ve kültürel farklılıklardan kaynaklanabilecek bazı sorunları önceden görüp bunların aşılması için yapılması gerekenler üzerine yorum yapabilecekleri ihtimali değerlendirilmiştir. Böylelikle, açık uçlu olan bu soruya verilecek yanıtlar üzerinden, katılımcıların birden fazla çeviri alt edinci hakkında değerlendirme yapılabilmesi öngörülmüştür.

Doğrudan çeviriye başlayıp başlamadıklarını net olarak belirtmeksizin farklı ifadelerle yanıt veren katılımcılar olduğundan dolayı, bu konuda gruplar arasında nicel bir karşılaştırma yapılamamaktadır. Bununla birlikte verilen yanıtların içeriklerinin değerlendirilmesi mümkündür. Doğrudan çeviriye başlamayanların her iki grupta da benzer yanıtlar verdikleri gözlenmiştir. Çeviriye başlamadan önce, hedef kitleyle bağlantılı olarak metnin üslubu, konu ve terminoloji gibi unsurlar üzerine düşündüklerini belirtmişlerdir. Bu çerçevede, PACTE'nin yaklaşımına paralel olarak, diğer edinçlerle ilişkili bir stratejik edinç sergiledikleri söylenebilir.

Makine çevirisi kullanan grubun bu soruya verdikleri yanıtlar aynı zamanda makine çevirisi kullanımına ilişkin edinçler açısından da değerlendirilebilir. Cid-Leal vd.'nin (2019) makine çevirisi sonrası düzeltme edincinin eğitime dahil edilmesine yönelik olarak sundukları genel edinç çerçevesi beş alt edinçten oluşmaktadır. Bunlardan biri de makine çevirisine başlanmadan önce kaynak metin üzerinde düzeltme yapılmasının gerekip gerekmediğinin belirlenebilmesi ve bunun için gereken araç ve yöntemlerin bilinmesi şeklinde tanımladıkları makine çevirisi öncesi düzeltme edincidir. Ayrıca söz konusu edinçle ilgili görüşüne çalışmanın teorik bölümünde yer verilen Yıldırım Yaşar (2023), makine çevirisi öncesi düzeltme sırasında, yazım ve dil

bilgisi hataları gibi çeşitli hataların düzeltilebileceğini ve metin üzerinde makine çevirisini kolaylaştırabilecek çeşitli değişikliklerin yapılabileceğini belirtmektedir.

Makine çevirisi kullanan grupta, doğrudan çeviriye başlamadığını belirten öğrencilerin diğer gruptakilerle benzer yanıtlar vermesi ve hiçbir öğrencinin makine çevirisi işlemine veya sürecine ilişkin yorum yapmaması, böyle bir edinçlerinin olmadığı şeklinde yorumlanabilir. Ayrıca yine aynı gruptaki M11 kodlu öğrencinin; “Çeviri yardımı kullandığım noktalar oldu.” Yanıtının da şaşırtıcı olduğu söylenebilir. Makine çevirisi kullanması gereken grupta olduğu için, “çeviri yardımı” ile makine çevirisinden söz ettiği düşünülebilir. Bununla birlikte, makine çevirisi kullanımını, alınan kararlar veya belirlenen stratejiler ile özdeşleştirmesi, hem genel çeviri edinci hem makine çevirisi edinci açısından yetersiz olduğunun bir göstergesi sayılabilir.

Araştırmanın 2. Oturumunda 2. soruya (Doğrudan çeviriye mi başladınız, yoksa nasıl bir çeviri yapmanız gerektiği üzerine düşünüp belirli kararlar almayı ya da yöntemler belirlemeyi mi tercih ettiniz? Karar almayı ya da yöntem belirlemeyi tercih ettiyseniz, ilgili kararları veya yöntemleri belirtiniz.) verilen yanıtlar aşağıdaki tabloda belirtilmiştir:

HT	Yanıtlar	MT	Yanıtlar
H1	Doğrudan çeviriye başladım.	M1	doğrudan çeviriye başladım
H2	Okuduktan sonra doğrudan çeviriye başladım	M2	konuşma dili mi yoksa daha resmi bir kullanım mı belirleyecim hakkında düşündükten sonra çeviriye başladım. orijinal metne uygun bir dil kullandığımı düşünüyorum.
H3	İlk bir kaç cümleyi okuyup çevirinin tarzına	M3	Konuyu anladıktan sonra hemen çeviriye başladım.

	karar verdim ve sonra çevirmeye başladım		
H4		M4	Önce çevirimi okudum ve erek metnin kültüründe yaygın olan ifadeleri kullanmaya karar verdim. Örneğin "Time is money." deyimini "Zaman paradır." şeklinde çevirmek yerine, erek kültürde yaygın olan "Vakit nakittir." şeklinde çevirdim. Çevirimi, orijinal metindeki bağlamı en iyi şekilde vermeye çalışarak gerçekleştirdim.
H5	doğrudan çeviriye başladım .	M5	Üzerinde çok düşünmesem de doğrudan çeviriye başlamadan önce çevirinin hakkında genel bir analiz yaparak başladım.
H6	Doğrudan çeviriye başladım. Sadece aynı kelimelerin çevrisinin aynı olmasına dikkat ettim.	M6	çeviri 3 parçadan oluşuyordu başta birinci partı okudum daha sonrasında o partın çevirisini yaptım bu sırayla diğer iki çeviriye de tamamladım.
H7	Doğrudan çeviriye başladım, herhangi bir yöntem belirlemedim.	M7	Doğrudan çeviriye başladım.
H8	doğrudan başladım	M8	Karar almayı ve yöntem belirlemeyi tercih ettim, hedef kitleye uygun bir üslupla çeviri yaptım
H9		M9	Öncelikle metne göz gezdirip aklımda sınıflandırdım.
H10		M10	

		M11	
		M12	
H13		M13	Doğrudan çeviriye başladım.
H14		M14	Göz gezdirdikten sonra direkt çeviriye başladım.
H15		M15	direk çeviriye başladım diyebilirim.
M4		H4	Metni tamamen okuduktan sonra çeviriye yapmaya başladım.
M13 (S)		H13 (S)	doğrudan başladım
M13 (A)		H16 (A)	Uzun cümleleri ikiye bölmeyi deneyerek işimi kolaylaştırdım.

Tablo 3.6: 2. Oturumdaki 2. Sorunun Yanıtları

Uygulamanın ikinci oturumunda, makine çevirisi kullanmayan katılımcıların tamamına yakını doğrudan çeviriye başladığını belirtmiştir. Makine çevirisi grubunda ise, doğrudan çeviriye başlayanların sayısı diğerlerinden daha azdır. Doğrudan çeviriye başlamayanların yanıtları incelendiğinde, birinci oturumda olduğu gibi hedef kitle, metnin üslubu ve konusu gibi unsurlara değindikleri görülmektedir. Ayrıca bir öğrencinin yanıtının, kültür edinci bağlamında değerlendirilebileceği ifade edilebilir: “Önce çevirimi okudum ve erek metnin kültüründe yaygın olan ifadeleri kullanmaya karar verdim. Örneğin "Time is money." deyimini "Zaman paradır." şeklinde çevirmek yerine, erek kültürde yaygın olan "Vakit nakittir." şeklinde çevirdim. Çevirimi, orijinal metindeki bağlamı en iyi şekilde vermeye çalışarak gerçekleştirdim.” Bu yanıtta öğrenci makinenin söz konusu ifadeyi nasıl çevirdiğini belirtmediği için net bir yorum yapılamayabilir; ancak bu bölümü makine “zaman paradır” şeklinde çevirmiş ve öğrenci bunu “vakit nakittir” şeklinde erek kültüre uygun hale getirmiş ise bu durumda

iki edinciden söz edilebilir. Birincisi, Pekçoşkun Güner'in (2022), makine tarafından yapılan çevirinin son kullanıma uygun hale getirilmesi için insan çevirmen tarafından üzerinde gerekli görülen düzeltmelerin yapılması şeklinde tanımladığı makine çevirisi sonrası düzeltme edincidir. İkinci olarak da EN15038 sayılı Avrupa Standardında yer verilen kültür edinci tanımına uygun olarak, iki farklı kültürün bilgisini kullanarak diller arasında başarılı bir aktarım yaptığı için öğrencinin kültür edincinin olduğu söylenebilir.

Yukarıda belirtilen analiz çerçevesinde, öğrencilerin temel çeviri edinci ile makine çevirisi edinci arasında bir ilişkinin olduğu söylenebilir. Çünkü verilen yanıtlardan ve özellikle de örnekten, sorunları tespit edebilen öğrencilerin dil ve/veya kültür bilgilerinden yararlandıkları görülmektedir

Araştırmanın 1. oturumunda makine çevirisi kullanmayanların (H) 2. soruya verdikleri yanıtlar, aynı soruya makine çevirisi kullandıkları (M) 2. oturumda verdikleri yanıtlar ile karşılaştırmalı olarak aşağıdaki tabloda belirtilmiştir:

HT	Yanıtlar	MT	Yanıtlar
H1	Doğrudan çeviriye başladım	M1	doğrudan çeviriye başladım
H2	doğrudan çeviriye başladım.	M2	konuşma dili mi yoksa daha resmi bir kullanım mı belirleyecim hakkında düşündükten sonra çeviriye başladım. orijinal metne uygun bir dil kullandığımı düşünüyorum.
H3	Okuduktan hemen sonra çeviriye başladım.	M3	Konuyu anladıktan sonra hemen çeviriye başladım.
H4	Çeviriye başlamadan önce, nasıl bir çeviri yapmam gerektiği üzerine	M4	Önce çevirimi okudum ve erek metnin kültüründe yaygın olan ifadeleri kullanmaya karar

	düşündüm. Tam olarak spesifik bir çeviri stratejisi kullanma kararı almadım, lakin kaynak metine bağlı kalmamın daha iyi olacağına karar verdiğim için bazı kısımlara direkt çeviri uyguladım.		verdim. Örneğin "Time is money." deyimini "Zaman paradır." şeklinde çevirmek yerine, erek kültürde yaygın olan "Vakit nakittir." şeklinde çevirdim. Çevirimi, orijinal metindeki bağlamı en iyi şekilde vermeye çalışarak gerçekleştirdim.
H5	Yanıt yok	M5	Üzerinde çok düşünmesem de doğrudan çeviriye başlamadan önce çevirinin hakkında genel bir analiz yaparak başladım.
H6	konuyu anlamak amaçlı okudum bu sayede bilmediğim kelimelerde tahmin yürütmek kolay oldu.	M6	çeviri 3 parçadan oluşuyordu başta birinci partı okudum daha sonrasında o partın çevirisini yaptım bu sırayla diğer iki çeviriyi de tamamladım.
H7	Doğrudan çeviriye başladım.	M7	Doğrudan çeviriye başladım.
H8	Nasıl bir çeviri yapmam gerektiği üzerine düşünüp, çevirinin üslubunun nasıl olması gerektiğine karar kıldım, hedef kitleye uygun bir şekilde çevirdim.	M8	Karar almayı ve yöntem belirlemeyi tercih ettim, hedef kitleye uygun bir üslupla çeviri yaptım
H9	Çeviriye başlamadan önce nasıl bir dil kullanmam gerektiğini düşündüm.	M9	Öncelikle metne göz gezdirip aklımda sınıflandırdım.
H10	daha çok okuyucuya yönelik çevirmeye çalıştım	M10	
		M11	

		M12	
H13	Yanıt yok	M13	Doğrudan çeviriye başladım.
H14	Doğrudan çeviriye başladım.	M14	Göz gezdirdikten sonra direkt çeviriye başladım.
H15	direk çeviriye başladım ama tabi doğru kalıbı bulabilmek için iyice düşündüm	M15	direk çeviriye başladım diyebilirim.
H16	doğrudan		
M4	evet, doğrudan çeviriye başladım. Herhangi bir yöntem üzerinde düşünmedim.	H4	Metni tamamen okuduktan sonra çeviriye yapmaya başladım.
M13 (S)	cümlesine göre karar verdim bazı cümleler daha komplike oldu	H13 (S)	doğrudan başladım
M13 (A)	Doğrudan çeviriye başlamadım, önce metni tümüyle okudum ve bilmediğim kelimeleri araştırdım, anlamlarını bulmaya çalıştım.	H16 (A)	Uzun cümleleri ikiye bölmeyi deneyerek işimi kolaylaştırdım.

Tablo 3.7: 1. oturumda MÇ kullanmayanların 2. soruya yanıtlarının MÇ kullandıkları 2. oturumda aynı soruya verdikleri yanıtlarla karşılaştırılması

Araştırmanın 1. oturumunda makine çevirisi kullananların (M) 2. soruya verdikleri yanıtlar, aynı soruya makine çevirisi kullanmadıkları (H) 2. oturumda verdikleri yanıtlar ile karşılaştırmalı olarak aşağıdaki tabloda belirtilmiştir:

MT	Yanıtlar	HT	Yanıtlar
M1	Zaman kısıtlı olduğu için doğrudan çeviriye başladım.	H1	Doğrudan çeviriye başladım.
M2	Önce metni analiz edip ne hakkında olduğunu anlamaya çalıştım. Sonrasında kelimelerin anlamlarını çıkarıp metnin farklı yerlerinde nasıl kullanabileceğimi düşündüm.	H2	Okuduktan sonra doğrudan çeviriye başladım
M3	Metnin türünü saptayıp formal mı informal mı çeviri yapmam gerektiğine karar verdim	H3	İlk bir kaç cümleyi okuyup çevirinin tarzına karar verdim ve sonra çevirmeye başladım
		H4	
M5	doğrudan çeviriye başladım.	H5	doğrudan çeviriye başladım .
M6	Nasıl bir çeviri yapmam gerektiği üzerine biraz düşündüm. Metne uygun ve içeriğiyle örtüşen kelimeler kullanırken seçtiğim kelimelerin herkes tarafından anlaşılır olmasına dikkat etmeye karar verdim. Buna uygun şekilde ilerleyerek, araştırmalarımı buna uygun yaptım.	H6	Doğrudan çeviriye başladım. Sadece aynı kelimelerin çevirisinin aynı olmasına dikkat ettim.
M7	Doğrudan çeviriye başlamayı tercih ettim.	H7	Doğrudan çeviriye başladım, herhangi bir yöntem belirlemedim.

M8	evet doğrudan çeviriye başladım	H8	doğrudan başladım
M9	Doğrudan çeviriye başladım.	H9	
M10	metnin türüne, yazım şekline ve üslubuna dikkat ettim	H10	
M11	Çeviri yardımı kullandığım noktalar oldu.		
M12	analizimin ardından doğrudan çeviriye başladım.		
		H13	
M14	çeviriye başlamadan önce metni okudum, analiz ettim ve daha sonra nasıl bir yöntem kullanacağımı belirledim	H14	
M15	doğrudan çeviriye başladım	H15	
		M4	
		M13 (S)	
		M13 (A)	

Tablo 3.8: 1. oturumda MÇ kullananların 2. soruya yanıtlarının MÇ kullanmadıkları 2. oturumda aynı soruya verdikleri yanıtlarla karşılaştırılması

Birinci oturumda makine çevirisi kullanmayanların ikinci soruya verdikleri yanıtlar, ikinci oturumda makine çevirisi kullandıklarında aynı soruya verdikleri yanıtlarla karşılaştırılmıştır. Bu karşılaştırma sonucunda, 1. oturumda doğrudan çeviriye başlayanların 2. oturumda doğrudan başlamadığı veya tam tersi durumun da söz konusu olabildiği görülmüştür. Bazı öğrenciler ise her iki oturumda da aynı yaklaşımı sergilemiştir. Bu nedenle, makine çevirisinin, bu soruyla değerlendirilmesi

planlanan stratejik edinç üzerinde doğrudan etkili olduğunun söylenmesi güçtür. Bununla birlikte, bazı yanıtlar üzerinden münferit değerlendirmelerde bulunulabilir. Örneğin; birinci oturumda H4, ikinci oturumda ise M4 kodu kullanan aynı öğrencinin, ilk oturumda spesifik bir çeviri stratejisi belirlememekle birlikte kaynak metne bağlı kalmayı tercih etmesi, ikinci oturumda ise kültürel bir uyarlama yaparak “time is Money” ifadesini “vakit nakittir” şeklinde çevirmesi dikkat çekicidir. Bu durumun, söz konusu öğrencinin, her iki durumda da belirli edinçleri sergileyebildiğini gösterdiği ifade edilebilir. Bir diğer örnek ise, 1. oturuma M13(A) koduyla katılıp makine çevirisi kullanmayan, 2. oturuma ise H16(A) koduyla katılıp makine çevirisi kullanan aynı öğrencinin, makine çevirisi kullanmadığı oturumda çeviriye başlamadan önce anlamını bilmediği kelimeleri araştırdığını, ikinci oturumda ise işini kolaylaştırmak için uzun cümleleri ikiye bölmeyi tercih ettiğini belirtmesi olabilir. Bu durum, söz konusu öğrencinin, iki farklı metnin çevirisinde sürecin gerektirdiği şekilde karar aldığı şeklinde yorumlanabilir. Bununla birlikte, 2. oturumda uzun cümleleri ikiye bölme kararını kendi çevirisi üzerinden mi yoksa makine çevirisi üzerinden mi aldığı net değildir. Bu durumun net bir şekilde bilinmesi, makine çevirisi edinciyle ilgili yorum yapılmasını sağlayabilirdi; ancak bu durumda bu edinçle ilgili yorum yapılmasının sağlıklı olmayacağı düşünülmektedir.

Birinci oturumda makine çevirisi kullananların verdikleri yanıtlar ile aynı kişilerin ikinci oturumda makine çevirisi kullanmadıklarında verdikleri yanıtlar karşılaştırılmıştır. Her ne kadar ikinci oturumdaki makine çevirisi kullanmayan katılımcı sayısı oldukça az olsa da katılımcıların verdikleri yanıtlar çerçevesinde yorumlanmaya değer bazı benzerlikler ve farklılıklar bulunduğu görülmektedir. İkinci oturumda makine çevirisi kullanmayıp doğrudan çeviriye başlayanların çoğunun, makine çevirisi kullandıkları ilk oturumda da doğrudan çeviriye başladıkları görülmektedir. M2 ve M6 kodlarıyla katıldıkları ilk oturumda makine çevirisi kullanan öğrencilerin verdikleri yanıtlarda doğrudan çeviriye başlamadıklarını belirtip, metnin hedef kitlesi, konusu ve kelimelerin kullanımı gibi hususlara odaklanmasının, makine çevirisi kullanmadıkları ikinci oturumda ise doğrudan çeviriye başlamalarının beklenmedik bir sonuç olduğu söylenebilir. Çünkü bu bağlamda, araştırmanın teorik bölümünde yer verilen Pekcoşkun Güner’in görüşüne paralel bir beklenti söz konusu

olmuştur. Pekçoşkun Güner (2022), makine çevirisi eğitimi almayan öğrencilerin, makine çevirisinin yaptığı çeviriye sorgulamaksızın doğrudan kabul etmeleri riskinin söz konusu olduğunu dile getirmektedir. Uygulamaya katılan öğrenciler makine çevirisi eğitimi almadığından dolayı, çeviri süreci üzerine düşünmeksizin doğrudan makine çevirisi yapıp sonucu kabul edecekleri düşünülmüştür. Oysa, makine çevirisi kullanmadıkları oturumda doğrudan çeviriye başlayan söz konusu öğrencilerin, makine çevirisi kullandıkları oturumda süreç üzerine düşündükleri görülmektedir. Burada beklenenin aksine bir sonuç çıkmasının, makine çevirisi dışındaki çeşitli faktörlerle ilişkilendirilebileceği söylenebilir.

Bu soru kapsamında, çeviride karşılaşılabilecek sorunların saptanmasına dayandığı için stratejik edinç değerlendirilmeye çalışılmıştır. Katılımcılardan, metni önceden okuyup karşılaşılabilecekleri sorunları tespit etmeleri beklenmiştir. Oysa derslerdeki gözlemler çerçevesinde, öğrencilerin genellikle metni yeterince okuyup üzerinde düşünmeden çeviriye başladıkları görülmektedir. Az da olsa metni okuyan ve karşılaşılabilecek sorunlar üzerine düşünenler olmakla birlikte, bu soruya verilen yanıtların genel olarak bu gözlemi doğruladığı söylenebilir. Bu nedenle, bu sorudan elde edilen sınırlı verilere göre sorunların tespiti açısından stratejik edinç ile makine çevirisi arasındaki ilişkiyle ilgili değerlendirme yapılması güçtür.

3.8.3. 3. Sorunun Analizi

1. oturumdaki 3. sorunun (Çeviride hangi bölümlerde, neden zorlandınız? Sorunu/sorunları çözebilmek için ne yaptınız?) yanıtları aşağıdaki tabloda verilmiştir:

HT	Yanıtlar	MT	Yanıtlar
H1	Türkçede karşılığı olmayan terimler vardı.Direkt aynısını yazdım veya en yakın karşılığını yazdım	M1	Bilmediğim kelimeler olduğu için, cümleler arası bağlam kurmam zorlaştı

H2	bazı kelimelerin nasıl kullanıldığını bulamadım, bazılarına bana en doğru gelen kullanımı tercih ettim bir yerde ise yanlış çevirmemek adına anlayamadığım kısmı çevirmedi. genel olarak anlamı yansıtmaya odaklandım.	M2	"deliveries and maintenance appointments" kısmını türkçeye çevirmeye çalışırken çok zorlandım çünkü türkçede nasıl ifade edeceğime karar veremedim.
H3	Başlangıçta, kelimeleri toplamaya çalışırken zorlandım. bunun için bir süre durup kafamda cümleleri topladım. Bir diğer zorlandığım kısım bilmediğim kelimelerin olduğu bazı cümleler oldu. Bunun için de online bir sözlük kullanmayı tercih ettim.	M3	Kavramları türkçeleştirmeye çalışırken zorlandım. Makine çevirisini kullanıp kavramları internet tarayıcısında arattım ve aynı zaman da da sözlüğe baktım.
H4	Çeviride "batch" sözcüğünü nasıl çevireceğim konusunda oldukça zorlandım. Bunun sebebi, "batch" sözcüğünün anlamına uygun bir Türkçe karşılık bulamamam oldu. Cambridge Dictionary'yi incelediğimde "batch" sözcüğünün birtakım şeyleri yığın haline getirmek olduğunu gördüm. Çevirdiğim metnin bağlamı açısından bu, iş arama aktivitesini belirli bir zaman aralığına sığdırmak oluyordu. "batch" için kullanabileceğim potansiyel fiilleri düşündüm ve Tureng Dictionary, TDK Sözlük		

	gibi kaynaklarda ne anlama geldiklerini inceledim. Anlamı tam olarak karşılayan bir sözcük bulamadığımdan dolayı en yakın olduğunu düşündüğüm "toplamak" sözcüğünü kullanmaya karar verdim. Bunun haricinde, "in-person" sözcüğünde de zorluk yaşadım. Aklıma ilk önce "yüz yüze" sözcüğünü kullanmak aklıma geldi fakat "yüz yüze ulaşım" gibi bir ifade olamayacağından, bunun doğru bir karşılık olmayacağını düşündüm. "Gerçek hayat" ifadesi de doğru gelmedi çünkü dijital olarak iş arasak bile bu zaten gerçek hayatta gerçekleşen bir olay. Bundan dolayı da "yüz yüze" ya da "gerçek hayatta" gibi ifadeler kullanmak yerine, fiziksel olarak gerçekleşen şeyler anlamına gelen "fiziki" sözcüğünü kullanmaya karar verdim.		
H5	Bazı kelimelerin hangi anlamda kullanıldığını anlamaya çalışırken biraz zorlandım çünkü birden fazla açıklamaları ve daha önce duymadığım bir terim vardı. Araştırıp diğer buldum metinlere göre çeviriyi en uygun şekilde sunmak için uğraştım.	M5	Tam çevirisi olmayan kelimelerde ve uzun cümlelerde zorlandım. Makine çevirisinden cümle yapısını anlama bakımından yardım aldım, kelimeler için ise makine çevirisi genelde uygun bir çeviri sağlamadığı için tureng gibi sözlüklerden yardım aldım.

H6	bazı bilmediğim kelimelerde o kelimeyi cümlelere eklemekte zorlandım, birden fazla kelime içeren birleşik kullanılan kelimeleri anlamakta zorlandım.	M6	Özellikle "networking" kelimesinin çevirisinde zorlandım. Günümüzde de aynı şekilde kullanıldığından çevirisini bulmak amacıyla araştıma yaptım. Metin ile aynı konu hakkında bulduğum yazılar üzerine "çevre oluşturma/geliştirme" kelimesini kullanmaya karar verdim.
H7	Bilmediğim kelimeleri çevirirken hangi anlamda kullanmam gerektiğine karar verirken zorlandım. Bunun için kelimenin çevirisini internete yazıp şirketlerle ilgili makalelerde nasıl geçtiğine baktım.	M7	Bilmediğim kelimelerin olduğu cümleleri anlamakta ve ifade etmekte zorlandım. Bunun için sözlük ve diğer çeviri sitelerinden yararlandım. En uygun olanı seçmeye ve türkçeye çevirmeye çalıştım.
H8	Birinci cümleyi bağlamakta ve 'maintenance appointments' kısmını çevirmekte zorlandım ve elimden gelenin en iyisiyle çevirdim. Genel olarak çok zorlanmadım.	M8	makine çevirisi cümleleri çok karışık çevirdi, düzeltmeye çalışırken zorlandım.
H9	Anlamını bilmediğim kelimeler için araştırma yaptım ve paralel metinlere baktım.	M9	Makine çevirisinde cümleler çok bozuktu, düzeltmekte zorlandım.
H10	sözlükten yardım aldım	M10	2. paragrafta 2. cümlenin mantığını kavramada biraz zorlandım makine yardımıyla cümlenin ana fikrini kavrayıp ona göre düzenlemeler yaptım

		M11	'networking mixers and coffee chats' kısmında zorlandım ve çeviri yardımı kullandım.
		M12	bilmediğim terimleri ve cümleleri çevirirken zorlandım.
H13	Bazı terimlerde paralel metin incelemeleri yaptım ve en yakın anlamlarıyla çevirmeye çalıştım		
H14	Resmi dil kullanmakta zorluk çektim. Kelimelerin yakın anlamlarını türkçede bulup, türkçede gerçek kullanımlarını buldum.	M14	bazı anlamını bilmediğim sözcüklerde tureng kullandım ve bazı cümlelerde relative clause cümlelerinde makine çevirisi kullandım kendime ona göre bir yol belirledim
H15	bazı kelimeleri çevirirken zorlandım çünkü daha önce cümle içinde görmediğim kelimelerdi. sorununu çözebilmek için tureng den yararlandım oradan istediğim sonucu alamadığım zaman da direkt google dan ingilizce olarak anlamına bakıp kelimeyi kendim tahmin ettim.	M15	makine çevirisi yanlış çeviri yapıyordu .Bazı kelimelere kendim sözlükten baktım. Anlamsız çevirilen cümleleri türkçemizin gramer kurallarına göre uyarladım.
H16	sözlük kullandım		
M4	Birinci paragrafın ilk cümlesinde zorlandım. Kelimelerin ne dediğini anlamaya çalışmak biraz vaktimi aldı ve cümle yapısını erek dile uyarlamaya çalışmak benim için kolay değildi. Cümleleri		

	bölerek çeviriyi yapmaya çalıştım.		
M13 (S)	bazı cümleleri anlamakta zorlandım bu yüzden basit şekilde anladığım kadarıyla yaptım		
M13 (A)	Uzun cümleleri birbirine bağlamada sorunlar yaşadım ve terim kelimelerin anlamlarını bulmak zordu. Bazı kelimelerin tam karşılıklarını bulamadım.		

Tablo 3.9: 1. Oturumdaki 3. Sorunun Yanıtları

Araştırmanın bu sorusuyla, öncelikle çalışmanın teorik bölümünde ele alınan PACTE'nin (2018) çeviri sorunları çözme edincinin, Angelelli'nin stratejik edincinin ve çeşitli edinç modellerinde yer verilen araştırma edincinin değerlendirilebileceği düşünülmüştür. Bununla birlikte, söz konusu araştırmacılar tarafından, çeviri sorunları çözme edincinin diğer edinçlerle bir şekilde bağlantılı olduğunun belirtilmesi ve stratejik edincin tanımında çevirmenin çeviri sürecinde karşılaşılabilecek sorunların tespiti ve çözümünde izleyeceği yöntemler üzerine yoğunlaşılması nedeniyle, karşılaşılabilecek sorunların ve çözüm önerilerinin çeşitliliğine göre bu soru çerçevesinde değerlendirme kapsamına alınacak edinçlere yenilerinin de eklenebileceği düşünülmüştür.

Uygulamanın bu sorusuna katılımcıların verdiği yanıtlardan yola çıkılarak aşağıdaki tablo oluşturulmuştur. Yaşadığı sorunu doğrudan belirtmeyip “sözlük kullandım” gibi kısa yanıtlar veren katılımcıların yanıtları uygun kategorilere dahil edilmiştir. Örneğin bu yanıt, sözlük kullanımı sözcüklerle ilişkili olduğundan dolayı sözcük düzeyinde sorun kategorisinde sayılmıştır.

Gruplardan birinin zaten makine çevirisi kullanması gerektiği için makine çevirisine kullanılan yöntemler arasında ayrıca yer verilmemiştir. Bu nedenle katılımcıların sorunun çözümü için yalnızca makine çevirisi dışında yararlandıkları yöntem ve kaynaklar tabloya dahil edilmiştir.

	Makine çevirisi kullanmayan grup	Makine çevirisi kullanan grup
Toplam katılımcı sayısı	17	13
Sözcük düzeyinde sorun yaşayanların sayısı	10	4
Cümle düzeyinde sorun yaşayanların sayısı	1	3
Hem sözcük hem cümle düzeyinde sorun yaşayanların sayısı	5	6
Diğer sorunlar	1	0
Sorun yaşamayanların sayısı	0	0
Sorun çözümü için sözlük (S), paralel metin (PM), makine çevirisi sonrası düzeltme (MÇSD), bireysel yöntem (BY) ve diğer (DY) yöntemleri kullananların sayısı	2 (S), 3 (PM), 1 (S,PM), 3(S,BY), 5 (BY)	4(S), 1 (PM), 3(MÇSD), 1(S,MÇSD)
Çözümle ilgili yorum yapmayanların sayısı	3	4

Tablo 3.10: 1. Oturumdaki Katılımcıların MÇ dışında yararlandıkları kaynak ve yöntemler

Birinci oturuma katılan öğrencilerin yanıtları çerçevesinde oluşturulan yukarıdaki tablo incelendiğinde, makine çevirisi kullanmayan gruptaki öğrencilerin, çeviri sırasında daha çok sözcük düzeyinde sorunlarla karşılaştıkları görülmektedir. Makine çevirisi kullanan grupta ise sözcük düzeyinde sorun yaşayanların diğer gruba

nazaran daha az, cümle düzeyinde sorun yaşayanların daha fazla olduğu görülmektedir. Bu araştırmaya katılan öğrencilerin, derslerde çeviri yaparken kullandıkları yöntemler üzerine yapılan gözlemlerden yola çıkılarak, makine çevirisini sözlük olarak kullanma alışkanlıklarının olduğu söylenebilir. Liu, K. vd.'nin (2022) araştırmasının sonucunun da bu gözlemi desteklediği görülmektedir. Söz konusu araştırmanın sonucunda, çalışmaya katılan öğrencilerin çoğunun makine çevirisini sözlük olarak veya kendi çevirilerinin sağlamasını yapmak amacıyla kullandıkları belirtilmiştir. Bu gözlem ve araştırma sonucu çerçevesinde, makine çevirisini sözlük olarak kullanan öğrencilerin bilmedikleri kelimeler için makine tarafından önerilen karşılıklara güvendikleri ve bu nedenle olası sorunları gözlemlene becerilerinin azaldığı yönünde bir çıkarımda bulunulabileceği düşünülmektedir. Makine çevirisi kullanmayan grupta sorunların çözümü için sözlük ve paralel metin gibi kaynaklardan yararlananların sayısının diğer gruptan daha fazla olmasının da bu çıkarımı desteklediği belirtilebilir. Ayrıca aşağıdaki yanıtlardaki gibi Türkçede tam karşılığı olmadığı düşünülen sözcükleri çevirmeden bırakma veya uzun cümleleri bölme gibi bazı bireysel yöntemleri tercih edenlerin sayısının da makine çevirisi kullanmayan grupta daha fazla olduğu görülmüştür:

“Türkçede karşılığı olmayan terimler vardı.Direkt aynısını yazdım veya en yakın karşılığını yazdım “

“Birinci paragrafın ilk cümlesinde zorlandım. Kelimelerin ne dediğini anlamaya çalışmak biraz vaktimi aldı ve cümle yapısını erek dile uyarlamaya çalışmak benim için kolay değildi. Cümleleri bölerek çeviriyi yapmaya çalıştım.”

Makine çevirisi kullanan öğrencilerin kullanmayanlar ile benzer sözcük ve ifadelerde zorlanmalarının ve özellikle makine çevirisinin doğru çevirmediği cümleleri düzeltirken sorun yaşamalarının, daha önce yapılan araştırmalarda makine çevirisi ile temel çeviri edinci arasındaki ilişkiye yönelik olarak dile getirilen görüşü destekler nitelikte olduğu söylenebilir. Bu araştırmalardan biri, Pavlović ve Antunović (2021) tarafından yapılan araştırmadır. Söz konusu araştırmada yazarlar; makine çevirisi sonrası düzeltme ve insan çevirisi süreçlerinin, çevirinin amacı, metin türü ve alternatifler arasından seçim yapma gibi unsular açısından benzerlik gösterdiğini ve

çeviri sonrası düzeltme edincinin gelişmesi için dil ve çeviri edinçlerinin gelişmiş olması gerektiğini belirtmiştir.

Yukarıdaki paragrafta belirtilen benzerliklere rağmen, makine çevirisi kullanımının farklı becerilere olan ihtiyacı da beraberinde getirdiği bilinmektedir. Yang vd. (2022), makine çeviri sonrası düzeltmenin başarılı olabilmesi için, makine çevirisi öncesi düzeltme sürecinin önemine dikkat çekmektedir. Bu süreçte yazım hatalarının düzeltilmesi, formatın kontrolü, uzun cümlelerin bölünmesi ve terimlerin gözden geçirilmesi gibi çeşitli düzeltmelerin, çeviri sonrası düzeltme işleminin kalitesini artıracığından söz edilmektedir. Makine çevirisi kullanan öğrencilerin, özellikle uzun cümlelerde ve bazı sözcüklerin çevirisinde sorun yaşadıklarını belirtmelerine rağmen, makine çevirisi kullanımına dayalı bir çözüm aramaksızın, insan çevirisindeki yöntemlerle çözüm bulmaya çalıştıkları veya hiçbir çözüm yönteminden söz etmedikleri görülmektedir. Bu durumun, makine çevirisiyle ilgili herhangi bir eğitim almamalarından dolayı makine çevirisi edinçlerinin olmamasından kaynaklandığı söylenebilir. Bununla birlikte, uzun cümleleri, makine çevirisinin doğru çeviremeyeceğini düşünüp bölerek çevirttiklerini belirtmiş olsalardı, makine çevirisi öncesi düzeltme edinçlerinin gelişmiş olabileceğinden söz edilebilirdi.

Yukarıda belirtilen analiz çerçevesinde, birinci oturumda makine çevirisi kullanımının, sorunların tespitine ve çözümüne dayanan sorun çözme edinci ve stratejik edinç gibi edinçleri ve bu sorunlara çözüm bulunması için gerekli olan araştırma edincini etkilediği çıkarımında bulunulabileceği düşünülmektedir.

Araştırmanın 2. Oturumunda 3. soruya (Çeviride hangi bölümlerde, neden zorlandınız? Sorunu/sorunları çözebilmek için ne yaptınız?) verilen yanıtlar aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

HT	Yanıtlar	MT	Yanıtlar
H1	Bazı kelimeleri bilmiyordum cümle bağlamı açısından zorlandım.	M1	'it can lead to a fixation on timelines that plays right into the hands of savvy negotiators from other cultures' cümlesinde zorlandım. Neyden bahsettiğini %100 anlayamadım çünkü hands of savvy negotiator tam olarak kim? makine çevirilerinde kurnaz, sözlüklerde ise kıvrak olarak tanımlıyordu.
H2	Bazı kelimeleri nasıl çevirirsem daha doğru olur diye düşünmekte zorlandım yalnızca. Kulağa nasıl hoş geliyorsa metin bütünlüğünde öyle çevirdim.	M2	bazı kelimelerin anlamlarında ve anladığım cümleyi nasıl aktaracağım konusunda zorlandım. Tureng ve DeepL kullanarak fikir sahibi oldum ve sorunu en uygun şekilde çözmeye çalıştım.
H3	uzun cümlelerin çevirisinde zorlandım ve cümleleri parçalayıp çevirmeye çalıştım	M3	Bazı kelimelerde anlamlarını bilmediğim için zorlandım. kelimeleri araştırıp bağlama uygun olan anlamını kullandım.
H4		M4	Çeviride, "sequential" ve "synchronic" kelimelerine karşılık bulmakta zorlandım. Bunun için Tureng, TDK, Cambridge sözlüklerini kullandım. Ek olarak, bu iki ifadenin ne olduğunu tamam anlamak için Google

			üzerinden araştırma yaptım. Nihayetinde "anlık" ve "zincirleme" ifadelerinin uygun olacağına karar verdim. İkinci bir örnek olarak, "cash a traveller's check" kısmının ne anlama geldiğini bilmiyordum. "Traveller's check" in ne olduğunu araştırdım. Fakat sonrasında "cash" kelimesini nasıl kullanacağımı bilemedim. Google üzerinden Türkçe olarak seyahat çekleri hakkında araştırma yaptım ve sonucunda "cash" için "bozdurmak" fiilini kullanmam gerektiğine karar verdim.
H5	sequential ve synchronic kelimelerinin çevirisine karar vermekte zorlandım, farklı sözlüklerden anlamlarına bakarak çevirimi yaptım. ". I once cashed a traveler's check at a Panamanian bank where the teller was counting my money, talking to a customer on the phone, and admiring the baby in the arms of the woman behind me. To her, it was all business as usual." bu cümlede cümleyi toparlamakta zorlandım. parçalara ayırarak çevirdim.	M5	Bazı kelimeler, cümle içinde veya aldığı isim dolayısıyla anlam değiştirdiği için uygun bir çeviri bulmak için uğraştım.
H6	Bazı kelimelerin çevirisinde zorlandım.	M6	çeviriyi başta makine çevirisine yaptırap daha

	Çevirimin herkes tarafından anlaşılır olmasını istediğim için "meta" gibi bazı kelimeleri Türkçeleştirerek, daha anlaşılır karşılıklarını kullandım.		sonrasında üzerinde elimden geldiğince az düzenleme yapmaya çalıştım fakat bilgisayar çevirisini oldukça fazla hata yaptı, düzenlemek oldukça zordu.
H7	Bilmediğim kelime ve kalıpları türkçeye çevirirken ve cümleye uyarlarken zorlandım. Bir iki cümlede takıldım ve emin olamadım.	M7	Bilmediğim kelimeleri çevirirken zorlandım bunu da sözlükler aracılığıyla çözdüm.
H8	commoditization kelimesinde zorlandım. Anlamı en çok uyan türkçe karşılığı tercih ettim	M8	Çeviride bazı kelimelerde özellikle bir cümlede zorlandım. O cümle 'y, it can lead to a fixation on timelines that plays right into the hands of savvy negotiators from other cultures.' oldu. Bu sorunu çözmek için Google Translate'i kullandım.
H9		M9	Bazı yerlerde kelimenin o cümle içinde hangi anlamıyla kullanıldığını anlamakta zorlandım. Bunun için google üzerinden İngilizce aratarak paralel metinlere baktım.
H10		M10	
		M11	
		M12	
H13		M13	Bu metinde beni sadece uzun cümleler zorladı. Parça parça çevirip birleştirerek cümlelerimi oluşturdum.

H14		M14	Give-away gibi kelime çiftlerini internette bulmak daha zor oluyor. Bu tür kelimelerde zorluk çektim.
H15		M15	zorlandığım bir kısım olmadı.
M4		H4	İngilizce ve Türkçe'nin farklı cümle yapılarına sahip olmasından dolayı bazı kısımlarda Türkçe cümle yapısına uygun çeviriler yapmakta zorlandım. Böyle durumlarda cümleleri bölmeyi tercih ettim.
M13 (S)		H13 (S)	kendim anlamaya çalıştım olmuyorsa devrik çevirdim
M13 (A)		H16 (A)	Türkçede bazı karşılığı olmayan kelimeleri çevirirken zorlandım ama makine kullanımı bu konuda yardımcı oldu.

Tablo 3.11: 2. Oturumdaki 3. Sorunun Yanıtları

Araştırmanın ikinci oturumunda yöneltilen üçüncü soruya verilen yukarıdaki yanıtlar çerçevesinde aşağıdaki tablo oluşturulmuştur. Bu tabloda da birinci oturum için hazırlanan tabloda olduğu gibi doğrudan belirtilmeyen sorunlar, yanıtın içeriğine göre kategorize edilmiştir. Örneğin; “kendim anlamaya çalıştım olmuyorsa devrik çevirdim” yanıtı, “devrik” kelimesinden yola çıkılarak, cümle düzeyinde sorun olarak değerlendirilmiştir. Soru ve izlenen yöntem birinci oturumdaki ile aynıdır. Yalnızca katılımcılar yer değiştirmiştir; birinci oturumda makine çevirisi kullanmayanlar bu oturumda kullanmış, diğerinde kullananlar ise bu oturumda kullanmamıştır.

Dolayısıyla, aşağıdaki tablonun analizinde de benzer yöntem ve edinçlerden yararlanılacaktır.

	Makine çevirisi kullanmayan grup	Makine çevirisi kullanan grup
Toplam katılımcı sayısı	7	15
Sözcük düzeyinde sorun yaşayanların sayısı	4	7
Cümle düzeyinde sorun yaşayanların sayısı	1	2
Hem sözcük hem cümle düzeyinde sorun yaşayanların sayısı	2	4
Diğer sorunlar		1
Sorun yaşamayanların sayısı	0	1
Sorun çözümü için sözlük (S), paralel metin (PM) , makine çevirisi sonrası düzeltme (MÇSD), bireysel yöntem (BY) ve diğer (DY) yöntemleri kullananların sayısı	4 (B), 1 (S,B)	2 (S), 1 (PM), 1(S,P), 4(BY), 1(DY), 1(MÇSD)
Çözümle ilgili yorum yapmayanların sayısı	2	3

Tablo 3.12: 2. Oturumdaki Katılımcıların MÇ dışında yararlandıkları kaynak ve yöntemler

Yukarıdaki tabloda, birinci oturumdakinin aksine, ikinci oturumdaki grupların katılımcı sayıları arasında ciddi bir fark bulunmaktadır. Makine çevirisi kullanan gruptakilerin sayısı, kullanmayan gruptakilerin sayısından iki kat fazladır. Bu nedenle, her ne kadar ilk oturumdakine benzer nitelikte bir değerlendirme yapılacak olsa da bu farkın göz önünde bulundurulması önemlidir.

Tablodaki veriler incelendiğinde, katılımcı sayısının azlığına rağmen, makine çevirisi kullanmayan grupta sözcük düzeyinde sorun yaşayanların sayısının diğerlerinden fazla olduğu görülmektedir. Makine çevirisi kullanan grupta ise sözcük

dışındaki sorunların daha fazla olduğu görülmektedir. Bu durumun, birinci oturumdaki aynı soruya verilen yanıtlar değerlendirilirken, öğrencilerin makine çevirisini sözlük olarak kullanma eğiliminin sonuçlarıyla ilgili yapılan yorumu desteklediği belirtilebilir. Bir başka deyişle, makine çevirisini sözlük olarak kullanma alışkanlığının, çeviri sorunlarının tespiti ve çözümüne dayanan sorun çözme ve stratejik edincini ve bu edinçlere paralel olarak araştırma edincini etkilediği ifade edilebilir.

Katılımcıların sorunları çözüm yöntemleri değerlendirildiğinde, makine çevirisi kullanmayan grupta sözlük ve bireysel çözüm yöntemlerinin kullanımı ağırlıkta iken, katılımcı sayısının diğer grubun iki katından fazla olduğu makine çevirisi kullanan grupta ise paralel metinlerden ve makine çevirisi sonrası düzeltme işleminden de yararlandığı görülmektedir. Kullanılan bireysel yöntemlerin her iki grupta da benzerlik göstermesinin, birinci oturumdaki yanıtlar değerlendirilirken değinilen , Pavlović ve Antunović'in (2021), makine çevirisi ile insan çevirisi süreçlerinin benzerlik gösterdiği görüşünü destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

Araştırmanın 1. oturumunda makine çevirisi kullanmayanların (H) 3. soruya verdikleri yanıtlar, aynı soruya makine çevirisi kullandıkları (M) 2. oturumda verdikleri yanıtlar ile karşılaştırmalı olarak aşağıdaki tabloda belirtilmiştir:

HT	Yanıtlar	MT	Yanıtlar
H1	Türkçede karşılığı olmayan terimler vardı.Direkt aynısını yazdım veya en yakın karşılığını yazdım	M1	'it can lead to a fixation on timelines that plays right into the hands of savvy negotiators from other cultures' cümlesinde zorlandım. Neyden bahsettiğini %100 anlayamadım çünkü hands of savvy negotiator tam olarak kim? makine çevirilerinde kurnaz,

			sözlüklerde ise kıvrak olarak tanımlıyordu.
H2	bazı kelimelerin nasıl kullanıldığını bulamadım, bazılarına bana en doğru gelen kullanımı tercih ettim bir yerde ise yanlış çevirmemek adına anlayamadığım kısmı çevirmedi. genel olarak anlamı yansıtmaya odaklandım.	M2	bazı kelimelerin anlamlarında ve anladığım cümleyi nasıl aktaracağım konusunda zorlandım. Tureng ve DeepL kullanarak fikir sahibi oldum ve sorunu en uygun şekilde çözmeye çalıştım.
H3	Başlangıçta, kelimeleri toplamaya çalışırken zorlandım. bunun için bir süre durup kafamda cümleleri topladım. Bir diğer zorlandığım kısımsa bilmediğim kelimelerin olduğu bazı cümleler oldu. Bunun için de online bir sözlük kullanmayı tercih ettim.	M3	Bazı kelimelerde anlamlarını bilmediğim için zorlandım. kelimeleri araştırıp bağlama uygun olan anlamını kullandım.
H4	Çeviride "batch" sözcüğünü nasıl çevireceğim konusunda oldukça zorlandım. Bunun sebebi, "batch" sözcüğünün anlamına uygun bir Türkçe karşılık bulamamam oldu. Cambridge Dictionary'yi incelediğimde "batch" sözcüğünün birtakım şeyleri yığın haline getirmek olduğunu gördüm. Çevirdiğim metnin bağlamı açısından bu, iş arama aktivitesini belirli bir zaman aralığına sığdırmak oluyordu. "batch" için kullanabileceğim	M4	Çeviride, "sequential" ve "synchronic" kelimelerine karşılık bulmakta zorlandım. Bunun için Tureng, TDK, Cambridge sözlüklerini kullandım. Ek olarak, bu iki ifadenin ne olduğunu daha iyi anlamak için Google üzerinden araştırma yaptım. Nihayetinde "anlık" ve "zincirleme" ifadelerinin uygun olacağına karar verdim. İkinci bir örnek olarak, "cash a traveller's check" kısmının ne anlama

	potansiyel fiilleri düşündüm ve Tureng Dictionary, TDK Sözlük gibi kaynaklarda ne anlama geldiklerini inceledim. Anlamı tam olarak karşılayan bir sözcük bulamadığımdan dolayı en yakın olduğunu düşündüğüm "toplamak" sözcüğünü kullanmaya karar verdim. Bunun haricinde, "in-person" sözcüğünde de zorluk yaşadım. Aklıma ilk önce "yüz yüze" sözcüğünü kullanmak aklıma geldi fakat "yüz yüze ulaşım" gibi bir ifade olamayacağından, bunun doğru bir karşılık olmayacağını düşündüm. "Gerçek hayat" ifadesi de doğru gelmedi çünkü dijital olarak iş arasak bile bu zaten gerçek hayatta gerçekleşen bir olay. Bundan dolayı da "yüz yüze" ya da "gerçek hayatta" gibi ifadeler kullanmak yerine, fiziksel olarak gerçekleşen şeyler anlamına gelen "fiziki" sözcüğünü kullanmaya karar verdim.		geldiğini bilmiyordum. "Traveller's check" in ne olduğunu araştırdım. Fakat sonrasında "cash" kelimesini nasıl kullanacağımı bilemedim. Google üzerinden Türkçe olarak seyahat çekleri hakkında araştırma yaptım ve sonucunda "cash" için "bozdurmak" fiilini kullanmam gerektiğine karar verdim.
H5	Bazı kelimelerin hangi anlamda kullanıldığını anlamaya çalışırken biraz zorlandım çünkü birden fazla açıklamaları ve daha önce duymadığım bir terim vardı. Araştırıp diğer buldum metinlere göre çeviriyi en	M5	Bazı kelimeler, cümle içinde veya aldığı isim dolayısıyla anlam değiştirdiği için uygun bir çeviri bulmak için uğraştım.

	uygun şekilde sunmak için uğraştım.		
H6	bazı bilmediğim kelimelerde o kelimeyi cümlelere eklemekte zorlandım, birden fazla kelime içeren birleşik kullanılan kelimeleri anlamakta zorlandım.	M6	çeviriyi başta makine çevirisine yaptırıp daha sonrasında üzerinde elimden geldiğince az düzenleme yapmaya çalıştım fakat bilgisayar çevirisini oldukça fazla hata yaptı, düzenlemek oldukça zordu.
H7	Bilmediğim kelimeleri çevirirken hangi anlamda kullanmam gerektiğine karar verirken zorlandım. Bunun için kelimenin çevirisini internete yazıp şirketlerle ilgili makalelerde nasıl geçtiğine baktım.	M7	Bilmediğim kelimeleri çevirirken zorlandım bunu da sözlükler aracılığıyla çözdüm.
H8	Birinci cümleyi bağlamakta ve 'maintenance appointments' kısmını çevirmekte zorlandım ve elimden gelenin en iyisiyle çevirdim. Genel olarak çok zorlanmadım.	M8	Çeviride bazı kelimelerde özellikle bir cümlede zorlandım. O cümle 'y, it can lead to a fixation on timelines that plays right into the hands of savvy negotiators from other cultures.' oldu. Bu sorunu çözmek için Google Translate'i kullandım.
H9	Anlamını bilmediğim kelimeler için araştırma yaptım ve paralel metinlere baktım.	M9	Bazı yerlerde kelimenin o cümle içinde hangi anlamıyla kullanıldığını anlamakta zorlandım. Bunun için google üzerinden İngilizce aratarak paralel metinlere baktım.
H10	sözlükten yardım aldım	M10	

		M11	
		M12	
H13	Bazı terimlerde paralel metin incelemeleri yaptım ve en yakın anlamlarıyla çevirmeye çalıştım	M13	Bu metinde beni sadece uzun cümleler zorladı. Parça parça çevirip birleştirerek cümlelerimi oluşturdum.
H14	Resmi dil kullanmakta zorluk çektim. Kelimelerin yakın anlamlarını türkçede bulup, türkçede gerçek kullanımlarını buldum.	M14	Give-away gibi kelime çiftlerini internette bulmak daha zor oluyor. Bu tür kelimelerde zorluk çektim.
H15	bazı kelimeleri çevirirken zorlandım çünkü daha önce cümle içinde görmediğim kelimelerdi. sorununu çözebilmek için tureng den yararlandım oradan istediğim sonucu alamadığım zaman da direkt google dan ingilizce olarak anlamına bakıp kelimeyi kendim tahmin ettim.	M15	zorlandığım bir kısım olmadı.
H16	sözlük kullandım		
M4	Birinci paragrafın ilk cümlesinde zorlandım. Kelimelerin ne dediğini anlamaya çalışmak biraz vaktimi aldı ve cümle yapısını erek dile uyarlamaya çalışmak benim için kolay değildi. Cümleleri bölerek çeviriyi yapmaya çalıştım.	H4	İngilizce ve Türkçe'nin farklı cümle yapılarına sahip olmasından dolayı bazı kısımlarda Türkçe cümle yapısına uygun çeviriler yapmakta zorlandım. Böyle durumlarda cümleleri bölmeyi tercih ettim.
M13 (S)	bazı cümleleri anlamakta zorlandım bu yüzden basit	H13 (S)	kendim anlamaya çalıştım olmuyorsa devrik çevirdim

	şekilde anladığım kadarıyla yaptım		
M13 (A)	Uzun cümleleri birbirine bağlamada sorunlar yaşadım ve terim kelimelerin anlamlarını bulmak zordu. Bazı kelimelerin tam karşılıklarını bulamadım.	H16 (A)	Türkçede bazı karşılığı olmayan kelimeleri çevirirken zorlandım ama makine kullanımı bu konuda yardımcı oldu.

Tablo 3.13: 1. oturumda MÇ kullanmayanların 3. soruya yanıtlarının MÇ kullandıkları 2. oturumda aynı soruya verdikleri yanıtlarla karşılaştırılması

Birinci oturumda makine çevirisi kullanmayanların ikinci oturumda makine çevirisi kullandıklarında verdikleri yanıtların karşılaştırmalı olarak belirtildiği yukarıdaki tablonun analizinde, karşılaşılan sorun türlerine değinilmemesi uygun görülmüştür. Çünkü her iki oturumda kullanılan metinler farklı olduğu için kişiler aynı olsa dahi karşılaşılabilecek hata türlerinin farklılık göstermesi ihtimalinin yüksek olduğu düşünülmüştür. Bu nedenle bu bölümde, yalnızca katılımcıların her iki oturumda sergiledikleri yaklaşımlar, benzerlikleri ve farklılıkları açısından karşılaştırılacaktır.

Yukarıdaki tabloda yer alan yanıtlara göre, her iki oturumdaki yanıtları arasında büyük benzerlikler olan katılımcılar olduğu gibi iki oturumda farklı yaklaşım sergileyen katılımcılar da bulunmaktadır.

Benzerlikler özellikle ilk oturuma H4, ikinci oturuma ise M4 koduyla katılan öğrencinin yanıtlarında olduğu gibi detaylı yanıtlarda dikkat çekicidir. Söz konusu öğrencinin, her iki oturumda da bazı sözcüklerin anlamını bulmakta zorlandığı ve bağlam çerçevesinde doğru anlamı bulabilmek için sözlük gibi çeşitli kaynakları kullanarak araştırma yaptığı görülmektedir. Bu nedenle, araştırmanın teorik bölümünde alt edinçlerle ilgili verilen bilgiler çerçevesinde, bu öğrencinin, araştırma, dil ve konu edinçlerinin olduğundan söz edilebilir. Bununla birlikte, makine çevirisi kullandığı oturumda, Cid-Leal vd. (2019) tarafından önerilen edinç çerçevesinde

makine çevirisi öncesi düzeltme edinci ve makine çevirisi sonrası düzeltme edinci olarak yer alan edinçler gibi makine çevirisine yönelik edinçlerle ilgili özelliklere hiçbir şekilde değinmemesi nedeniyle, makine çevirisi edincinin gelişmiş olduğunu söylemek güçtür. H8 ve M8 kodlarını kullanan öğrencinin her iki oturumda da belirli kelimelerin kullanımıyla ilgili yaşadığı sorunlardan söz etmesinin, sorunların tespitiyle ilgili yaklaşımının farklı çeviri süreçlerinde de benzer olabileceğini gösterdiği söylenebilir. Aynı durum, ilk oturumda M4, ikinci oturumda ise H4 kodlarını kullanan öğrenci için de geçerlidir. Bu öğrenci ise her iki oturumda da erek ve kaynak dilin cümle yapılarındaki farklılıkların sorun yarattığından ve bu sorunu aşmak için uzun cümleleri böldüğünden söz etmektedir. Bu yaklaşımın, söz konusu öğrencinin de Neubert'e (2000) göre hem erek hem de kaynak dilin dil bilgisel ve sözcüksel inceliklerinin mükemmel yakın bir düzeyde bilinmesini gerektiren dil edincinin bilincinde olduğunu gösterdiği ifade edilebilir.

Yukarıda belirtilen, her iki oturumdaki yaklaşımları benzerlik gösteren öğrencilerin tutumlarının, Pavlović ve Antunović (2021)'in makine çevirisi sonrası düzeltme ve insan çevirisi süreçlerinin benzer olduğu ve makine çevirisi sonrası düzeltmenin başarılı olabilmesi için dil ve çeviri edinçlerinin gelişmiş olması gerektiği yönündeki görüşünü desteklediği belirtilebilir.

Yanıtlar arasındaki farklılıklar söz konusu olduğunda ise, en belirgin farkın paralel metin kullanımında gözlemlendiği söylenebilir. Makine çevirisi kullanmadığında paralel metinlerden yararlandığını belirtilen birkaç katılımcının, makine çevirisi kullandığında bu tür metinlerden yararlanmamış olduğu görülmektedir. Birinci oturuma H15, ikinci oturuma ise M15 kodlarıyla katılan öğrencinin, makine çevirisi kullanmadığında bazı sözcüklerin çevirisinde sorun yaşaması ve bu sorunları aşmak için sözlükten ve çeşitli İngilizce kaynaklardan yararlanması, makine çevirisi kullandığı oturumda ise hiçbir sorun yaşamadığını belirtmesi dikkat çekicidir. Diğer öğrenciler sorun yaşamasına rağmen, bu öğrencinin sorun yaşamadığını belirtmesinin, zaman kazanmak için uzun yanıt vermekten kaçınması veya makinenin yaptığı hataların farkına varamadığı için çeviriyi sorgulamadan kabul etmesi şeklinde de yorumlanabileceği düşünülmektedir. Bu bağlamda, Pekcoşkun Güner'in (2022),

makine çevirisi konusunda yeterince bilgilendirilmeyen öğrencilerin, makine çevirisini sorgulamaksızın olduğu gibi kabul etme eğilimi gösterebileceği görüşü dile getirilebilir. Bu görüş çerçevesinde, paralel metinlerden yararlanmayan öğrencilerin, makine çevirisine güvendikleri için başka kaynaklardan araştırma yapmaya gerek duymadıkları, benzer şekilde makine çevirisi kullandığı oturumda hiçbir sorun yaşamadığını belirten öğrencinin de makine çevirisine güvendiği için sorunları göremediği düşünülebilir. Bununla birlikte, her iki oturumda da sorunları tespit edebilen öğrencilerin de bu öğrencilerle aynı eğitimi aldığı ve dolayısıyla makine çevirisi konusunda yeterince bilgilendirilmedikleri de bir gerçektir. Bu çerçevede, söz konusu tutumlar arasındaki farklılıkta Pekcoşkun Güner'in (2022) görüşünün yanı sıra, Pavlović ve Antunović'in (2021) makine çevirisi sonrası düzeltme edinci için temel çeviri ve dil edincinin gerekliliğine dayanan görüşünün de etkili olduğu söylenebilir.

Araştırmanın 1. oturumunda makine çevirisi kullananların (M) 3. soruya verdikleri yanıtlar, aynı soruya makine çevirisi kullanmadıkları (H) 2. oturumda verdikleri yanıtlar ile karşılaştırmalı olarak aşağıdaki tabloda belirtilmiştir:

MT	Yanıtlar	HT	Yanıtlar
M1	Bilmediğim kelimeler olduğu için, cümleler arası bağlam kurmam zorlaştı	H1	Bazı kelimeleri bilmiyordum cümle bağlamı açısından zorlandım.
M2	"deliveries and maintenance appointments" kısmını türkçeye çevirmeye çalışırken çok zorlandım çünkü türkçede nasıl ifade edeceğime karar veremedim.	H2	Bazı kelimeleri nasıl çevirirsem daha doğru olur diye düşünmekte zorlandım yalnızca. Kulağa nasıl hoş geliyorsa metin bütünlüğünde öyle çevirdim.
M3	Kavramları türkçeleştirmeye çalışırken zorlandım. Makine çevirisini kullanıp kavramları internet tarayıcısında arattım	H3	uzun cümlelerin çevirisinde zorlandım ve cümleleri parçalayıp çevirmeye çalıştım

	ve aynı zaman da da sözlüğe baktım.		
		H4	
M5	Tam çevirisi olmayan kelimelerde ve uzun cümlelerde zorlandım. Makine çevirisinden cümle yapısını anlama bakımından yardım aldım, kelimeler için ise makine çevirisi genelde uygun bir çeviri sağlamadığı için tureng gibi sözlüklerden yardım aldım.	H5	sequential ve synchronic kelimelerinin çevirisine karar vermekte zorlandım, farklı sözlüklerden anlamlarına bakarak çevirimi yaptım. ". I once cashed a traveler's check at a Panamanian bank where the teller was counting my money, talking to a customer on the phone, and admiring the baby in the arms of the woman behind me. To her, it was all business as usual." bu cümlede cümleyi toparlamakta zorlandım. parçalara ayırarak çevirdim.
M6	Özellikle "networking" kelimesinin çevirisinde zorlandım. Günümüzde de aynı şekilde kullanıldığından çevirisini bulmak amacıyla araştıma yaptım. Metin ile aynı konu hakkında bulduğum yazılar üzerine "çevre oluşturma/geliştirme" kelimesini kullanmaya karar verdim.	H6	Bazı kelimelerin çevirisinde zorlandım. Çevirim herke tarafından anlaşılır olmasını istediğim için "meta" gibi bazı kelimeleri Türkçeleştirerek, daha anlaşılır karşılıklarını kullandım.
M7	Bilmediğim kelimelerin olduğu cümleleri anlamakta ve ifade etmekte zorlandım. Bunun için sözlük ve diğer çeviri sitelerinden yararlandım. En uygun olanı seçmeye ve türkçeye çevirmeye çalıştım.	H7	Bilmediğim kelime ve kalıpları türkçeye çevirirken ve cümleye uyarlarken zorlandım. Bir iki cümlede takıldım ve emin olamadım.

M8	makine çevirisi cümleleri çok karışık çevirdi, düzeltmeye çalışırken zorlandım.	H8	commoditization kelimesinde zorlandım. Anlamı en çok uyan türkçe karşılığı tercih ettim
M9	Makine çevirisinde cümleler çok bozuktur, düzeltmekte zorlandım.	H9	
M10	2. paragrafta 2. cümlelerin mantığını kavramada biraz zorlandım makine yardımıyla cümlelerin ana fikrini kavrayıp ona göre düzenlemeler yaptım	H10	
M11	'networking mixers and coffee chats' kısmında zorlandım ve çeviri yardımı kullandım.		
M12	bilmediğim terimleri ve cümleleri çevirirken zorlandım.		
		H13	
M14	bazı anlamını bilmediğim sözcüklerde tureng kullandım ve bazı cümlelerde relative clause cümlelerinde makine çevirisi kullandım kendime ona göre bir yol belirledim	H14	
M15	makine çevirisi yanlış çeviri yapıyordu .Bazı kelimelere kendim sözlükten baktım. Anlamsız çevirilen cümleleri türkçemizin gramer kurallarına göre uyarladım.	H15	
		M4	

		M13 (S)	
		M13 (A)	

Tablo 3.14: 1. oturumda MÇ kullananların 3. soruya yanıtlarının MÇ kullanmadıkları 2. oturumda aynı soruya verdikleri yanıtlarla karşılaştırılması

Yukarıdaki tabloda, araştırmanın birinci oturumunda makine çevirisi kullanıp ikinci oturumunda kullanmayanların yanıtları belirtilmiştir. İkinci oturumda makine çevirisi kullanmayan katılımcıların sayısı oldukça az olduğundan dolayı bütün yanıtların karşılaştırmalı olarak incelenmesi mümkün olmamakla birlikte, uygun olan yanıtların analizine yer verilecektir. Aynı kişilerin söz konusu iki oturumda verdikleri yanıtlar karşılaştırıldığında, her iki oturumda da hem karşılaştıkları sorunlar hem de çözüm yolları açısından oldukça benzer yaklaşımlar sergiledikleri söylenebilir. Bununla birlikte, farklı yaklaşım sergileyen katılımcılar da bulunmaktadır. Ayrıca, makine çevirisi kullandıkları oturumda, makine çevirisiyle ilgili olarak diğer bölümlerde dile getirilen çeviri öncesi düzeltme veya çeviri sonrası düzeltme gibi edinçlere yönelik tutum sergilememelerinin, bu alandaki edinçlerinin gelişmemiş olduğunun göstergesi olduğu düşünülebilir.

3.8.4. 4. Sorunun Analizi

1. Oturumdaki 4. sorunun (Anlamını bilmediğiniz kelime veya ifadeler oldu mu? Olduysa, bunların anlamını bulabilmek için nasıl bir yol izlediniz? İlgili kelime veya ifadeleri belirterek, bunların çevirisiyle ilgili kararlarınızı nasıl verdiğinizi açıklayınız (Yaptığınız araştırmaları, yararlandığınız kaynakları vb. belirtiniz) yanıtları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

HT	Yanıtlar	MT	Yanıtlar
H1	Networking mixer ve tapping terimlerinde zorlandım. Networking mixer:	M1	Sözlük yardımı aldım ve terimsel anlamlarına baktım.

	https://www.olney.md.org/networking-mixers-guidelines/#:~:text=Networking%3A%20Opportunity%20to%20network%20and,relationships%20are%20strengthened%20and%20enriched. linkini kullandım ve networking mixer ın bir çeşit sosyalleşme etkinliğini olduğunu öğrendim. Tapping terimi için Tureng kullandım ancak uygun gördüğüm bir şey bulamadım lakin cümle 'tapping a job' idi. Ve tapping kelimesinin slang kapsamında establish, elde etmek, bağlantısını kurmak anlamlarını içerdiğini biliyorum, kendime güvenerek bu bağlamda kullandım (iş yakalamak, bağlantı yakalamak) ancak doğruluğundan emin değilim.		
H2	önce tureng'e baktım ve paragrafta hangi anlamıyla kullanıldığını bulmaya çalıştım, daha sonra bu kullanımı hedef metinde nasıl en iyi şekilde ifade ederim diye düşündüm. anlamını orada bulamadıysam google'dan araştırarak kısaca ne demek olduğuna baktım ve en yakın tahminimi kullandım. örneğin, "batch" kelimesini nasıl çevirmem gerektiği konusunda emin olamadım ve paralel metindeki kullanımını bulamadım. bu yüzden	M2	turengi, yande ve bing'i kullandım. exploratory, gauge, networking ve commute kelimelerine baktım ve anlamlarını belirleyebilmek için metnin bütünlüğüne baktım.

	"kümelenmek" ifadesini kullandım çünkü en doğru kullanımın o olduğunu düşündüm. bilmediğim diğer kelime veya ifadeleri ise daha iyi anlamak adına bazı sayfalardan yardım aldım. bunlardan birisi "hidden job market", biri "networking mixer", diğeri ise "gauge culture" ifadesiydi. https://tureng.com/tr/turkce-ingilizce https://www.forbes.com/sites/carolinecenizalevine/2023/10/13/3-ways-to-find-your-next-job-in-the-hidden-job-market/?sh=14c7a583b85e https://krisp.ai/glossary/n/networking-mixer/#:~:text=An%20event%20specially%20designed%20to,%20Dups%2C%20or%20business%20recepti ons.		
H3	Evet, bazı ifade ve kelimelerde zorluk çektim. Anlamlarını bulabilmek için online bir sözlükten yardım aldım. Bu kelimelerden bazıları; land, batch, gauge, disruption ve network. İzlediğim yol ise ilgili anlamlara ve metnin bağlamına bakıp hangisinin uygun olduğunu bulup buna göre karar vermek oldu. Online sözlük: https://tureng.com/tr/turkce-ingilizce	M3	Batch kelimesinin anlamını bilmediğim için önce makine çevirisinde çevirdim sonrasında kelimeyi tureng sözlükte arattım.
H4	Evet, anlamını bilmediğim kelime veya ifadeler oldu.		

	Örneğin, "batch" kelimesinin ve "land a job interview" kalıbının anlamını bilmiyordum. Metni okurken yürüttüğüm tahminler oldu lakin tam olarak içime sinen bir karşılık bulamadığım için Tureng Dictionary ve Cambridge Dictionary gibi kaynaklar kullandım.		
H5	İnternette bulabildiğim paralel metinlerle verilen metnin konularını karşılaştırıp hangi kelimenin daha uygun olabileceğini analiz ettim. "Batch", "networking mixer" ve "culture" kelimeleri üzerinde biraz zorluk yaşadım. Tureng, cambridge, hbrturkiye	M5	tureng bing çeviri ve google translate kullandım. Networking gibi kelimelerde bütün kaynaklarda "ağ kurma" şeklinde çevirildiği için onu öyle çevirdim. Mixer kelimesini google translate ve bing farklı çevirdiği için tureng den kendi bildiğim anlamını teyit ederek "buluşma" olarak çevirmeyi tercih ettim.
H6	oldu bilmediğim kelimelerde tureng kullandım ve ya what is (o kelime) meaning şeklinde google'da aratıp kelimeyi anladıktan sonra kendim bulmaya çalıştım.	M6	Anlamını bilmediğim kelime yoktu. Türkçe karşılığından tam emin olmadığım kelimeler vardı. O kelimeleri de araştırarak karşılıklarına karar verdim.
H7	Oldu. Tureng sözlüğünü ve bazı makalelerden yararlandım. Mesela 'networking mixers' kelimesine makaleden bulduğum cümleyle karar verdim. (https://ufukavrupa.org.tr/tr/ag-kurma-etkinligi) 'hidden job market' kelimesine de makaleden buldum. (https://www.paradergi.com.tr/i	M7	Anlamını bilmediğim kelimeler oldu. 'Batch, networking, gauge, commute, attire' kelimelerinin anlamlarını bilmiyordum, Tureng ve DeepL translator sitelerini kullanarak bulmaya ve çevirmeye çalıştım. Cümleye ve makalenin konusuna göre ifade etmeye uğraştım. Hatta networking

	s-dunyasi kulis/2023/05/02/gizli-is- piyajasina-nasil-dahil-olunur)		kelimesi için paralel metinler aradım ve türkçe haber siteleri ve bazı farklı sitelerde direkt kullanıldığını gördüğüm için öyle bırakmayı tercih ettim.
H8	'networking mixers' ifadesinin ingilizce açıklamasını bir makaleden buldum ve Türkçe'ye bu anlamdan yola çıkarak çevirdim. (https://krisp.ai/glossary/n/networking-mixer/#:~:text=An%20event%20specially%20designed%20to,%20Dups%2C%20or%20busin%20ess%20recepti%20ons.) 'commute time' ifadesini, 'batch' ve 'gauge' kelimesini Tureng'den yardım alarak çevirdim.	M8	oldu. network kelimesini 'ağ' olarak çevirdi pek doğru bulmadım fakat daha uygun bir kelime bulamadım
H9	Anlamını bilmediğim kelimeler için önce Tureng'i kullandım. Ardından o kelimeleri Google'dan aratarak paralel metin veya İngilizce karşılıklarına baktım. Mesela exploratory interviews ve networking mixers kelimelerinin Türkçesini bulamadığım için İngilizce anlamları üzerinden tahmin yürütmeye çalıştım.	M9	Google çeviriden baktım
H10	sözlükten yardım aldım	M10	olmadı
		M11	Tureng, Google translate kullanarak, 'coffe chats' kalıbını öğrendim

		M12	evet oldu, bilmediğim kelimeleri internetten araştırdım gauge:tureng networking mixers:google translate
H13	Kelimeler için tureng kullandım		
H14	batch, Exploratory interviews, networking mixers kelimelerini bilmiyordum. Google search anasayfadan ve turengten kelimelerin word for word çevirilerini kullandım.	M14	anlamını bilmediğim kelimeler oldu bunlarda turng kullandım.
H15	evet anlamadığım kelimeler oldu. anlamlarını bulabilmek için tureng ve google dan yararlandım	M15	tureng ve googleden yararlandım. kelimeyi ve yanında beraber kullanılan kelimeyi yazdım.
H16	cümleye göre		
M4	İlk tureng'den yardım aldım, sonrasında birden fazla anlamı olan kelimeler için hangi anlamı kullanacağım hakkında yardım almak adına cambridge dictionary'den yardım aldım.		
M13 (S)	googleden ingilizce anlamına ve turenge bakıp bi karara varmaya çalıştım		
M13 (A)	Anlamını bilmediğim kelimeleri paralel metinlerde aradım ya da tırnak içinde anahtar kelimeleri yazıp bulmaya çalıştım.		

Tablo 3.15: 1. Oturumdaki 4. Sorunun Yanıtları

Araştırmanın, yanıtlarına yukarıdaki tabloda yer verilen dördüncü sorusu ile öğrencilerin çevirisinde sorun yaşadıkları kelime ve ifadeleri nasıl tespit ettiklerinin ve tespit ettikleri bu sorunların çözümü için neler yaptıklarının çeviri edinci çerçevesinde gözlemlenmesi amaçlanmıştır. İlgili sorunun yanıtları çerçevesinde aşağıdaki tabloda yapılan sınıflandırmadan yararlanılarak, stratejik edinç, çeviri sorunları çözme edinci, dil edinci ve araştırma edinci gibi alt edinçlerin analiz edilmesinin uygun olabileceği düşünülmüştür.

Makine çevirisi kullanmayan grup		Makine çevirisi kullanan grup	
Bilinmeyen kelime veya ifadeler	Araştırma yöntemleri	Bilinmeyen kelime veya ifadeler	Araştırma yöntemleri
- networking mixer - tapping a job - batch - hidden job market - gauge culture - land - gauge - disruption - network - land a job interview - exploratory interview - commute time	- İnternet siteleri - Tureng (sözlük) - Cambridge Dictionary - Hbr Türkiye (Harvard Business Review Türkiye) - Makale - Google search ve bağlamdan çıkarma - Paralel metinler	- exploratory - gauge - networking - commute - batch - mixer - attire	- Tureng - Makine çevirisi - Türkçe haber siteleri - internet

Tablo 3.16: Katılımcıların Yanıtlarının Sorunlar ve Araştırma Yöntemlerine Göre Sınıflandırılması

Yukarıdaki tabloda belirtilen, öğrencilerin sorunların tespitine ve çözümüne yönelik yanıtlarının analizinde, bu araştırmanın teorik bölümünde ayrıntılarına yer verilen PACTE'nin (2018) çeviri sorunları çözme edincinden ve Orozco'nun (2000) da aralarında bulunduğu çeşitli araştırmacıların çeviri edinci modellerinin alt bileşenlerinden olan stratejik edinçten yararlanılabilir. Dil, kültür ve konu bilgisi gibi çeşitli sorunların çözümüne yönelik çeviri sorunları çözme edincinin, belirtilen sorun türlerinden de anlaşılabileceği gibi tüm diğer edinçlerle bir şekilde ilgili olduğundan söz edilmektedir. Stratejik edincin de benzer şekilde diğer edinçler ile ilişkilendirildiği görülmektedir. Araştırmanın bu sorusunda sözcük veya ifade düzeyindeki sorunlar ele alındığından, dile yönelik sorunların tespitine ilişkin bir değerlendirmede bulunabilir. Ayrıca edinç konusunu çalışan birçok araştırmacıda olduğu gibi Neubert'in (2000) de edinç modelinde alt edinç olarak yer verdiği ve hem kaynak hem de erek dilde dil ve sözcük bilgisinin çok iyi olmasını gerektirdiğini belirttiği dil edincinden de yararlanılabilir.

Verilen yanıtlar, yukarıda belirtilen edinç ilişkileri çerçevesinde analiz edildiğinde aşağıdaki çıkarımlarda bulunulabilir:

1. Makine çevirisi kullanmayan grubun daha fazla sorun tespit ettiği ve bu sorunların çözümü için daha fazla kaynaktan yararlandığı görülmektedir. Makine çevirisi kullanmayan grubun yararlandığı kaynakların hem nitelik hem nicelik açısından diğer gruptan daha üstün olduğu gözlenmektedir. Makine çevirisi kullanmayan grupta yalnızca bir öğrenci paralel metinlerden yararlandığını belirtse de verilen linklerden, başka öğrencilerin de konuyla ilgili çeşitli internet sitelerinden paralel metin olarak yararlandıkları anlaşılmaktadır. Bununla birlikte, makine çevirisi kullanan grupta yalnızca bir öğrenci paralel metinlerden yararlandığını belirtmiş ve genel olarak yararlanan kaynaklarla ilgili ayrıntılı bilgi verilmemiştir.
2. Makine çevirisi kullanan grupta katılımcıların tamamına yakınının makine çevirilerinden ve Tureng isimli iki dilli çevrimiçi sözlükten yararlandığı görülürken, kullanmayan grupta Tureng'e ek olarak çeşitli tek dilli

sözlüklerden, alanla ilgili internet sitelerinden ve paralel metinlerden de yararlanıldığı görülmektedir. Bu durumun, Liu, K. vd.'nin (2022) çalışmalarında gözlemlediklerine benzer şekilde, öğrencilerin makine çevirisinden çoğunlukla sözlük olarak yararlanmalarından kaynaklandığı söylenebilir. Makine çevirisine sözlük olarak duydukları güvenin ve erişim kolaylığının, başka sözlüklerden veya paralel metinlerden yararlanma ihtiyacı duymamalarına yol açmış olabileceği düşünülebilir.

3. İki farklı gruptaki öğrencilerin, çevirisinde sorun yaşadıkları bazı benzer veya aynı sözcükleri farklı şekilde dile getirdikleri görülmektedir. Örneğin, her iki grupta da sorun olarak dile getirilen networking ve mixer sözcüklerinde bu farkın bariz olduğu söylenebilir. Makine çevirisi kullanmayan grupta bu sözcüklerde sorun yaşayan öğrencilerin tamamı, ilgili sözcükleri “networking mixer” şeklinde öbek olarak alırken, makine çevirisi kullanan grupta ise bu sözcüklerin ayrı ayrı sorun olarak ele alındığı görülmektedir. Metnin bağlamından, makine çevirisi kullanmayan grubun kararının doğru olduğu anlaşılmaktadır. Yararlandıkları sitelerden, bu tercihlerinin doğru karşılığı bulmalarını sağladığı görülmektedir. Benzer durum, “gauge culture”, “commute time” ve “exploratory interview” ifadeleri için de geçerlidir. Makine çevirisi kullanmayan grubun sorun yaşadığı diğer sözcük öbekleri ise makine çevirisi kullanan grupta ne ayrı ayrı ne de birlikte sorun olarak ifade edilmiştir.
4. Makine çevirisi kullanmayan grupta, link paylaşan öğrencilerin, ilgili kelimelerin veya ifadelerin İngilizce açıklamalarını veya Türkçede nasıl kullanıldığını o linkte buldukları görülmektedir. Bu durumda, öbek şeklinde düşünülmesi gereken sözcükleri tek başına değerlendiren makine çevirisi grubundaki öğrencilerin, sözcüklerin doğru kullanımını bulabilecek yeterlilikte dil edincinin olmamasından veya çalışmanın teorik bölümünde Pekcoşkun Güner (2022) tarafından dile getirilen, makine çevirisi konusunda yeterince bilgisi olmayan öğrencilerin, makine çevirisini sorgulamadan kabul etme eğilimi gösterebilecekleri savının desteklendiğinden söz edilebilir. Ayrıca söz konusu sözcüklerin tek başına değil, öbek şeklinde

kullanılabileceğini bilen öğrencilerin konu edincinin gelişmiş olabileceği söylenebilir. Neubert'e göre konu edinci, çevirmenlerin bilgiye hangi kaynaklardan nasıl ulaşabileceklerini bilmelerini gerektirmektedir. Bu bağlamda, söz konusu öğrencilerin, hem ilgili sözcükleri doğru tespit edebilecek dil edincine, hem de bunların anlamlarını bulabilecekleri kaynaklara ulaşabilecek konu edincine sahip oldukları ifade edilebilir.

5. Son olarak, makine çevirisi kullanan gruptaki bir öğrenci, soruya yalnızca “olmadı” kelimesiyle cevap vermiştir. Bu durumun, yukarıda belirtilen, sözlük olarak makineye güvenme, yeterince bilgisi olmadığı için makine çevirisini olduğu gibi kabul etme veya açıklama yapmamak için kısa yanıt verme isteği gibi unsurlara bağlı olabileceği düşünülebilir.

Araştırmanın 2. Oturumunda 4. soruya (Anlamını bilmediğiniz kelime veya ifadeler oldu mu? Olduysa, bunların anlamını bulabilmek için nasıl bir yol izlediniz? İlgili kelime veya ifadeleri belirterek, bunların çevirisiyle ilgili kararlarınızı nasıl verdiğinizi açıklayınız (Yaptığınız araştırmaları, yararlandığınız kaynakları vb. belirtiniz).) verilen yanıtlar aşağıdaki tabloda belirtilmiştir:

HT	Yanıtlar	MT	Yanıtlar
H1	Tureng ve Sesli Sözlük uygulamalarını kullandım, hepsini bir kenara not ettim.	M1	teller: banka veznedarı (tureng sözlükten baktım)
H2	Tureng kullanarak çeviri yaptım yalnızca.	M2	oldu, Tureng'e bakarak anlamlarını öğrendim. özel alan ya da terminoloji bilgisi gerektiren bir kısım olmadığı için bilmediğim kelimelerin anlamlarını öğrenmem kısa sürdü. commodity, teller, commoditization, fixation, savvy, executive

			kelimelerinin anlamlarını bilmiyordum. anlamlarını öğrendikten sonra cümlede nasıl kullanıldığını inceledim ve anlamı aktaracak şekilde çevirdim.
H3	anlamını bilmediğim kelimeleri tureng yardımıyla çevirdim. Mentality kelimesi türkçeye mentalite olarak ta çevriliyor ama ben bu çevirinin çeviriye derinlik katmayacağını düşünüp anlayış olarak çevirdim.	M3	Evet, oldu. Kelimeleri çeşitli sitelerden araştırarak bağlama uygun olan anlamlarını seçtim. Bu kelimelerden bazıları savvy, linear ve commodity. Anlamlarını makine çevirilerinden baksam da en son kararı Tureng üzerinden yaptığım araştırmalarla verdim.
H4		M4	"Traveller's check" ifadesinin ne anlama geldiğini bilmiyordum. Öncelikle Tureng Dictionary üzerinden buna karşılık gelen anlamları inceledim, sonrasında en mantıklı bulduğum karşılığı Google üzerinden arattım ve doğru olduğunu gördükten sonra çevirimde kullandım. "Commodity" kelimesinin anlamını bilmiyordum, yine aynı şekilde Tureng Dictionary'deki karşılıklarına baktım. İlk önce "eşya" şeklinde çevirmeye karar verdim, fakat sonrasında Tureng üzerinde "meta" karşılığını gördüm ve bunu TDK'nin sözlüğünde aratmaya karar verdim. TDK'deki karşılığının "commodity" sözcüğüne uygun olduğunu görünce

			bunu kullanmaya karar verdim.
H5	sözlüklerden baktım ama genel olarak çoğu kelimenin anlamını biliyordum. bağlama göre en uygun çevirileri seçip ekledim.	M5	"sequential or synchronic culture" üzerine Türkçe yazılmış bir makale olup olmadığını veya daha önce bu terimlerin herhangi bir metinde türkçe şekilde kullanılmış olup olmadığını araştırdım fakat bununla ilgili bir şey bulamadığım için kendim çevirdim. Aynı zamanda "fixation" kelimesini Tureng gibi platformlarda arattığımda genelde olumlu anlamlarda kullanılmasına rağmen cümlelerin anlamına göre olumsuz bir anlam taşıyabileceğini gördüm.
H6	Sequential, commodity ve savvy gibi kelimelerde zorlandım. Sözlüklerden araştırarak en uygun ve anlaşılır anlamlarını seçtim. Kullandığım sözlükler: Tureng, Cambridge. Ayrıca bazı internet siteleri.	M6	bilmediğim kelimelerde turengten yardım aldım, fakat hangi anlamıyla kullanacağıma içinde geçen cümleye göre kendim seçtim.
H7	Anlamını bilmediğim kelime ve ifadeler oldu. "fixation, commodity, sequentially, savvy, linear, commoditization." gibi kelimeleri cümleye yerleştirirken zorlandım, en doğru anlamı seçmeye çalıştım. Tureng ve	M7	Evet oldu. Mesela "sequential" kelimesini çevirirken Tureng'ten yararlandım. Metnin içeriğine göre anlamı en uygun olanı seçtim.

	Cambridge sözlüklerini kullandım.		
H8	commoditization kelimesi, r sequential or synchronic kelimeleri zorladı. Tureng ve Freedictionary den yararlandım	M8	Bu metinde 11 kelimenin anlamını bilmiyordum ve bunların hepsinin anlamına Tureng'den baktım ve bulunduğu cümleye ve anlatılmak istenene uygun olarak çevirdim. (synchronic, sequential, linear, commodity, contained, agenda item, cashed check, teller, commoditization , fixation, savvy). Diğerlerinden farklı olarak synchronic ve sequential'ın anlamlarını biliyordum fakat yine de tüm kullanımlarına bakmak için Tureng'i kullandım. Fixation ve savvy'ye baksam da kendim çevirmediğim, tüm cümlede zorlandığım için Google Translate'den çevirdiğim cümleyi koydum.
H9		M9	Anlamını bilmediğim kelimeler için Tureng'i kullandım. Makine çevirisi kullandığım yerlerde anlamını hala anlamadığım bir şey olduysa TÜBİTAK'ın ansiklopedisinden yararlandım.
H10		M10	
		M11	
		M12	

H13		M13	Bilmediğim kelimeler için Tureng'den yararlandım. Birçok anlamına bakıp en uygun olanı seçmeye çalıştım.
H14		M14	Google translate ve tureng + 1 kez yandex çeviri kullandım.
H15		M15	sequential cultures kısmında zorlandım. ilk olarak çevirilerden (google ve yandex çeviri gibi) baktım daha sonra belki başka bir anlamı olabilir diye googleden arattım
M4		H4	evet, oldu. Tureng, TDK ve Cambridge Dictionary'den yararlandım. "Commodity", "timeliness", "sequential", "synchronic", "fixation" kelimeleri için sözlükten yararlandım.
M13 (S)		H13 (S)	anlamını bilmediğim kelimelere translate aracılığıyla baktım
M13 (A)		H16 (A)	Güvenilir sözlükler kullanmaya ve anlamını bilmediğim kavramları paralel metinlerde aramaya çalıştım.

Tablo 3.17: 2. Oturumdaki 4. Sorunun Yanıtları

Araştırmanın, ikinci oturumunda dördüncü soruya verilen yanıtlar da birinci oturumdaki aynı soruya verilen yanıtlara benzer şekilde analiz edilecektir. İlk analizdekine benzer şekilde, yanıtlar aşağıdaki tabloda kategorize edilmiştir:

Makine çevirisi kullanmayan grup		Makine çevirisi kullanan grup	
Bilinmeyen kelime veya ifadeler	Araştırma yöntemleri	Bilinmeyen kelime veya ifadeler	Araştırma yöntemleri
• Mentality • Sequential • commodity • savvy • fixation • commodity • sequentially • savvy • linear • commoditization • sequential or synchronic	• Tureng (sözlük) • Sesli sözlük • Cambridge Dictionary • Free dictionary • İnternet siteleri	• Teller • Commodity • commoditization • fixation • savvy • executive • linear • traveler's check • sequential or synchronic culture • contained • agenda item • cashed check • sequential cultures • timeliness	• Tureng • TDK • Paralel metin • Makine çevirisi • TÜBİTAK ansiklopedisi • Google search • Cambridge dictionary

Tablo 3.18: Katılımcıların Yanıtlarının Sorunlar ve Araştırma Yöntemlerine Göre Sınıflandırılması

Uygulamanın ikinci oturumundaki yanıtlar derlenerek yukarıdaki tablo hazırlanmıştır. Her ne kadar ikinci oturumda makine çevirisi kullanmayanların sayısı makine çevirisi kullanan katılımcıların sayısından oldukça az olsa da makine çevirisi kullanan grubun tutumunun değerlendirme açısından anlamlı olduğu söylenebilir. Yanıtlar genel olarak değerlendirildiğinde, birinci oturumda makine çevirisi kullanmayan grubun, dil edinci ve çeviri sorunlarının tespiti açısından sergilediği tutumu, makine çevirisi kullandıkları ikinci oturumda da sergilediği söylenebilir.

Örneğin; ilk oturumda makine çevirisi kullanmayan grup, anlamını bilmedikleri bazı sözcükleri öbek şeklinde, kullanan grup ise bağımsız olarak alırken, ikinci oturumda bunun tersi bir durumun söz konusu olduğu görülmektedir. Ayrıca ilk oturumdakinin aksine, bu oturumda, makine çevirisi kullanan grubun sorunlar ve çözümleri üzerine diğer gruptan daha ayrıntılı yorumlar yaptıkları görülmektedir.

Katılımcıların ikinci oturumdaki performansı araştırma edinci açısından değerlendirildiğinde ise şunlar söylenebilir: İnsan çevirisi yapan katılımcıların sayısı oldukça az olduğu için bu grupta ilgili genel bir değerlendirme yapılması güçtür. Bununla birlikte, bu gruptaki katılımcıların, makine çevirisi kullanarak katıldıkları birinci oturumdakinden farklı olarak, biraz daha fazla sorun tespit ettikleri ve araştırmalarında sözlüklerden daha çok yararlandıkları görülmektedir. Makine çevirisi yapan grubun ise her ne kadar insan çevirisi yaptıkları ilk oturumdaki kadar olmasa da sözlük dışındaki kaynaklardan da bir ölçüde yararlandığı görülmektedir.

Araştırmanın 1. oturumunda makine çevirisi kullanmayanların (H) 4. soruya verdikleri yanıtlar, aynı soruya makine çevirisi kullandıkları (M) 2. oturumda verdikleri yanıtlar ile karşılaştırmalı olarak aşağıdaki tabloda belirtilmiştir:

HT	Yanıtlar	MT	Yanıtlar
H1	Networking mixer ve tapping terimlerinde zorlandım. Networking mixer: https://www.olneymd.org/networking-mixers-guidelines/#:~:text=Networking%3A%20Opportunity%20to%20network%20and,relationships%20are%20strengthened%20and%20enriched. linkini kullandım ve networking mixer ın bir çeşit sosyalleşme etkinliğini olduğunu öğrendim.	M1	teller: banka veznedarı (tureng sözlükten baktım)

	Tapping terimi için Tureng kullandım ancak uygun gördüğüm bir şey bulamadım lakin cümle 'tapping a job' idi. Ve tapping kelimesinin slang kapsamında establish, elde etmek, bağlantısını kurmak anlamlarını içerdiğini biliyorum, kendime güvenerek bu bağlamda kullandım (iş yakalamak, bağlantı yakalamak) ancak doğruluğundan emin değilim.		
H2	önce tureng'e baktım ve paragrafta hangi anlamıyla kullanıldığını bulmaya çalıştım, daha sonra bu kullanımı hedef metinde nasıl en iyi şekilde ifade ederim diye düşündüm. anlamını orada bulamadıysam google'dan araştırarak kısaca ne demek olduğuna baktım ve en yakın tahminimi kullandım. örneğin, "batch" kelimesini nasıl çevirmem gerektiği konusunda emin olamadım ve paralel metindeki kullanımını bulamadım. bu yüzden "kümelenmek" ifadesini kullandım çünkü en doğru kullanımın o olduğunu düşündüm. bilmediğim diğer kelime veya ifadeleri ise daha iyi anlamak adına bazı sayfalardan yardım aldım.	M2	oldu, Tureng'e bakarak anlamlarını öğrendim. özel alan ya da terminoloji bilgisi gerektiren bir kısım olmadığı için bilmediğim kelimelerin anlamlarını öğrenmem kısa sürdü. commodity, teller, commoditization, fixation, savvy, executive kelimelerinin anlamlarını bilmiyordum. anlamlarını öğrendikten sonra cümlede nasıl kullanıldığını inceledim ve anlamı aktaracak şekilde çevirdim.

	bunlardan birisi "hidden job market", biri "networking mixer", diğeri ise "gauge culture" ifadesiydi. https://tureng.com/tr/turkce-ingilizce https://www.forbes.com/sites/carolinecenizalevine/2023/10/13/3-ways-to-find-your-next-job-in-the-hidden-job-market/?sh=14c7a583b85e https://krisp.ai/glossary/n/networking mixer/#:~:text=An%20event%20specially%20designed%20to,%2Dups%2C%20or%20business%20receptions.		
H3	Evet, bazı ifade ve kelimelerde zorluk çektim. Anlamalarını bulabilmek için online bir sözlükten yardım aldım. Bu kelimelerden bazıları; land, batch, gauge, disruption ve network. İzlediğim yol ise ilgili anlamlara ve metnin bağlamına bakıp hangisinin uygun olduğunu bulup buna göre karar vermek oldu. Online sözlük: https://tureng.com/tr/turkce-ingilizce	M3	Evet, oldu. Kelimeleri çeşitli sitelerden araştırarak bağlama uygun olan anlamalarını seçtim. Bu kelimelerden bazıları savvy, linear ve commodity. Anlamalarını makine çevirilerinden baksam da en son kararı Tureng üzerinden yaptığım araştırmalarla verdim.
H4	Evet, anlamını bilmediğim kelime veya ifadeler oldu. Örneğin, "batch" kelimesinin ve "land a job interview" kalıbının anlamını bilmiyordum. Metni okurken yürüttüğüm	M4	"Traveller's check" ifadesinin ne anlama geldiğini bilmiyordum. Öncelikle Tureng Dictionary üzerinden buna karşılık gelen anlamları inceledim, sonrasında en

	tahminler oldu lakin tam olarak içime sinen bir karşılık bulamadığım için Tureng Dictionary ve Cambridge Dictionary gibi kaynaklar kullandım.		mantıklı bulduğum karşılığı Google üzerinden arattım ve doğru olduğunu gördükten sonra çevirimde kullandım. "Commodity" kelimesinin anlamını bilmiyordum, yine aynı şekilde Tureng Dictionary'deki karşılıklarına baktım. İlk önce "eşya" şeklinde çevirmeye karar verdim, fakat sonrasında Tureng üzerinde "meta" karşılığını gördüm ve bunu TDK'nin sözlüğünde aratmaya karar verdim. TDK'deki karşılığının "commodity" sözcüğüne uygun olduğunu görünce bunu kullanmaya karar verdim.
H5	İnternette bulabildiğim paralel metinlerle verilen metnin konularını karşılaştırıp hangi kelimenin daha uygun olabileceğini analiz ettim. "Batch", "networking mixer" ve "culture" kelimeleri üzerinde biraz zorluk yaşadım. Tureng, cambridge, hbrturkiye	M5	"sequential or synchronic culture" üzerine Türkçe yazılmış bir makale olup olmadığını veya daha önce bu terimlerin herhangi bir metinde türkçe şekilde kullanılmış olup olmadığını araştırdım fakat bununla ilgili bir şey bulamadığım için kendim çevirdim. Aynı zamanda "fixation" kelimesini Tureng gibi platformlarda arattığımda genelde olumlu anlamlarda kullanılmasına rağmen cümlelerin anlamına göre olumsuz bir anlam taşıyabileceğini gördüm.
H6	oldu bilmediğim kelimelerde tureng	M6	bilmediğim kelimelerde turengten yardım aldım,

	kullandım ve ya what is (o kelime) meaning şeklinde google'da aratıp kelimeyi anladıktan sonra kendim bulmaya çalıştım.		fakat hangi anlamıyla kullanacağıma içinde geçen cümleye göre kendim seçtim.
H7	Oldu. Tureng sözlüğünü ve bazı makalelerden yararlandım. Mesela 'networking mixers' kelimesine makaleden bulduğum cümleyle karar verdim. (https://ufukavrupa.org.tr/tr/ag-kurma-etkinligi) 'hidden job market' kelimesine de makaleden buldum. (https://www.paradergi.com.tr/is-dunyasi-kulis/2023/05/02/gizli-is-piyasasina-nasil-dahil-olunur)	M7	Evet oldu. Mesela "sequential" kelimesini çevirirken Tureng'ten yararlandım. Metnin içeriğine göre anlamı en uygun olanı seçtim.
H8	'networking mixers' ifadesinin ingilizce açıklamasını bir makaleden buldum ve Türkçe'ye bu anlamdan yola çıkarak çevirdim. (https://krisp.ai/glossary/n/networking-mixer/#:~:text=An%20event%20specially%20designed%20to,%2Dups%2C%20or%20business%20receptions.) 'commute time' ifadesini, 'batch' ve 'gauge' kelimesini Tureng'den yardım alarak çevirdim.	M8	Bu metinde 11 kelimenin anlamını bilmiyordum ve bunların hepsinin anlamına Tureng'den baktım ve bulunduğu cümleye ve anlatılmak istenene uygun olarak çevirdim. (synchronic, sequential, linear, commodity, contained, agenda item, cashed check, teller, commoditization , fixation, savvy). Diğerlerinden farklı olarak synchronic ve sequential'ın anlamlarını biliyordum fakat yine de tüm kullanımlarına bakmak için Tureng'i kullandım. Fixation ve savvy'ye

			baksam da kendim çevirmedim, tüm cümlede zorlandığım için Google Translate'den çevirdiğim cümleyi koydum.
H9	Anlamını bilmediğim kelimeler için önce Tureng'i kullandım. Ardından o kelimeleri Google'dan aratarak paralel metin veya İngilizce karşılıklarına baktım. Mesela exploratory interviews ve networking mixers kelimelerinin Türkçesini bulamadığım için İngilizce anlamları üzerinden tahmin yürütmeye çalıştım.	M9	Anlamını bilmediğim kelimeler için Tureng'i kullandım. Makine çevirisi kullandığım yerlerde anlamını hala anlamadığım bir şey olduysa TÜBİTAK'ın ansiklopedisinden yararlandım.
H10	sözlükten yardım aldım	M10	
		M11	
		M12	
H13	Kelimeler için tureng kullandım	M13	Bilmediğim kelimeler için Tureng'den yararlandım. Birçok anlamına bakıp en uygun olanı seçmeye çalıştım.
H14	batch, Exploratory interviews, networking mixers kelimelerini bilmiyordum. Google search anasayfadan ve turengten kelimelerin word for word çevirilerini kullandım.	M14	Google translate ve tureng + 1 kez yandex çeviri kullandım.
H15	evet anlamadığım kelimeler oldu. anlamlarını	M15	sequential cultures kısmında zorlandım. ilk olarak

	bulabilmek için tureng ve google dan yararlandım		çevirilerden (google ve yandex çeviri gibi) baktım daha sonra belki başka bir anlamı olabilir diye googleden arattım
H16	cümleye göre		
M4	İlk tureng'den yardım aldım, sonrasında birden fazla anlamı olan kelimeler için hangi anlamı kullanacağım hakkında yardım almak adına cambridge dictionary'den yardım aldım.	H4	evet, oldu. Tureng, TDK ve Cambridge Dictionary'den yararlandım. "Commodity", "timeliness", "sequential", "synchronic", "fixation" kelimeleri için sözlükten yararlandım.
M13 (S)	googleden ingilizce anlamına ve tureng'e bakıp bi karara varmaya çalıştım	H13 (S)	anlamını bilmediğim kelimelere translate aracılığıyla baktım
M13 (A)	Anlamını bilmediğim kelimeleri paralel metinlerde aradım ya da tırnak içinde anahtar kelimeleri yazıp bulmaya çalıştım.	H16 (A)	Güvenilir sözlükler kullanmaya ve anlamını bilmediğim kavramları paralel metinlerde aramaya çalıştım.

Tablo 3.19: 1. oturumda MÇ kullanmayanların 4. soruya yanıtlarının MÇ kullandıkları 2. oturumda aynı soruya verdikleri yanıtlarla karşılaştırılması

Birinci oturumda insan çevirisi yapanların dördüncü soruya verdikleri yanıtlar ile aynı soruya makine çevirisi kullandıkları ikinci oturumda verdikleri yanıtlar yukarıdaki tabloda karşılaştırmalı olarak belirtilmiştir. Bu verilerin analizinde de ayrıntılarına aynı soruya birinci oturumda verilen yanıtların analizinde yer verilen çeviri sorunları çözme edinci, stratejik edinç, dil edinci ve araştırma edinci çerçevesinde değerlendirmelerde bulunulacaktır. Tablo incelendiğinde, sorunların tespiti ve çözümü açısından çeşitli farklılıklar görülmekle birlikte, aynı kişilerin makine çevirisi kullandıklarında da kullanmadıklarında da bazı sözcüklerin çevirisinde sorun yaşadıkları ve bu sorunları belirttikleri görülmektedir. Sorunların

tespitinde ise bazı kişilerin benzer bir yaklaşım sergiledikleri görülmektedir. Örneğin; birkaç kişi her iki oturumda da sorun yaşadığı bütün kelimeleri tek sözcük bazında değerlendirmek yerine, gerektiğinde sözcük öbeği bazında ele almayı tercih etmiştir. Birinci oturumda “networking mixer” ifadesinde sorun yaşadığını belirten H5 kodlu katılımcının, M5 koduyla katıldığı ikinci oturumda, sequential or synchronic culture” ifadesinde sorun yaşadığını belirtmesi ve birinci oturumda “commute time” ifadesinde sorun yaşayan H8 kodlu katılımcının, M8 koduyla katıldığı ikinci oturumda “agenda item” ifadesinde sorun yaşamaması, bu tutuma örnek verilebilir.

Özellikle grupların birindeki katılımcı sayısı pek yüksek olmasa da mevcut katılımcı sayısı çerçevesinde, makine çevirisi kullanımının, çeviri sürecindeki sorunların saptanmasına ve çözümüne yönelik edinçler olan çeviri sorunları çözme edinci ve stratejik edinç üzerinde az da olsa etkili olduğu söylenebilir. Çünkü ilk oturumda makine çevirisi kullanan grup, kullanmadığı ikinci oturumda nispeten daha fazla sorun tespit etmiş ve sözlükler ağırlıklı olmak üzere daha çok kaynaktan yararlanmıştır. Bununla birlikte, ilk oturumdaki makine çevirisi kullanmayan grubun makine çevirisi kullandıkları ikinci oturumda da diğer gruptan daha fazla sorun tespit ettiği gözlenmiştir. Bu durumda iki çıkarım yapılması mümkün görünmektedir. Birincisi, bu araştırma kapsamında makine çevirisi kullanımının, belirli edinçleri gelişmiş olan grupların söz konusu edinçleri üzerinde belirgin bir etkisinin olduğu söylenemez. İkinci olarak da çeviri edinci gelişmemiş olan öğrenciler, güvenebilecekleri bir makine çevirisi olmadığında az da olsa farklı araştırma yöntemlerine yönelebilirler ve daha sorgulayıcı bir yaklaşım sergileyebilirler.

Yukarıdaki paragrafta belirtildiği gibi stratejik edinç ve sorun çözme edincinde pek belirgin olmayan farkın, araştırma edinci açısından çok daha belirgin olduğu söylenebilir. Çünkü MÇ kullanmadıkları ilk oturumda belirli ifadelerin çevirisi için çeşitli internet siteleri üzerinden paralel metinlerden yararlanan ve ayrıntılı araştırmalar yapan katılımcıların, MÇ kullandıkları ikinci oturumda daha çok sözlük kullandıkları ve makine çevirisiyle sözcük düzeyinde araştırma yaptıkları görülmüştür. Bu durumun da ilk oturumdaki verilerin analizinde belirtildiği gibi katılımcıların makine çevirisini sözlük gibi kullanma ve makine çevirisine duydukları güven

nedeniyle, önerdikleri karşılıkları doğru olarak kabul edip daha fazla araştırma yapmama eğilimi göstermesinden kaynaklandığı söylenebilir.

Araştırmanın 1. oturumunda makine çevirisi kullananların (M) 4. soruya verdikleri yanıtlar, aynı soruya makine çevirisi kullanmadıkları (H) 2. oturumda verdikleri yanıtlar ile karşılaştırmalı olarak aşağıdaki tabloda belirtilmiştir:

MT	Yanıtlar	HT	Yanıtlar
M1	Sözlük yardımı aldım ve terimsel anlamlarına baktım.	H1	Tureng ve Sesli Sözlük uygulamalarını kullandım, hepsini bir kenara not ettim.
M2	turengi, yande ve bing'i kullandım. exploratory, gauge, networking ve commute kelimelerine baktım ve anlamlarını belirleyebilmek için metnin bütünlüğüne baktım.	H2	Tureng kullanarak çeviri yaptım yalnızca.
M3	Batch kelimesinin anlamını bilmediğim için önce makine çevirisinde çevirdim sonrasında kelimeyi tureng sözlükte arattım.	H3	anlamını bilmediğim kelimeleri tureng yardımıyla çevirdim. Mentality kelimesi türkçeye mentalite olarak ta çevriliyor ama ben bu çevirinin çeviriye derinlik katmayacağını düşünüp anlayış olarak çevirdim.
		H4	
M5	tureng bing çeviri ve google translate kullandım. Networking gibi kelimelerde bütün kaynaklarda "ağ kurma" şeklinde çevirildiği için onu öyle çevirdim. Mixer kelimesini google translate ve bing farklı çevirdiği için tureng den kendi bildiğim anlamını teyit ederek	H5	sözlüklerden baktım ama genel olarak çoğu kelimenin anlamını biliyordum. bağlama göre en uygun çevirileri seçip ekledim.

	"buluşma" olarak çevimeyi tercih ettim.		
M6	Anlamını bilmediğim kelime yoktu. Türkçe karşılığında tam emin olmadığım kelimeler vardı. O kelimeleri de araştırarak karşılıklarına karar verdim.	H6	Sequential, commodity ve savvy gibi kelimelerde zorlandım. Sözlüklerden araştırarak en uygun ve anlaşılır anlamlarını seçtim. Kullandığım sözlükler: Tureng, Cambridge. Ayrıca bazı internet siteleri.
M7	Anlamını bilmediğim kelimeler oldu. 'Batch, networking, gauge, commute, attire' kelimelerinin anlamlarını bilmiyordum, Tureng ve DeepL translator sitelerini kullanarak bulmaya ve çevirmeye çalıştım. Cümleye ve makalenin konusuna göre ifade etmeye uğraştım. Hatta networking kelimesi için paralel metinler aradım ve türkçe haber siteleri ve bazı farklı sitelerde direkt kullanıldığını gördüğüm için öyle bırakmayı tercih ettim.	H7	Anlamını bilmediğim kelime ve ifadeler oldu. "fixation, commodity, sequentially, savvy, linear, commoditization." gibi kelimeleri cümleye yerleştirirken zorlandım, en doğru anlamı seçmeye çalıştım. Tureng ve Cambridge sözlüklerini kullandım.
M8	oldu. network kelimesini 'ağ' olarak çevirdi pek doğru bulmadım fakat daha uygun bir kelime bulamadım	H8	commoditization kelimesi, r sequential or synchronic kelimeleri zorladı. Tureng ve Freedictionary den yararlandım
M9	Google çeviriden baktım	H9	
M10	olmadı	H10	
M11	Tureng, Google translate kullanarak, 'coffee chats' kalıbını öğrendim		
M12	evet oldu, bilmediğim kelimeleri internetten araştırdım		

	gauge:tureng networking mixers:google translate		
		H13	
M14	anlamını bilmediğim kelimeler oldu bunlarda turng kullandım.	H14	
M15	tureng ve googleden yararlandım. kelimeyi ve yanında beraber kullanılan kelimeyi yazdım.	H15	
		M4	
		M13 (S)	
		M13 (A)	

Tablo 3.20: 1. oturumda MÇ kullananların 4. soruya yanıtlarının MÇ kullanmadıkları 2. oturumda aynı soruya verdikleri yanıtlarla karşılaştırılması

Yukarıdaki tabloda, birinci oturumda makine çevirisi kullanarak, ikinci oturumda ise kullanmadan çeviri yapan katılımcıların dördüncü soruya verdiği yanıtlar belirtilmiştir. Bu tablonun analizinde de aynı soru için diğer tablolara göre yapılan analizlerdekine benzer edinçler dikkate alınacaktır. Söz konusu katılımcıların her iki oturum sonunda verdikleri yanıtlardan, diğer katılımcıların aksine, sorun yaşadıkları sözcükleri tek başına değerlendirdikleri ve sözcük öbeklerinden hiç söz etmedikleri görülmektedir. Bazı sözcüklerin metinlerde gerçekten öbek şeklinde yer aldığı bilindiğinden, ilgili katılımcıların bu ayrımı yapacak dil edincine sahip olmadığı belirtilebilir. Bu analize göre, aynı katılımcıların her iki oturumda da sözcük öbeklerine yer vermemesi, diğer katılımcıların ise tamamının olmasa dahi bir kısmının her iki oturumda da olması gerektiği gibi sözcük öbeklerine yer vermesi dikkat çekicidir. Bu durumun, dil edinci olan katılımcıların, makine çevirisinden bağımsız bir şekilde bu edinci sergileyebildiğini gösterdiği ifade edilebilir. Ayrıca bu sorunun diğer tablolar çerçevesindeki analizlerinde belirtildiği gibi, çeviri sorunları çözme edinci ve

stratejik edinç diğer edinçlerle de bağlantılı olduğundan, dil edinci olan katılımcıların aynı zamanda bu edinçlerinin de gelişmiş olduğundan söz edilebilir. Bu bağlamda, dil edinci gelişmiş olan katılımcıların, sözcük ve ifade boyutundaki sorunları daha doğru tespit edebildiği ve dolayısıyla daha uygun çözümler bulabildiği gözlenmektedir. Araştırma edinci açısından değerlendirildiğinde ise, bu katılımcıların her iki oturumda da ağırlıklı olarak sözlüklerden yararlandığı ve makine çevirisi kullanılan oturumda makine çevirisini sözlük gibi kullandığı görülmektedir. Diğer karşılaştırmalı tablodaki katılımcıların makine çevirisi kullanmadıkları oturumda paralel metinlerden ve çeşitli internet sitelerinden yararlandıkları verdikleri ayrıntılı bilgilerde açık bir şekilde görülürken, bu tablodaki katılımcıların ise her iki oturumda da internet siteleriyle ilgili herhangi bir açıklamada bulunmadıkları gözlenmektedir. Bu durum; bu araştırma kapsamında makine çevirisi kullanımının, katılımcıların araştırma edincini etkilediği şeklinde yorumlanabilir. Bu değerlendirmenin, Pavlović ve Antunović'in (2021), insan çevirisi ve makine çevirisi sonrası düzeltme süreçlerinin benzerliğinden dolayı, öğrencilere temel çeviri edinci kazandırılmasının makine çevirisi sonrası düzeltme edincinin gelişimi açısından faydalı olabileceği yönündeki görüşünü desteklediği belirtilebilir.

3.8.5. 5. Sorunun Analizi

1. ve 2. oturumlardaki 5. sorunun (Hangi makine çevirisini/çevirilerini kullandınız, neden?).) yanıtları aşağıdaki tabloda verilmiştir:

MT	Yanıtlar	MT	Yanıtlar
M1	Google Çeviri ve Tureng kullandım.	M1	google çeviri ve yandex çeviri, en popüler olanlar
M2	Yandex	M2	DeepL çevirisini kullandım, yaptığı çeviriye alternatif sunması diğer ifadelere de göz atmamı ve içlerinden en doğru olanı seçmeme yardımcı oldu.

M3	Google Translate makine çevirisini kullandım çünkü makine çevirileri arasında en aşina olduğum makine çevirisidir.	M3	DeepL ve Google Translate kullandım. Google Translate'i en çok kullanılan olduğu için, DeepL'i de ilk defa duyduğum için kullandım.
M5	google translate, bing	M4	DeepL ve Google Çeviriyi kullandım. Daha öncesindeki tecrübelerime dayanarak DeepL'in daha tutarlı olduğunu düşündüğümden ilk önce onu kullandım, fakat onun yapmış olduğu çeviri hoşuma gitmeyince Google Çeviriyi de kullanmaya karar verdim.
M6	İzin verilen bütün çeviri motorlarını kullandım. Hepsini deneyip nasıl çevirdiklerini görerek en uygununu seçtim.	M5	Tureng, Google, Yandex
M7	DeepL Translator kullandım çünkü aralarından en doğru onun çevirdiğini düşünüyorum.	M6	başta google çeviri kullandım fakat yaptığı çeviri çok fazla yanlış çeviri yaptı memnun kalmayıp DeepL kullandım o daha iyiydi.
M8	google çeviri, tureng	M7	Kullandığım kaynaklar: Tureng, Google Translate, Yandex, DeepL. En aşina olduğum çeviri kaynakları olduğu için bunları kullandım.
M9	Google çeviri.	M8	Google Translate kullandım çünkü bir cümle hariç diğerlerini kendim sadece kelimelere bakarak çevirdim ve Google Translate'in yeteceğini düşündüm.
M10	yandex çeviri, tureng, google çeviri	M9	DeepL ve Google Translate kullandım. Çevirimi sağlama almak için ve zamanı daha hızlı

			kullanabilmek için makine çevirisini tercih ettim.
M11	Tureng, Google Translate, bilmediğim kavramları öğrenmek için	M13	Google Translate ve Tureng kullandım. Uzun cümleleri anlayıp düzgün çevirmek için Translate'den yararlanıp değiştirerek çevirime uyguladım. Tureng'de ise bilmediğim kelimelerin birden fazla anlamını inceledim.
M12	bilmediğim terimler için google translate ve tureng kullandım.	M14	Google translate ve tureng + 1 kez yandex çeviri kullandım.
M14	tureng kullandım kelimelerin anlamı için ayrıyeten google translate ve yandexte çevirimin ana hattının doğruluğunu kontrol ettim.	M15	google çeviri, yandex çeviri ve tureng . bilinen en iyi çeviri araçları bunlar olduğu için kullandım ayrıca çeviride fark varsa görmek için
M15	Deepl, Yandex çeviri. Deepl diğer makine çevirilerine kıyasla daha iyi çeviri yapıyor. Deepl'in yeterli gelmediği kısımlarda yandexi kullandım.	H4	Google çeviri'yi kullandım
		H13	google translate kullandım genel olarak anlamak ve metnin neyden bahsettiği hakkında fikir sahibi olmak için.
		H16	Google Translate dışında makine çevirisi kullanmadım.

Tablo 3.21: 1. ve 2. oturumdaki 5. sorunun yanıtları

Uygulamanın dördüncü sorudan sonraki soruları yalnızca makine çevirisi kullanımına yönelik olduğu için, bu soruların analizinde, diğer sorulardan farklı olarak tek tablo kullanılacaktır. Oturumlarda makine çevirisi kullanan farklı grupların aynı sorulara yanıtları tek tablo halinde verilmiştir. Bu sorularda grupların karşılaştırmalı olarak değerlendirilmesi amaçlanmadığı için, her iki gruptaki katılımcıların yanıtları

bir bütün olarak değerlendirilecektir. Çalışmada veriler arasında tutarlılık sağlanabilmesi açısından belirli makine çevirisi sistemlerinin kullanımına izin verilmiştir. Yaman'ın (2023) belirttiği gibi yaygın kullanılan makine çevirisi sistemleri oldukları için bu çalışmada katılımcılardan Google Translate, Yandex, DeepL ve Microsoft Bing Translate kullanmaları istenmiştir. Öğrencilerin hangi makine çevirisini neden seçtiklerinin anlaşılmasına yönelik olan beşinci soruyla, makine çevirisi kullanımında nelere dikkat ettiklerinin öğrenilmesinin amaçlandığı söylenebilir. Bu soruya verilen yanıtlar incelendiğinde, birden fazla makine çevirisinden yararlananlar da olmakla birlikte, katılımcıların çoğunun Google Translate ve DeepL kullandığı görülmektedir. Google Translate kullanma sebepleri, en yaygın ve bilinen makine çevirisi olması iken, DeepL kullanma sebepleri ise ağırlıklı olarak daha kaliteli olduğunu düşünmeleri ve ilk kez duydukları için merak edip denemek istemeleridir.

Verilen yanıtlarda, bazı öğrencilerin Tureng'in de makine çevirisi veya çeviri aracı olduğunu düşündüğü görülmektedir. Bu öğrencilerin, çevrimiçi bir sözlük olan Tureng'i makine çevirisi olarak kabul etmelerinin; PACTE'ye (2003) göre, çeviri sürecinde kullanılabilecek bilgi teknolojilerinin ve tüm basılı ve elektronik kaynakların bilgisini ifade eden araçsal alt edinçlerinin yeterince gelişmemiş olduğunun göstergesi olduğu söylenebilir. Bu bağlamda, EMT Edinç Çerçevesi kapsamındaki teknoloji edincinden de söz edilebilir. Çevirmenlerin makine çevirisinin yanı sıra her türlü çeviri yazılımını ve BT aracını kullanabilmesini öngören bu edincin de eksik olduğu gözlenmektedir. Ayrıca söz konusu öğrencilerin makine çevirisi ile çevrimiçi sözlüğü birbirinden ayıramamaları, çalışmanın diğer bölümlerinde de belirtildiği gibi makine çevirisinden çoğunlukla sözlük olarak yararlanmalarına bağlanabilir.

3.8.6. 6. Sorunun Analizi

1. ve 2. oturumlardaki 6. sorunun (Makine çevirisini nasıl kullandınız (sözlük olarak, metnin tamamını ya da bir kısmını çevirterek)? Neden böyle bir kullanımı tercih ettiniz?) yanıtları aşağıdaki tabloda verilmiştir:

MT	Yanıtlar	MT	Yanıtlar
M1	Bazen sadece kelime çevirisi bazen de cümle genelini çevirdim.	M1	ikisi birden. google a metnin tamamını, yandex e belirli cümleleri ve bazı sözlükleri çevirttim.
M2	bir kısmını çevirtip sonra kelimelerin bildiğim anlamlarıyla cümleyi kendim yeniden yazdım, daha anlamlı bir şekilde.	M2	cümleyi okuduğumda kendi çevirimde bazı yerleri nasıl bağlayacağım konusunda emin olamadım ve DeepL'den yardım alarak fikir sahibi oldum. metnin tamamını çevirtmedim, yalnızca emin olamadığı kısımların tüm cümlesini çevirttim.
M3	Makine çevirisini çevirdiğim ancak tam olarak emin olmadığım cümlelerin sağlamasını yapmak için veya anlayamadığım kalıp kelimeleri çevirmek için kullandım.	M3	Sadece bilmediğim kelimeler ya da kelime gruplarını çevirerek kullandım.
M5	sözlük olarak kullanmayı denediğimde aldığım sonuçlar genellikle bağlama uymadığı için genellikle cümle yapısını kafamda oturtabilmek için, zorlandığım bir iki cümleyi bütün olarak çevirmek için kullandım. Ayrıca birkaç tane tamlamanın anlamını teyit etmek için kullandım.	M4	İki açıdan da kullandım. Bazı cümleleri anlamak da zorlandığımda, nasıl çevireceğime karar veremediğimde belki fikir alırım diye makine çevirisini kullandım. Eğer yapmış olduğu çeviri hoşuma gittiyse, ya esinlendim ya da aklımda daha iyi bir şey canlandıysa onu

			kullandım. Birkaç yerde sözlük olarak da kullandım. Örneğin "By then" ifadesi için belki güzel bir karşılık verir diye bu ifadenin bulunduğu cümleyle beraber makineye girdim, cümleyle beraber girmemin sebebi belki cümlelerin bağlamını da anlayarak buna uygun bir karşılık verebileceğini düşünmemdi.
M6	Cümle cümle çevirdim.	M5	Bazılarında tamamını kullansam da hepsinin üstünde değişiklik yaptım
M7	İlk olarak cümleleri makine çevirisine koydum ve nasıl çevirdiğine baktım, daha sonra üzerinde düzenlemeler yaptım. Makine çevirisi kullanma hakkı verilmişken denemek istedim.	M6	part part deepL'den çevirdim daha sonrasında cümleleri kendim kontrol edip üzerlerinde oynama yaptım bazı cümlelerde kelime değişikliği yaptım
M8	ikisini de kullandım. yardım almak için.	M7	Hem sözlük olarak hem bir kısmını çevirterek. Genel bir fikre sahip olmak için.
M9	Tamamı için kullandım.	M8	Makine çevirisinde yukarıda da bahsettiğim cümleyi çevirerek aynen kullandım. Diğer kısımlarda bilmediğim kelimelere Tureng'den baktım ve bir makine çevirisi kullanmadım.
M10	yapamadığım kısmı çeviriye atarak ana fikrini anlayıp ona göre çevirimi şekillendirdim	M9	Metnin bir kısmını çevirterek kullandım. Sözlük olarak Tureng'i kullandığım için anlam bütünlüğünden yararlanmak için makine çevirisinden yararlandım.

M11	Çevirinin doğruluğu için bir kısmı ve kelime çevirerek kullandım.	M13	Bir kısmını çevirterek kullandım ve gerekli yerleri değiştirdim.
M12	sözlük olarak kullandım, kendi cümlelerimle ifade etmenin makine çevirisinden daha sağlıklı olacağını düşündüm	M14	Cümlelerin tamamını nasıl çevirdiğine baktım ve sonra kendi cümlelerimle anlam kattım veya değiştirmeler yaptım.
M14	sözlük olarak kullandım genelde,metnin kısmi yerlerinde nadiren makine çevirisi kullandım	M15	metnin bir kısmını çevirdim sonra diğerleri şeklinde ilerledim çünkü benim için anlaması kolay oldu ve yanlış varsa düzelttim.
M15	cümle cümle çevirdim çünkü makine çevirisinde hatalar olacağını biliyordum. Kısım kısım çevirdim.	H4	Cümleleri çevirmek için kullandım. Kelime bazlı çevirilerde sözlüklerden yararlandım.
		H13	metnin tamamını çevirdim sonra bazı kısımlarını tekrar yaptım
		H16	Uzun cümlelerin genel olarak neden bahsettiğini anlamada yardımcı oldu.

Tablo 3.22: 1. ve 2. oturumlardaki 6. sorunun yanıtları

Yukarıdaki tabloda, öğrencilerin makine çevirisi kullanma alışkanlıklarının ve buna bağlı olarak çeviri edinci ve makine çevirisi kullanımı ilişkisinin gözlenmesine yönelik olan 6. sorunun yanıtları sunulmuştur. Tablo incelendiğinde, öğrencilerin makine çevirisini daha çok sözlük olarak, anlayamadıkları veya çevirisinde zorlandıkları cümlelerin çevirisiyle ilgili fikir sahibi olmak için ya da doğruluğundan emin olmadıklarında kendi çevirilerinin sağlamasını yapmak için kullandıkları görülmektedir. Çok az sayıda öğrencinin ise metnin tamamını çevirtmek için kullandığı görülmektedir. Öğrencilerin bu tutumunun, konuyla ilgili daha önce yapılan araştırmaları destekler nitelikte olduğu söylenebilir. Örneğin; Martina ve Afina (2021)

tarafından yapılan çalışmada, öğrencilerin Google Çeviriyi daha çok bilmedikleri kelimelerin anlamını öğrenmek ve cümle bazında çeviri yapmak için kullandıkları gösterilmiştir. Yine bu araştırmanın diğer bölümlerinde de belirtildiği gibi, Liu, K. vd. (2022) tarafından yapılan araştırmanın sonucunda da öğrencilerin makine çevirisini sözlük olarak veya kendi çevirilerinin sağlamasını yapmak için kullandığı görülmüştür. Benzer şekilde, Aslan (2023) tarafından Türkiye’deki mütercim tercümanlık öğrencileri üzerinde yapılan araştırmanın sonucunda da öğrencilerin makine çevirisini kelimelerin farklı anlamlarını öğrenmek ve çevirilerindeki hataları düzeltmek için kullandıkları görülmüştür. Ayrıca Zhang’ın (2023) araştırmasının sonuçlarının da yukarıdaki verileri destekler nitelikte olduğu söylenebilir. Söz konusu araştırmanın sonucunda; öğrencilerin makine çevirisini çeviri aracı olmaktan çok referans aracı olarak kullanmayı tercih ettiği ve hiçbir öğrencinin metnin tamamını makineye çevirtip ardından üzerinde düzeltme yaptığından söz etmediği belirtilmiştir.

Çeviri eğitimi çerçevesinde makine çevirisi ve çeviri edinci ilişkisinin incelenmesi açısından uygun olabileceği düşünüldüğünden, birkaç öğrencinin yanıtı ayrıntılı olarak değerlendirilecektir:

M4: “...Birkaç yerde sözlük olarak da kullandım. Örneğin "By then" ifadesi için belki güzel bir karşılık verir diye bu ifadenin bulunduğu cümleyle beraber makineye girdim, cümleyle beraber girmemin sebebi belki cümlenin bağlamını da anlayarak buna uygun bir karşılık verebileceğini düşünmemdi.”

Öğrencinin, makine çevirisinin bağlama uygun bir karşılık vermesini sağlamak için, anlamını öğrenmek istediği sözcüğü tek başına değil, cümle ile birlikte makineye çevirtmesinin, çalışmanın teorik kısmında verilen bilgiler çerçevesinde, dil edincinin gelişmiş olduğunu gösterdiği söylenebilir. Öğrencinin, PACTE’ye (2018) göre, kaynak dildeki metnin doğru anlaşılıp erek dilde yeniden üretilmesini ifade eden dil edincine uygun davranarak, makinenin metni doğru anlayabilmesini sağlamaya çalıştığı belirtilebilir.

M7:” İlk olarak cümleleri makine çevirisine koydum ve nasıl çevirdiğine baktım, daha sonra üzerinde düzenlemeler yaptım. Makine çevirisi kullanma hakkı verilmişken denemek istedim.”

Yukarıda yanıtına yer verilen öğrencinin, “Makine çevirisi kullanma hakkı verilmişken denemek istedim” demesi, akademisyenlerin makine çevirisi kullanımına yönelik mesafeli tutumunu yansıtmaları açısından önemli olabilir. Bu tutumun, Liu, K. vd. (2022) tarafından öğrencilerin ve akademisyenlerin makine çevirisine karşı tutumu üzerine yapılan çalışmanın sonucunda da belirtildiği gibi akademisyenlerin, makine çevirisinin çeviri edinci kazanılmasını olumsuz etkileyebileceği yönündeki endişelerine bağlı olabileceği söylenebilir. Bununla birlikte, He’nin (2021) araştırmasında dile getirdiği görüş, konuyla ilgili birçok araştırmacının da düşüncesini yansıtmaları açısından önemli olabilir. Söz konusu araştırmada; yapay zekânın gelişmesine paralel olarak makine çevirisinin kalitesinde görülen iyileşmeyle birlikte sektörün ihtiyacı olan çevirmen profilin değiştiği ifade edilmekte ve akademisyenlerin de ders içeriklerini bu yönde güncellemelerinin önemine dikkat çekilmektedir.

M15: “cümle cümle çevirdim çünkü makine çevirisinde hatalar olacağını biliyordum. Kısım kısım çevirdim.”

Yang vd. (2022), ayrıntılarına bu araştırmanın teorik bölümünde yer verilen çalışmalarında, makine çevirisi sürecinde çeviri öncesi ve çeviri sonrası düzeltme olmak üzere iki farklı düzeltmeden söz etmektedir. Makine çevirisi öncesi yapılabilecek düzeltmelere uzun cümlelerin bölünmesini de dahil etmekte ve bu işlemin, makine çevirisinin yapacağı hataları azaltabileceğini öngörmektedir. M15 kodlu öğrencinin yanıtından, cümleleri teker teker kendi içinde bir bütün olarak mı çevirttiği ya da gerektiğinde bölüp bölmediği net olarak anlaşılamamaktadır. Bununla birlikte, makine çevirisine başlamadan önce hata ihtimalini düşünüp bununla ilgili bir işlem yapmaya karar vermesi, en azından makine çevirisi kullanımıyla ilgili bir farkındalığının olduğunu ve hataların önlenmesi için bir şeyler yapılabileceğini düşündüğünü göstermesi açısından anlamlı olabilir.

3.8.7. 7. Sorunun Analizi

1. ve 2. oturumlardaki 7. sorunun (Makine çevirisi yoluyla elde ettiğiniz metin üzerinde değişiklik yaptınız mı? Neleri, neden değiştirdiniz?) Neden böyle bir kullanımı tercih ettiniz?) yanıtları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

MT	Yanıtlar	MT	Yanıtlar
M1	Değişiklik yaptım çünkü cümle devrik olmuştu ya da tam anlamı ifade etmiyordu.	M1	Çok değişiklik yaptım. makine çevirisi kulağa insani gelmiyor ve bazen etİge veya kültüre uymayacak çok fazla direkt şekilde (kelimesi kelimesine) çeviri yapıyor. bazı kelimeleri metinden farklı olsa dahi contexte uyacak şekilde farklı çevirmemiz gerekebiliyor
M2	Çoğunu değiştirdim, makine çevirisi direkt kopyalayıp yapıştırmadım.	M2	çok büyük değişiklikler yapmadım, ancak bazı kelimeler ve kullanımları doğru bulmadığım için değiştirdim. "waste" kelimesini "boşa harcanacak" olarak çevirmişti ancak ben "israf edilecek" olarak çevirmeyi uygun gördüm.
M3	makine çevirisi genel olarak kelimeleri ilk anlamlarında çevirdiği için ve metni derinlikten yoksun bıraktığın için anlam uyumsuzluğu yaratan kelimeleri diğer ve en uygun anlamlarıyla değiştirmek için kullandım	M3	Açıkçası yapmadı, çünkü bana göre kullandığım makine çevirileri yetersiz ve eksik. Bazı kelimelerin anlamı bağlamdan çok farklı çıkıyor ve/veya anlamı karşılamıyor.
M5	Neredeyse bütün cümleyi değiştirdim.	M4	Örneğin "...businesspeople give full attention to one agenda item after another." kısmında değişiklik yaptım. Çünkü bana vermiş olduğunu çevirinin yanlış

			olduğunu düşünüyordum. Makine bu kısmı "iş adamları tüm dikkatlerini birbiri ardına gelen gündem maddelerine verirler" şeklinde çevirdi, ben ise "...iş insanları tüm dikkatlerini gündem maddelerine sırasıyla tek tek verirler." şeklinde çevirdim.
M6	Bazı cümle yapılarını ve kavramları değiştirdim.	M5	evet
M7	Doğru çevirmediğini düşündüğüm kelimeleri kendim kontrol ettim ve düzelttim. Bana doğru gelen ve en uygun çeviriyi yapmaya çalıştım.	M6	makine çevirisinin insan çevirisinden ne kadar farklı olduğunu görebilmeniz için üzerinde oldukça az oynama yaptım, birbirine bağlaçla ya da noktalama işaretleriyle bağlı olan cümleleri makine çevirisi hep hatalı çevirdi onları düzelttim.
M8	çok az şey değiştirdim.	M7	Evet yaptım. Bazı kelimelerin kullanımını, yerini değiştirdim. Noktalama işaretlerini düzenledim.
M9	Cümleleri toparlamaya çalıştım	M8	Hayır yapmadım, çünkü cümleyi toparlayamadığım için zaten çevirmemiştim.
M10	evet çünkü makine çevirisi gramer olarak tam doğru çeviremiyor ve ben de onu düzelttim	M9	Evet, değişiklikler yaptım. Makine çevirisi biraz tekdüze olduğu için ve çoğu zaman içeriği anlamayıp yanlış çevirdiği için sadece yardımcı araç olarak kullandım. Mesela "time is money" cümlesini zaman paradır olarak çevirdi. Onu daha akıcı hale getirmek için "vakit nakittir" olarak değiştirdim.
M11	Kelimelerde bazı değişiklikler yaptım. 'the cost savings'	M13	Bazı terimler için doğrudan farklı anlamlar verdi ve bunları konuya

			odaklı değiştirerek çevirime yazdım.
M12	kelime bazlı araştırma yaptığımdan dolayı değişiklik yapmadım.	M14	Değiştirdim.
M14	makine çevirisini cümle bağlamlarında hatalarını gördüm eklemeler yaptım.	M15	cümle için kullanılan zamanı değiştirdim çünkü diğer türlü yapay duruyordu
M15	Anlamsız çevirilen cümleleri türkçeye uyarladım.	H4	Evet, yaptım. Cümleleri ikiye bölmeyi tercih ettim. Çünkü kaynak metindeki cümle yapısına sadık kalarak çeviri yapsaydım erek metinde absürt duracaktı.
		H13	bazı devrik cümleleri değiştirdim ama pek başarılı olduğumu sanmıyorum daha çok makine çevirisi oldu
		H16	Makine çevirisi kullandığım cümlelerin hiçbirini aynen almadım, hepsinde oynamalar yaptım ve anlam bozukluklarını düzeltmeye çalıştım.

Tablo 3.23: 1. ve 2. oturumlardaki 7. sorunun yanıtları

Öğrencilerin makine çevirisi üzerinde neleri neye göre değiştirdiklerinin öğrenilmesine yönelik olan son sorunun yanıtları yukarıdaki tabloda verilmiştir. Tablo incelendiğinde, ikinci oturumda makine çevirisi kullanan grubun yanıtlarının daha ayrıntılı olduğu görülmektedir. Birinci oturuma katılan öğrenciler genel olarak değişiklik yaptıklarından söz etmekle birlikte değişikliklerine ilişkin örnek vermedikleri görülmektedir. İkinci oturumda makine çevirisi kullanan grubun yanıtlarının ise daha ayrıntılı olduğu ve değişikliklerine ilişkin ayrıntılı örnekler içerdiği görülmektedir. Özellikle iki öğrencinin verdiği yanıtın, Sycz- Opoń ve Gałuskina (2017) tarafından üniversite öğrencileri üzerinde yapılan çalışmanın

sonuçlarını destekler nitelikte olduğu söylenebilir. Ayrıntılarına bu araştırmanın teorik bölümünde yer verilen çalışma sonucunda, katılımcıların büyük bir bölümün makine çevirisinin yaptığı hataları belirlemede yetersiz kaldığından ve bunun sonucunda ya gereksiz düzeltmeler yaptığından ya da yapılması gereken bazı önemli düzeltmeleri atladığından söz edilmektedir. Bu sonucun, makine çevirisi sonrası düzeltme edinci kazanılabilmesi için temel çeviri edincinin de önemli olduğunu gösterdiği söylenebilir. Söz konusu iki öğrencinin yanıtları ve ilgili değerlendirmeler şöyledir:

M9: “Evet, değişiklikler yaptım. Makine çevirisi biraz tekdüze olduğu için ve çoğu zaman içeriği anlamayıp yanlış çevirdiği için sadece yardımcı araç olarak kullandım. Mesela "time is money" cümlesini zaman paradır olarak çevirdi. Onu daha akıcı hale getirmek için "vakit nakittir" olarak değiştirdim.”

M9 kodlu öğrencinin makine çevirisinin hatalarının farkında olması ve doğruluğuna güvenmediği için onu yalnızca araç olarak kullanması, makine çevirisi sonrasında düzeltme gerektiğinin bilincinde olduğunu göstermesi açısından önemlidir. Ayrıca, makinenin “zaman paradır” çevirisini Türkçedeki kullanıma uygun olarak “vakit nakittir” şeklinde değiştirmesi, bu öğrencide, EMT Edinç Çerçevesi kapsamında yer alan ve dil bilgisi, sözcük ve deyimsel ifadelerin erek dile uygun bir şekilde aktarılmasını öngören dil ve kültür edincinin gelişmiş olabileceğini düşündürebilir. Bu durumun, Sycz- Opoń ve Gałuskina’nın (2017) görüşünü dolaylı olarak desteklediği söylenebilir. Çünkü söz konusu öğrenci, makinenin yaptığı hatayı belirleyebildiği için yerinde bir düzeltme yapmıştır.

M4 kodlu öğrencinin yanıtının ise, söz konusu yazarların görüşünü doğrudan desteklediği söylenebilir. Çünkü öğrencinin, muhtemelen dil bilgisi eksikliği nedeniyle cümleyi yanlış anlaması sonucunda, kabul edilebilir nitelikteki makine çevirisi üzerinde hatalı bir düzeltme yaptığı görülmektedir:

M4: “Örneğin "...businesspeople give full attention to one agenda item after another." kısmında değişiklik yaptım. Çünkü bana vermiş olduğunu çevirinin yanlış olduğunu düşünüyordum. Makine bu kısmı "iş adamları tüm dikkatlerini birbiri ardına gelen gündem maddelerine verirler" şeklinde çevirdi, ben ise

"...iş insanları tüm dikkatlerini gündem maddelerine sırasıyla tek tek verirler." şeklinde çevirdim."

Araştırma sonuçlarına göre; öğrencilerin makine çevirisi kullanma alışkanlıklarının da makine çevirisi sonrası düzeltme edincinde etkili olduğu söylenebilir. M12 kodlu öğrencinin, "kelime bazlı araştırma yaptığımdan dolayı değişiklik yapmadım." yanıtının, makine çevirisini sözlük olarak kullanmalarının, öğrencilerin bu çevirilerin düzeltilmesine yönelik yaklaşımlarına etkisini göstermesi açısından önemli olduğu ifade edilebilir.

Bazı öğrencilerin, yanıtlarında hiç makine çevirisine değinmemeleri dikkat çekicidir. Bu durumda, çeviriyle ilgili yorumlarının makine çevirisiyle ilgili olup olmadığı net anlaşılamamaktadır:

"Evet, yaptım. Cümleleri ikiye bölmeyi tercih ettim. Çünkü kaynak metindeki cümle yapısına sadık kalarak çeviri yapsaydım erek metinde absürt duracaktı."

Soru makine çevirisi üzerinde yapılan değişikliklere ilişkin olmasına rağmen, öğrencinin bu yanıtı, çeviriyi makine kullanmadan yapmış olabileceğini düşündürmektedir. Cümleleri ikiye bölme kararını makine çevirisinin hata oranını azaltmak için almış olduğunu belirtseydi araştırmanın teorik bölümünde yer verilen makine çeviri öncesi düzeltme edincinin gelişmiş olabileceğinden söz edilebilirdi. Ancak erek metne uygunluğu sağlamak için böyle bir karar aldığını belirtmesi, bu konuda belirsizliğe neden olmaktadır.

SONUÇ

İngilizce Mütercim ve Tercümanlık Bölümü ikinci sınıf öğrencileri üzerinde yapılan uygulamaya dayalı bu deneysel araştırmanın amacı, lisans düzeyinde çeviri eğitiminde makine çevirisi kullanımı ile öğrencilerin çeviri edinci kazanımı arasında herhangi bir ilişki olup olmadığının değerlendirilmesidir. Bu çerçevede, iki farklı oturumda, bir grup öğrenciye makine çevirisi kullanılarak, diğer gruba ise kullanılmadan çeviri yaptırılmıştır. Ardından yöneltilen açık uçlu sorulara verdikleri yanıtlar üzerinden çeviri sürecinde sergiledikleri yaklaşımlar öğrenilmiştir. Sonrasında ise bu yaklaşımlar çeviri edinci çerçevesinde analiz edilmiştir. Bu analiz, araştırmanın teorik kısmında belirtilen çeşitli alt edinçlere dayalı olarak gerçekleştirilmiştir. Bu alt edinçler; metin edinci, dil edinci, konu edinci, kültür edinci, stratejik edinç, çeviri sorunları çözme edinci ve araştırma edincidir. Ayrıca makine çevirisi öncesi düzeltme edinci ve makine çevirisi sonrası düzeltme edinci ile ilgili değerlendirmelere de yer verilmiştir.

Araştırma kapsamında, “Çeviri eğitiminde makine çevirisi kullanımı, öğrencilerin çeviri edinci kazanma sürecini etkileyebilir.” hipotezi test edilmiştir.

Araştırmanın ilk iki bölümünde çeviri edinci ve makine çevirisiyle ilgili teorik bilgilerin yanı sıra konuyla ilgili daha önce yapılan akademik çalışmalara yer verilmesinin ardından, uygulama bölümünde araştırmanın yöntem ve amacı gibi çeşitli ayrıntıları paylaşılmıştır. Daha sonra verilerin analizine geçilmiştir. Öğrencilerin sorulara verdikleri yanıtlar, yukarıda belirtilen alt edinçler kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırmada, ilk dördü her iki gruba da son üçü ise yalnızca makine çevirisi kullanan gruba yöneltilen toplam yedi soru kullanılmıştır. Soruların analizinde, öncelikle makine çevirisi kullanan ve kullanmayan grupların yanıtları karşılaştırılmıştır. Ardından ise her katılımcının makine çevirisi kullandığı ve kullanmadığı oturumlardaki yanıtları karşılaştırmalı olarak incelenmiş ve tüm bu karşılaştırmalar çerçevesinde genel bir sonuca ulaşılmaya çalışılmıştır.

Bu tez çalışmasının uygulaması iki oturumda gerçekleştirilmiştir. İlk oturum toplam 30 öğrenci ile tamamlanmış olup, bu katılımcıların 17'si makine çevirisi kullanmamış, geri kalan 13'ü ise kullanmıştır. İkinci oturumda ise 22'ye düşen toplam katılımcı sayısının 15'ini makine çevirisi kullanan, 7'sini ise kullanmayan öğrenciler oluşturmuştur.

Metin edinci ile çeviri eğitiminde makine çevirisi kullanımı arasındaki olası ilişkinin değerlendirilmesine yönelik **1. soruya (Çeviriye başlamadan önce metni okuyup analiz ettiniz mi? Yanıtınız evet ise, bunu yaparken nelere dikkat ettiniz?)** verilen yanıtlar incelendiğinde; araştırmaya katılan öğrencilerin farklı oturumlarda farklı gruplarda yer aldıklarında metin edinci açısından benzer yaklaşımlar sergilediği görülmektedir. Bu nedenle, bu araştırma kapsamında, makine çevirisi kullanımının öğrencilerin metin edinci üzerinde etkili olduğunun söylenmesi güçtür.

Araştırmanın **2. sorusuna (Doğrudan çeviriye mi başladınız, yoksa nasıl bir çeviri yapmanız gerektiği üzerine düşünüp belirli kararlar almayı ya da yöntemler belirlemeyi mi tercih ettiniz? Karar almayı ya da yöntem belirlemeyi tercih ettiyseniz, ilgili kararları veya yöntemleri belirtiniz.)** verilen yanıtlar genel olarak değerlendirildiğinde, makine çevirisi kullanımı ile stratejik edinc arasında doğrudan bir ilişki kurulmasının güç olduğu söylenebilir. Çünkü öğrencilerin çeviriye başlamadan önce metni okuyup olası sorunları tespit ederek çözüme yönelik bir strateji izleyebilecekleri varsayımına dayanan bu soruya verilen yanıtlar beklentileri karşılamamıştır. Metnin çeviriden önce yeterince okunmaması nedeniyle çok az sayıda sorun tespit edildiği görülmüştür. Bu açıdan, özellikle sorunların belirtilmesinin istendiği 4. soruya verilen yanıtların, stratejik edincin değerlendirilmesi açısından daha anlamlı olduğu düşünülmektedir. Bununla birlikte, bu soruya verilen bazı yanıtlardan, dil ve kültür gibi bazı temel çeviri edincleri gelişmiş olan öğrencilerin, makine çevirisi kullanımından bağımsız olarak hataların tespiti ve çözümünde daha sağlıklı bir yaklaşım sergileyebildikleri ifade edilebilir. Ayrıca, araştırmaya katılan öğrenciler makine çevirisiyle ilgili eğitim almadıklarından dolayı makine çevirisine yönelik edinclerinin gelişmediği gözlenmiştir.

Araştırmanın **3. sorusu (Çeviride hangi bölümlerde, neden zorlandınız? Sorunu/sorunları çözebilmek için ne yaptınız?)**; çeviri sorunları çözme edinci, stratejik edinç ve yine çalışmanın teorik bölümünde belirtilen çeşitli edinç modellerinde yer verilen araştırma edinci çerçevesinde analiz edilmiştir. Her iki oturumda da karşılaşılan sorunların ve çözüm yöntemlerinin benzerlik gösterdiği söylenebilir. Makine çevirisi kullanmayan öğrencilerin genel olarak sözcük düzeyinde sorunlarla karşılaştıkları gözlenmiştir. Aynı zamanda bu grupta sözlük, paralel metin ve bireysel çözüm yöntemlerinin diğer gruba göre daha fazla tercih edildiği görülmektedir. Bu analiz çerçevesinde; makine çevirisi kullanımının, sorun çözme edinci ve stratejik edinç gibi sorunların tespitine ve çözümüne dayalı edinçleri ve araştırma edincini etkileyebileceği çıkarımında bulunulabileceği düşünülmektedir. Ayrıca yanıtlarda makine çevirisi edincini gösterebilecek herhangi bir ifadeye rastlanmamasının, söz konusu katılımcıların makine çevirisi öncesi ve sonrası düzeltme gibi makine çevirisi edinçlerinin gelişmemiş olduğu göstergesi olduğu ifade edilebilir.

Araştırmanın **4. Sorusuna (Anlamını bilmediğiniz kelime veya ifadeler oldu mu? Olduysa, bunların anlamını bulabilmek için nasıl bir yol izlediniz? İlgili kelime veya ifadeleri belirterek, bunların çevirisiyle ilgili kararlarınızı nasıl verdiğinizi açıklayınız (Yaptığınız araştırmaları, yararlandığınız kaynakları vb. belirtiniz))** verilen yanıtlar çeviri sorunları çözme edinci, stratejik edinç ve araştırma edinci çerçevesinde analiz edilmiştir. Makine çevirisi kullanımının, çeviri sürecindeki sorunların saptanmasına ve çözümüne yönelik edinçler olan çeviri sorunları çözme edinci ve stratejik edinç üzerinde az da olsa etkili olduğu söylenebilir. Çünkü ilk oturumda makine çevirisi kullanan grup, kullanmadığı ikinci oturumda nispeten daha fazla sorun tespit etmiş ve başta sözlükler olmak üzere daha çok kaynaktan yararlanmıştır. İlk oturumda makine çevirisi kullanmayıp ikinci oturumda kullanan grubun ise her iki oturumda da diğer gruptan daha fazla sorun tespit ettiği gözlenmiştir. Bu durumda iki çıkarımın yapılabileceği düşünülmüştür. Birincisi, mevcut araştırma kapsamında, makine çevirisi kullanımının, belirli edinçleri gelişmiş olan grupların söz konusu edinçleri üzerinde belirgin bir etkisinin olduğu gözlenmemiştir. İkinci olarak da çeviri edinci gelişmemiş olan öğrenciler, güvenebilecekleri bir makine çevirisi

olmadığında az da olsa farklı araştırma yöntemlerine yönelebilirler ve daha sorgulayıcı bir yaklaşım sergileyebilirler. Bu çerçevede, stratejik edinç ve sorun çözme edincinde pek belirgin olmayan farkın, araştırma edinci açısından çok daha belirgin olduğu söylenebilir. Çünkü gruplardan birinin, makine çevirisi kullanmadığında çeşitli internet siteleri üzerinden ayrıntılı araştırmalar yapıp paralel metinlerden yararlanırken, makine çevirisi kullandığında ise daha çok sözlüklerden yararlandığı ve makine çevirisi üzerinden sözcük düzeyinde araştırma yaptığı görülmüştür. Diğer grubun ise makine çevirisi kullanmadığı oturumda, kullandığı oturuma göre nispeten de olsa daha fazla kaynaktan yararlandığı görülmüştür.

Araştırmanın **5. sorusuna (Hangi makine çevirisini/çevirilerini kullandınız, neden?).** verilen yanıtların analiz sonuçları şöyledir: Öğrencilerin makine çevirisi kullanımında nelere dikkat ettiklerinin öğrenilmesine yönelik olan bu soruya verilen yanıtlardan, çoğunun araştırma kapsamında kullanımına izin verilen dört MÇ sistemi (Google translate, Yandex, DeepL ve Microsoft Bing Translate) arasından Google Translate ve DeepL'i tercih ettiği görülmüştür. Google Translate'i en yaygın ve bilinen makine çevirisi olduğu için, DeepL'i ise daha kaliteli olduğunu düşündükleri ve ilk kez duydukları için denemek istediklerinden dolayı kullandıklarını belirtmişlerdir. Bazı öğrencilerin, Tureng'i kullandığını belirttiği görülmüştür. Oysa Tureng makine çevirisi aracı değil, çevrimiçi bir sözlüktür. Bu durumun, söz konusu öğrencilerin, PACTE'ye (2003) göre çeviri sürecinde kullanılabilecek bilgi teknolojilerinin ve tüm basılı ve elektronik kaynakların bilinmesini öngören araçsal alt edincinin ve EMT Edinç Çerçevesi kapsamındaki teknoloji edincinin gelişmediğini gösterdiği söylenebilir.

Araştırmanın **6. sorusunun (Makine çevirisini nasıl kullandınız (sözlük olarak, metnin tamamını ya da bir kısmını çevirterek)? Neden böyle bir kullanımı tercih ettiniz?)** analizinden çıkan sonuçlar şöyledir: Öğrencilerin makine çevirisini daha çok sözlük olarak, anlayamadıkları veya çevirmekte zorlandıkları cümlelerin çevirisiyle ilgili fikir almak veya doğruluğundan emin olmadıkları çevirilerinin sağlamasını yapmak amacıyla kullandıkları görülmüştür. Çok az sayıda katılımcı ise makine çevirisine metnin tamamını çevirtmiştir.

Araştırmanın 7. sorusunun (**Makine çevirisi yoluyla elde ettiğiniz metin üzerinde değişiklik yaptınız mı? Neleri, neden değiştirdiniz?**) analizi sonucunda; bu araştırmaya katılan bazı öğrencilerin doğru düzeltmeler yaptığı, bazılarının düzeltmelerinin ise gereksiz olduğu görülmüştür. Ayrıca bazı öğrencilerin yanıtlarında makine çevirisine hiç değinilmemesinin, çeviriyle ilgili belirttikleri durumların makine çevirisiyle ilgili olup olmadığının net bir şekilde anlaşılamamasına yol açtığı söylenebilir. Örneğin; cümleleri ikiye böldüğünü belirten öğrencinin bu işlemi makine çevirisinden önce mi sonra mı yaptığı veya makine çevirisini hiç kullanmadan mı yaptığı net değildir. Oysa söz konusu değişikliği makine çevirisi öncesi yapması durumunda makine çevirisi öncesi düzeltme, sonrasında yapması durumunda ise makine çevirisi sonrası düzeltme edincinin olduğundan söz edilebilir.

Sonuç olarak; araştırma sorularına verilen yanıtlar çerçevesinde değerlendirilen **konu edinci, dil edinci, kültür edinci** gibi edinçler ile makine çevirisi kullanımı arasında doğrudan bir ilişkinin olduğunu söylemek güçtür. Bununla birlikte, ayrıntıları uygulama bölümünde belirtilen sebeplerden dolayı, makine çevirisinin öğrencilerin **stratejik edinç, çeviri sorunları çözme edinci ve araştırma edincini** etkilediği çıkarımında bulunulabilir. Ayrıca, yukarıda belirtilen alt edinçleri geliştirmiş olan bazı öğrencilerin makine çevirisi kullanımından bağımsız olarak daha sağlıklı kararlar alabilmesinin, Pavlović ve Antunović (2021)'in araştırmasının, makine çevirisi sonrası düzeltme ve insan çevirisi süreçlerinin benzerlik gösterdiği ve çeviri sonrası düzeltme edincinin gelişebilmesi için dil ve çeviri edincinin gelişmiş olması gerektiği yönündeki sonucunu desteklediği belirtilebilir. Aşağıda belirtilen araştırmaların sonuçlarının da bu araştırmanın bulguları tarafından desteklendiği söylenebilir:

- Liu, K. vd.'nin (2022); yaptıkları çalışmaya katılan öğrencilerin çoğunun makine çevirisini sözlük olarak veya kendi çevirilerinin sağlamasını yapmak amacıyla kullandıklarını öngören çalışması.
- Martina ve Afina (2021) tarafından yapılan, öğrencilerin Google Çeviriyi daha çok bilmedikleri kelimelerin anlamını öğrenmek ve cümle bazında çeviri yapmak için kullandıklarını gösteren araştırma.

- Aslan'ın (2023), Türkiye'deki mütercim tercümanlık öğrencileri üzerinde yapılan ve öğrencilerin makine çevirisini kelimelerin farklı anlamlarını öğrenmek ve çevirilerindeki hataları düzeltmek için kullandıklarını öngören çalışması.
- Zhang'ın (2023), öğrencilerin makine çevirisini çeviri aracı olmaktan çok referans aracı olarak kullanmayı tercih ettiğini ve hiçbir öğrencinin metnin tamamını makineye çevirtip ardından üzerinde düzeltme yapmadığını gösteren çalışması.
- Sycz- Opoń ve Gałuskina'nın (2017), katılımcıların büyük bir bölümünün makine çevirisinin yaptığı hataları belirlemede başarısız olmasının, gereksiz düzeltmeler yapılmasına veya yapılması gereken bazı önemli düzeltmelerin atlanmasına yol açtığından söz ettikleri çalışma.

KAYNAKÇA

- Adab, Beverly.: **Evaluating Translation Competence**, Ed. Christina Schäffner and Beverly Adab, Cilt:38, Amsterdam/Philadelphia, John Benjamins Publishing Company, 2000, s. 215-228.
- Akdağ, Ayşe Işık.: "Mütercim Tercümanlık Öğrencilerinde Çeviri Edincinin Ölçülmesi ve Değerlendirilmesi", Doktora, İstanbul Üniversitesi, Çeviribilim, İstanbul, 2015.
- Albir, Pacte Group
Amparo Hurtado,
Anabel Galán-
Mañas, Anna
Kuznik, Christian
Olalla-Soler,
Patricia Rodríguez-
Inés, Lupe
Romero.: "Translation competence acquisition. Design and results of the PACTE group's experimental research", **The Interpreter and Translator Trainer**, Cilt:14, Sayı:2 2020, s. 95-233.
- Altunışık, Remzi,
Recai Coşkun,
Serkan
Bayraktaroğlu,
Engin Yıldırım.
Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri SPSS Uygulamalı, Sakarya, Sakarya Yayıncılık, 2012.
- Angelelli, CLaudia
V.: **Using a rubric to assess translation ability: Defining the construct**, Ed. Holly E. Jacobson Claudia V. Angelelli, Cilt:XIV, Amsterdam / Philadelphia, John Benjamins Publishing Company, 2009, s. 13-47.
- Aslan, Erdinç: "Machine Translation: Perception of Translation and Interpreting Students in Turkey", **Current Trends in Translation Teaching and Learning E**, Cilt:10, 2023, s. 185-216.
- Baydan, Esra
Birkan.: "Çeviri Eğitiminde Çeviri / Çevirmenlik Edinci: Problem Çözme Ve Karar Verme Konusunda Bir Farkındalık Uygulaması Translation/Translator Competence In Translator Training", **İ.Ü. Çeviribilim Dergisi**, Sayı:7, 2013, s. 103-125.

- Bowker, Lynne,
Jairo Buitrago
Ciro.: **Machine Translation and Global Research**, UK, Emerald Publishing Ltd 2019.
- Bulut, Alev.: **Basından Örneklerle Çeviride İdeoloji İdeolojik Çeviri**, Ankara, Siyasal Kitabevi, 2018.
- CEN.: “Translation services - Service requirements English version of DIN EN 15038:2006-08 ”, 2006, (Çevrimiçi) https://www.password-europe.com/images/PWE/PDF/DIN_EN15038.pdf, 03.07.2024.
- Chalil, Nteniz
Chatzi.: “İkidillilerin Çeviri Edinci”, Yüksek Lisans, İstanbul Üniversitesi, Çeviribilim, İstanbul, 2019.
- Cid-Leal, Pilar,
María-Carmen
Espín-García,
Marisa Presas.: “Traducción automática y posesición: perfiles y competencias en los programas de formación de traductores”, **MonTI. Monografías de Traducción e Interpretación**, Sayı:11 2019, s. 187-214.
- Commission,
European.: “European Master's in Translation (EMT) explained”, t.y., (Çevrimiçi) https://commission.europa.eu/education/skills-and-qualifications/develop-your-language-skills/european-masters-translation-emt/european-masters-translation-emt-explained_en, 13.07.2024.
- Çetiner, Caner.: “Makine çevirisi sonrası düzeltme işlemine (post-editing) yönelik kapsamlı bir inceleme”, **RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi**, 2019, s. 462-472.
- Çetiner, Caner.: “Sustainability of translation as a profession: Changing roles of translators in light of the developments in machine translation systems”, **RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi**, Sayı:Ö9 2021, s. 575-586.
- Durukan, Emra: “Çeviri Edinci Kavramına Yönelik Kapsayıcı Bir Tanım Önerisi”, **Journal of Turkish Studies**, Cilt:13, Sayı:12 2018, s. 161-176.
- EMT Board: “EUROPEAN MASTER’S IN TRANSLATION – ANNUAL REPORT 2022 ”, 2022a, (Çevrimiçi) https://commission.europa.eu/system/files/2023-05/EMT_Annual_Report_2022.pdf, 10.07.2023.
- EMT Board: “Competence Framework 2022”, 2022b, (Çevrimiçi) https://commission.europa.eu/system/files/2022-11/emt_competence_fw_2022_en.pdf, 10.07.2023.

- EMT Board: “EUROPEAN MASTER’S IN TRANSLATION – ANNUAL REPORT 2023”, 2024, (Çevrimiçi) https://commission.europa.eu/document/download/b0884886-305d-49f8-b2ba-a9a9ddcd66e5_en?filename=EMT_Annual_Report_2023.pdf, 13.07.2024.
- Eryatmaz, Selçuk: "Makine Çevirisi Değerlendirme Dinamiklerinin Çeviri Piyasasının İş Sınıflaması Bağlamında İncelenmesi İçin Bir Yöntem Önerisi", Doktora, İstanbul Üniversitesi, Çeviribilim, İstanbul, 2017.
- Eser, Oktay: **Çeviribilimde Edinç Araştırmaları**, 1. Baskı, Ankara, Anı Yayıncılık, 2015.
- Gaspari, Federico, Hala Almaghout, Stephen Doherty: “A survey of machine translation competences: Insights for translation technology educators and practitioners”, **Perspectives**, Cilt:23, Sayı:3 2015, s. 333-358.
- Gough, Joanna: “Developing translation-oriented research competence: what can we learn from professional translators?”, **The Interpreter and Translator Trainer**, Cilt:13, Sayı:3 2019, s. 342-359.
- Göpferich, Susanne: “Towards a model of translation competence and its acquisition: The longitudinal study TransComp”, **Behind the Mind: Methods, Models and Results in Translation Process Research**, 01/01 2009, s. 11-37.
- Göpferich, Susanne, Riitta Jääskeläinen: “Process research into the development of translation competence: Where are we, and where do we need to go?”, **Across Languages and Cultures**, Cilt:10, Sayı:2 2009, s. 169-191.
- He, Ying: “Challenges and Countermeasures of Translation Teaching in the Era of Artificial Intelligence”, **Journal of Physics: Conference Series**, 2021.
- Hutchins, W. John, Harold L. Somers: **An Introduction to Machine Translation** London, Academic Press Limited, 1992.
- ISO: “ISO 17100:2015(en) Translation services — Requirements for translation services”, 2015, (Çevrimiçi) <https://www.iso.org/obp/ui/#iso:std:iso:17100:ed-1:v1:en>, 03.07.2024.

- Kelly, Dorothy: **Text Selection for Developing Translator Competence: Why Texts From the Tourist Sector Constitute Suitable Material**, Ed. Christina Schäffner and Beverly Adab, Cilt:38, Amsterdam/Philadelphia, John Benjamins Publishing Company, 2000, s. 157-167.
- Kiraly, Donald C.: “Beyond social constructivism: Complexity theory and translator education”, **Translation and Interpreting Studies**, Cilt:1, Sayı:1 2006, s. 68-86.
- Koçer Güldal, Betül, Korkut Uluç İşisâğ: “A comparative study on google translate: An error analysis of Turkish-to English translations in terms of the text typology of Katherina Reiss”, **RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi**, 2019, s. 367-376.
- Koehn, Philipp: **Neural Machine Translation** UK, Cambridge University Press, 2020.
- Koletnik Korošec, Melita: “Applicability and Challenges of Using Machine Translation in Translator Training”, **ELOPE: English Language Overseas Perspectives and Enquiries**, Cilt:8, Sayı:2 2011, s. 7-18.
- Konttinen, Kalle, Leena Salmi, Maarit Koponen: **Revision And Post-Editing Competences In Translator Education**, Eds. Maarit Koponen, Brian Mossop, Isabella S. Robert, Giovanna Scocchera, London, Routledge, 2020, s. 187-202.
- Korkmaz, İnönü: “Teknik çeviri eğitiminde terminoloji – çeviri edinci ilişkisi: Örnek bir inceleme”, **RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi**, Sayı:15 2019, s. 328-341.
- Latorraca, Rossella: “Lost in post-editing. An exploratory study on translation trainees’ perceived EN>IT post-editing vs. translation performance”, **Ampersand**, Cilt:11, 2023.
- Li, Q., T. Y. Huang: “Scaling Students’ Self-Efficacy on Machine Translation Post-Editing: Psychometric Properties of the Scale and Their Associations”, **Participatory Educational Research**, Cilt:10, Sayı:6 2023, s. 229-244.
- Liddicoat, Anthony J.: “Translation as intercultural mediation: setting the scene”, **Perspectives**, Cilt:24, Sayı:3 2016, s. 347-353.
- Liu, Jia: A Research on Machine Translation Error Analysis and Correction Method Based on Computer Vision and Machine Learning, 2024 Second International Conference on Data Science and Information System (ICDSIS), 2024, s. 1-5.

- Liu, Kanglong, Ho Ling Kwok, Jianwen Liu, Andrew K. F. Cheung: "Sustainability and Influence of Machine Translation: Perceptions and Attitudes of Translation Instructors and Learners in Hong Kong", **Sustainability**, Cilt:14, Sayı:11 2022.
- Lu, Yanqi: A Bibliometric Analysis of Machine Translation Post-editing from 2012 to 2021, 2022 European Conference on Natural Language Processing and Information Retrieval (ECNLP), 2022, s. 39-46.
- Martina, Mulyani, Fakhrunisa Afina: "THE STUDENTS' ATTITUDE TOWARDS GOOGLE TRANSLATE", **The Journal of English Language Teaching, Literature, and Applied Linguistics [JELA]**, Cilt:3, Sayı:1 2021.
- Mellinger, Christopher D.: "Translators and machine translation: knowledge and skills gaps in translator pedagogy", **The Interpreter and Translator Trainer**, Cilt:11, Sayı:4 2017, s. 280-293.
- Mesleki Yeterlilik Kurumu: "Çevirmen (Seviye 6) Ulusal Meslek Standardı", 2020, (Çevrimiçi) file:///C:/Users/casper/Downloads/12UMS0274-6%20Rev%2001%20%C3%87evirmen.pdf, 03.09.2024.
- Neubert, Albrecht: **Competence in Language, in Languages and in Translation**, Ed. Christina Schäffner and Beverly Adab, Cilt:38, Amsterdam/Philadelphia, John Benjamins Publishing Company, 2000, s. 3-18.
- Nitzke, Jean: **Problem solving activities in post-editing and translation from scratch: A multi-method study**, Berlin, Language Science Press, 2019.
- O'Brien, Sharon: "Towards predicting post-editing productivity", **Machine Translation**, Cilt:25, Sayı:3 2011, s. 197-215.
- Odacıoğlu, Cem: "Çeviri Sürecinde "Google Translate" Kullanımının Değerlendirilmesi", **Turkish Studies - Language and Literature**, Cilt:14, Sayı:3, 2019, s. 1375-1393.
- Odacıoğlu, Mehmet Cem, Saban Köktürk: "The Effects of Technology on Translation Students in Academic Translation Teaching", **Procedia - Social and Behavioral Sciences**, Cilt:197, 2015, s. 1085-1094.
- Orozco, Mariana: **Building A Measuring Instrument for the Acquisition of Translation Competence in Trainee Translators**, Ed. Christina Schäffner and Beverly Adab, Cilt:38, Amsterdam/Philadelphia, John Benjamins Publishing Company, 2000, s. 199-214.

- Öner, Işın, Senem Bulut Öner: "Post-Editing Oriented Human Quality Evaluation of Neural Machine Translation in Translator Training: A Study on Perceived Difficulties and Benefits", **transLogos Translation Studies Journal**, Cilt:4, Sayı:1 2021, s. 100-124.
- Öztürk Baydere, Hilal: "Makine Çevirisi ve Dijitalleşme Bağlamında Çevirmenlik Mesleğinin Dönüşümü", Doktora, İstanbul Üniversitesi, Çeviribilim, İstanbul, 2022.
- Öztürk Baydere, Hilal: "Rethinking Translator Competence in the Machine Translation Era", **transLogos Translation Studies Journal**, Cilt:6/1, Sayı:6/1 2023, s. 45-74.
- PACTE: **Building a Translation Competence Model**, Ed. F. (ed.). Alves, Amsterdam, John Benjamins, 2003.
- PACTE: **Researching Translation Competence by PACTE Group**, Ed. Amparo Hurtado Albir, Cilt:127, Amsterdam / Philadelphia, John Benjamins Publishing Company 2017.
- Pacte Group, Amparo Hurtado Albir, Anabel Galán-Mañas, Anna Kuznik, Christian Olalla-Soler, Patricia Rodríguez-Inés, Lupe Romero. "Competence levels in translation: working towards a European framework", **The Interpreter and Translator Trainer**, Cilt:12, Sayı:2 2018, s. 111-131.
- Pavlović, Nataša, Goranka Antunović: "Towards acquiring post-editing abilities through research-informed practical tasks", **Strani jezici**, Cilt:50, Sayı:2 2021.
- Pekçoşun Güner, Sevda: **Erek Odaklı Makine Çevirisi Çıktısı Üretimine Yönelik Ön Düzenleme Eğitimi**, Ed. Ertan Akkaş, Ankara, Siyasal Kitabevi, 2022.
- Presas, Marisa: **Bilingual Competence and Translation Competence**, Ed. Christina Schäffner and Beverly Adab, Cilt:38, Amsterdam/Philadelphia, John Benjamins Publishing Company, 2000, s. 19-31.
- Pym, Anthony: "Redefining Translation Competence in an Electronic Age. In Defence of a Minimalist Approach", **Meta**, Cilt:48, Sayı:4 2003, s. 481-497.
- Pym, Anthony: "Translation Skill-Sets in a Machine-Translation Age", **Meta**, Cilt:58, Sayı:3 2013, s. 487-503.

- Rico, Celia, Diana González Pastor: "The role of machine translation in translation education: A thematic analysis of translator educators' beliefs", **The International Journal of Translation and Interpreting Research**, Cilt:14, Sayı:1 2022.
- Romaniuk-Cholewska, Dominika: "An introduction to a machine translation post-editing (MTPE) course", **Crossroads A Journal of English Studies**, Sayı:35(4) 2021, s. 28-56.
- Sadikov, Taşpolot, Kerim Sarıgül: "MAKİNE ÇEVİRİ YÖNTEMLERİ VE MAKİNE ÇEVİRİSİNİN BUGÜNKÜ DURUMU", **Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi**, Sayı:10/1 2021, s. 192-205.
- Salinas, M. J. V., R. Burbat: "Google Translate and DeepL: breaking taboos in translator training. Observational study and analysis", **Iberica**, Cilt:2023, Sayı:45 2023, s. 243-266.
- Sánchez Ramos, María del Mar: "Public service interpreting and translation training: a path towards digital adaptation to machine translation and post-editing", **The Interpreter and Translator Trainer**, Cilt:16, Sayı:3 2022, s. 294-308.
- Schäffner, Christina: **Running before Walking? Designing a Translation Programme at Undergraduate Level**, Ed. Christina Schäffner and Beverly Adab, Cilt:38, Amsterdam/Philadelphia, John Benjamins Publishing Company, 2000, s. 143-156.
- Sycz-Opoń, Joanna, Ksenia Gałuskina: "Machine Translation in the Hands of Trainee Translators – an Empirical Study", **Studies in Logic, Grammar and Rhetoric**, Cilt:49, Sayı:1 2017, s. 195-212.
- Şahin, Mehmet: **Çeviri ve Teknoloji**, İzmir, İzmir Ekonomi Üniversitesi Yayınları, 2013.
- Tambouratzis, George, Marina Vassiliou, Sokratis Sofianopoulos: **Machine translation with minimal reliance on parallel resources**, Cham, Springer 2017.
- Tanış Polat, Nilgin: "Akademik Çeviri Eğitimi ve Çeviri Bilgisi Alt Edinci", **Alman Dili ve Edebiyatı Dergisi / Studien zur deutschen Sprache und Literatur**, Cilt:0, Sayı:46 2021, s. 143-168.
- Tavares, Célia, Laura Tallone, Luciana Oliveira, Sandra Ribeiro: "The Challenges of Teaching and Assessing Technical Translation in an Era of Neural Machine Translation", **Education Sciences**, Cilt:13, Sayı:6 2023.

- Tok, Ziya: “Bilgisayar Destekli Çeviri Sürecinde Çevirmenin Görevi”, **Turkish Studies - Language and Literature**, Cilt:14, Sayı:2, 2019, s. 905-915.
- Tomozeiu, Daniel, Kaisa Koskinen, Adele D’Arcangelo: “Teaching intercultural competence in translator training”, **The Interpreter and Translator Trainer**, Cilt:10, Sayı:3 2016, s. 251-267.
- Türkmen, B., M.Z. Can: “Yabancı Dile Doğru Gerçekleştirilen Çevirilerde Bağımsız Son BİÇİmleyicilerin İşlevleri: Çeviribilim Öğrencileriyle Gerçekleştirilen Bir Uygulama Örneği”, **International Journal of Language Academy**, Cilt:6, Sayı:25 2018, s. 45-61.
- TDK “Türk Dil Kurumu Sözlükleri”, 2024, (Çevrimiçi) <https://sozluk.gov.tr/>, 15.12.2024.
- Türkmen, Gözde: "Çeviri ve Çevirmen Edinci Kapsamında Sakarya Üniversitesi Çeviribilim Bölümü Derslerinin İncelenmesi", Yüksek Lisans, Sakarya Üniversitesi, Çeviribilim, Sakarya, 2020.
- Vienne, Jean: **Which Competences Should We Teach to Future Translators, and How?**, Ed. Christina Schäffner and Beverly Adab, Cilt:38, Amsterdam/Philadelphia, John Benjamins Publishing Company, 2000, s. 91-100.
- Wang, Yu, Ali Jalalian Daghigh: “Effect of text type on translation effort in human translation and neural machine translation post-editing processes: evidence from eye-tracking and keyboard-logging”, **Perspectives**, 2023, s. 1-16.
- Xiong, Deyi , Min Zhang: **Linguistically Motivated Statistical Machine Translation** London, Springer, 2015.
- Yamada, Masaru: “The impact of Google Neural Machine Translation on Post-editing by student translators”, **The Journal of Specialised Translation**, Sayı:31 2019, s. 87-106.
- Yaman, İsmail: “DeepL Translate ve Google Translate Sistemlerinin İngilizce-Türkçe ve Türkçe-İngilizce Çeviri Performanslarının Karşılaştırılması”, **Söylem Filoloji Dergisi**, Sayı:Çeviribilim özel sayısı 2023, s. 29-41.
- Yang, Chunye: A Study of Influences of Big Data on Machine Translation and Enlightenment for Translation Teaching in Cross-cultural Communication, 2020 International Conference on Information Science and Education (ICISE-IE), 2020, s. 228-232.

- Yang, Yanxia, Xiangling Wang: “Predicting student translators’ performance in machine translation post-editing: interplay of self-regulation, critical thinking, and motivation”, **Interactive Learning Environments**, Cilt:31, Sayı:1 2020, s. 340-354.
- Yang, Zhengang, Hema Rosheny Mustafa, Zheng Yan: “On Postediting of Machine Translation and Workflow for Undergraduate Translation Program in China”, **Human Behavior and Emerging Technologies**, Cilt:2022, 2022, s. 1-11.
- Yaşar, Ceylan Yıldırım: “Makine Çevirisindeki Gelişmelerin Türkiye’deki Lisansüstü Çeviri Programlarına Yansıması Üzerine Bir İnceleme”, **Turkish Studies - Language and Literature**, Cilt:18, Sayı: 3, 2023, s. 2101-2119.
- Yazıcı, Mine: **Yazılı Çeviri Edinci**, İstanbul, Multilingual, 2007.
- Yazıcı, Mine.: “Çeviri Eğitiminde Engeller”, **International Journal of Language Academy**, Cilt:5, Sayı:20 2017, s. 43-50.
- Yu, Ma: The Dilemmas and Reform of Translation Education in the Age of Artificial Intelligence, 2021 2nd International Conference on Artificial Intelligence and Education (ICAIE), 2021, s. 40-44.
- Yuan, Xiujuan, Ruike Zhu, Ahmed Farouk: “Design and Research of Computer-Aided Translation Teaching Course under the Background of Embedded Microprocessor Wireless Communication”, **Scientific Programming**, Cilt:2022, 2022, s. 1-14.
- Zhang, Jia: Machine Translation Summit XIX 2023, Çin, Exploring undergraduate translation students’ perceptions towards machine translation: A qualitative questionnaire survey, 2: s. 1-10.
- Zhang, W., Y. Tang: “Artificial Intelligence-based Machine English-Assisted Translation in the Internet of Things Environment”, **Comput Intell Neurosci**, Cilt:2022, 2022, s. 7428563.
- Zlatnar Moe, Marija, Tamara Mikolic Juznic, Tanja Žigon: “I know languages, therefore, I can translate?”, **Translation and Interpreting Studies**, Cilt:10, Sayı:1 2015, s. 87-107.
- Zou, S.: “Analysis of Machine Translation and Post-Translation Editing Ability Using Semantic Information Entropy Technology”, **J Environ Public Health**, Cilt:2022, 2022, s. 5932044.